

BUITENGEWOON NOORD-HOLLAND!

Eerste concept-versie Voorontwerp
Provinciaal Programma Landelijk Gebied

HET PROCES

N.B. Het eerste concept van het voorontwerp is nadrukkelijk *work in progress*, zowel wat de inhoud betreft als redactioneel. Qua inhoud zal bijvoorbeeld de beleidstheorie explicieter en systematischer aan bod komen: waar we als provincie over gaan, waarom we bepaalde keuzes maken en maatregelen nemen, en wat het verwachte doelbereik is. Qua redactie streven we naar concretere en kortere teksten, en verplaatsen we uitweidingen en beschrijvingen zoveel mogelijk naar een bijlage c.q. onder een link.

In het najaar van 2024 willen we het voorontwerp van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) naar het Rijk sturen. Dit is de eerste conceptversie daarvan, vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland op 28 mei 2024. Dit eerste concept is bedoeld voor bespreking met de Statencommissie Landelijk Gebied in juni 2024. Het PPLG is de Noord-Hollandse invulling van het 'gebiedsplan' zoals bedoeld in de toelichting op artikel 10.36db van het Omgevingsbesluit. Het PPLG wordt het samenhangende beleidskader voor het landelijk gebied van Noord-Holland. Het PPLG is een programma onder de [Omgevingsvisie NH2050](#) en de [Omgevingswet](#).

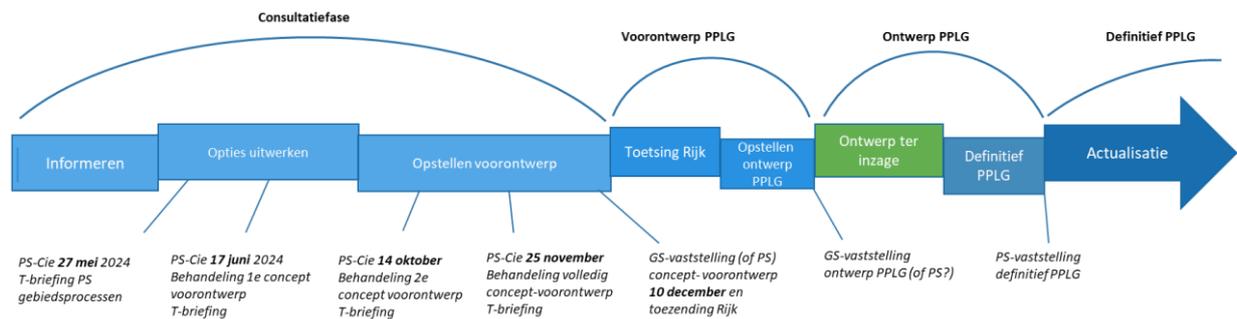
Het voorontwerp van het PPLG is een uitwerking van de startversie PPLG die we op 1 juli 2023 hebben vastgesteld. Wij koersen op indiening van het voorontwerp bij het Rijk in het najaar, maar dit is mede afhankelijk van de ontwikkelingen in Den Haag, met name de komst van een nieuw kabinet en de uitwerkingen van het op 15 mei jl. gepresenteerde Hoofdlijnenakkoord van de formerende partijen.

Na de aanlevering van het voorontwerp bij het Rijk zullen wij, na verwerking van het commentaar van het Rijk, de kennisinstellingen en de Ecologische Autoriteit, een ontwerpversie van het PPLG vaststellen. Na alle informele participatie, zoals het voeren van het gesprek over de belangrijkste vraagstukken en conceptteksten met stakeholders, hebben belanghebbenden dan ook een formele gelegenheid om hun zienswijze naar voren te brengen. Wij leggen het ontwerp-PPLG ter inzage volgens de [uniforme openbare voorbereidingsprocedure](#) van de Algemene wet bestuursrecht. Alle ingediende zienswijzen voorzien wij van een reactie in een nota van beantwoording.

Het definitieve PPLG leggen wij naar verwachting in het eerste halfjaar van 2025 ter besluitvorming voor aan Provinciale Staten. Hoewel de wet (artikel 10.36db Omgevingsbesluit juncto artikel 11.69b Besluit kwaliteit leefomgeving) bepaalt dat Gedeputeerde Staten bevoegd zijn om het PPLG vast te stellen, beschouwen wij dit document als kaderstellend en vinden wij vaststelling door Provinciale Staten passend. Gelijktijdig met de vaststelling van het definitieve PPLG trekken wij enkele oude beleidsnota's in. P.M. We hebben een geaccordeerde lijst van nota's waarover het gaat. We zullen die opnieuw bezien en kijken hoe we een proces kunnen maken waardoor eventuele separate beleidsuitwerkingen landen in het PPLG.

Er is veel (politieke) dynamiek in het landelijk gebied. Sommige opgaven zijn helder, andere nog in beweging. Daarom actualiseren wij het in het PPLG opgenomen uitvoeringsprogramma vanaf 2025 jaarlijks, gekoppeld aan de provinciale begrotingscyclus. Het beleidsmatige deel van het PPLG zal met een lagere frequentie worden geactualiseerd, aansluitend op de systematiek van de gedeeltelijke goedkeuring van het PPLG door het Rijk (conform het [addendum op de Handreiking gebiedsprogramma's van het Rijk](#)). Actualisatie van het PPLG dient ook om het risico op *lock-ins* te verkleinen: situaties waarin we spijt krijgen van keuzes die we eerder hebben gemaakt en die, bijvoorbeeld vanwege investeringen die zijn gedaan, lastig terug te draaien zijn.

P.M. Toelichting op Uitvoeringsprogramma. Uitleg en evt. afbeelding toevoegen over procescyclus aanpassing PPLG/uitvoeringsprogramma.

Afbeelding X. Ontwikkeling en besluitvorming PPLG

Strategie Milieu-effectenrapportage PPLG (MER)

Het PPLG is zoals gezegd een programma onder de Omgevingswet. Het PPLG brengt eerder vastgesteld beleidsdoelen bijeen voor een gebiedsgerichte uitvoering en geeft daarvoor nadere uitwerking aan beleidskaders van de provinciale omgevingsvisie. Het PPLG met uitvoeringsprogramma is kaderstellend voor mer-(beoordelings)plichtige besluiten, waardoor het opstellen van een plan-MER voor het PPLG en/of uitvoeringsprogramma verplicht is. Zeer waarschijnlijk moet voor het PPLG bovendien een passende beoordeling opgesteld worden, omdat het PPLG significante gevolgen kan hebben voor Natura 2000-gebieden. Ook via dat spoor is het PPLG plan-mer-plichtig. Het doorlopen van de mer-procedure borgt dat het milieubelang vroegtijdig en volwaardig wordt meegewogen in de besluitvorming. We werken daarom aan een procesbeschrijving plan-mer die naar verwachting in juli 2024 gereed is. De aanpak van de SEIA maakt daarvan onderdeel uit.

Onderstaande tekst is de introductie van de volgende versie van het PPLG en komt in de plaats van het onderdeel 'We hebben een klus te klaren' en van hoofdstuk 1 uit deel A van de startversie (Stip aan de horizon, Naar een vitaal landelijk gebied)

Introductie

Voor u ligt de volgende versie van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied Noord-Holland (hierna: PPLG). Vorig jaar zomer werd de startversie van het PPLG ingediend, onder de titel *Buitengewoon Noord-Holland!* Deze titel onderstreept onze trots op onze provincie. Want trots zijn we! Op de grote diversiteit aan inwoners die onze provincie rijk is. Op de uiteenlopende landschappen die te vinden zijn in Noord-Holland. Maar ook op de wijze waarop we met elkaar samenwerken binnen de provinciegrenzen, zeker in het landelijk gebied.

In ons coalitieakkoord *Verbindend vooruit!* hebben we onze inzet voor het landelijk gebied verwoord. Een landelijk gebied waarin natuur en landbouw met elkaar in balans zijn en mensen kunnen wonen, werken en recreëren. Waarin we samen met de waterschappen zorgen voor voldoende en kwalitatief goed water, de biodiversiteit versterken en zorg dragen voor de kwaliteit van het landschap. Maar waar we tegelijkertijd werken aan een leefbaar platteland met voldoende voorzieningen. Een landelijk gebied waar mensen toekomstperspectief hebben en een goede boterham kunnen verdienen.

De verschillende ambities uit ons coalitieakkoord vinden een plek in deze PPLG-versie. Wij houden vast aan de ambitie voor de lange termijn op het gebied van klimaatbestendigheid, toekomstbestendige kringlooplandbouw, een sterk water- en bodemsysteem, biodiversiteit en sociaaleconomische vitaliteit (leefbaar en financieel toekomstbestendig). Om de landbouw toekomstperspectief te bieden, blijft voor ons de ontwikkeling naar een kringlooplandbouw in 2040 van groot belang. Tegelijkertijd werken we voortvarend door aan de afronding van het Natuur Netwerk Nederland (NNN). De realisatie van het NNN is een cruciaal onderdeel van het behalen van onze opgaven ten behoeve van een gezond en vitaal landelijk gebied. In het PPLG is aandacht voor het onderwerp leefbaarheid. Bij leefbaarheid van het landelijk gebied staat de inwoner centraal. Wat betekent het PPLG voor hen en welke kansen bieden de ontwikkelingen in het landelijk gebied om bij te dragen aan het behoud en versterken van functies en kwaliteiten die cruciaal zijn voor een goede leef- en werkomgeving?

Leefbaarheid hangt direct samen met het vergroten van de biodiversiteit en de draagkracht van het water- en bodemsysteem en het inspelen op klimaatverandering. Juist omdat we hier op inzetten, zal er in Noord-Holland altijd plaats zijn voor een economisch vitale, toekomstbestendige en innovatieve kringlooplandbouw, die gezond en betaalbaar voedsel produceert. Waarbij het van groot belang is dat er een goed verdienmodel is voor de boer en er tegelijkertijd sprake is van een lagere milieubelasting en een hogere biodiversiteit op het erf en op het land.

Er is al veel bereikt en in gang gezet dat bijdraagt aan de doelen die we willen bereiken. Het is nu zaak om door te pakken. Natuurlijk, er is een Hoofdpijnenakkoord overeengekomen tussen de formerende partijen in Den Haag. In dit akkoord is ook aandacht voor het landelijk gebied. Maar veel van de voorname van de formerende partijen dienen nog nader uitgewerkt te worden. Daarop willen wij niet wachten. Wij willen voort op de ingeslagen weg. Haagse middelen en rijksinstrumentarium zijn

belangrijk voor een voortvarende aanpak in het landelijk gebied. Maar van minstens zo groot belang is de samenwerking binnen de provincie, in de verschillende gebieden. Er is inmiddels een intensieve samenwerking opgebouwd met de landbouw- en de natuurpartijen.

Deze partijen zijn, net als wij, bereid en in staat om samen in de gebieden de stappen te zetten die nodig zijn voor natuurherstel en kringlooplandbouw. Daarbij vragen zij wel om duidelijkheid. Zodat er geen valse verwachten worden gewekt en de energie in de gebieden behouden blijft en benut door – binnen duidelijke kaders – ruimte te bieden om gezamenlijk met de uitvoering aan de slag te gaan. Vanuit die invalshoek is deze versie van het PPLG opgesteld.

Ondanks de ontwikkelingen op rijksniveau zetten wij de ingezette koers de komende jaren voort. De door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) geadviseerde aanpak om stap voor stap met de meest urgente en kansrijke doelen aan de slag te gaan sluit goed aan bij onze aanpak. Voor de komende tijd zetten we in ieder geval in op wat er wettelijk prioriteit heeft en waar (financiële) afspraken over zijn gemaakt met het Rijk. Ook de afspraken die we hebben gemaakt in de gebieden komen we na. Daarbovenop bewaren we de samenhang en balans tussen de doelen door bovengenoemde middelen slim te combineren met eigen middelen en andere budgetten die beschikbaar zijn. De beschikbaarheid van voldoende rijksmiddelen is van invloed op de snelheid waarmee we maatregelen kunnen doorvoeren. Dat verandert niets aan onze ambitie maar wel aan de termijn waarop we die kunnen realiseren.

Wat is meegenomen in deze versie van het PPLG?

We richten ons in deze versie voornamelijk op datgene dat voor de uitvoering in de gebieden nodig is. Daar ligt onze focus. Tegelijkertijd verwoordt het PPLG onze ambitie voor zowel de lange als korte termijn en vormt daarmee een robuuste kapstok voor die uitvoering. De onderwerpen uit de Startversie komen allen in deze versie van het PPLG aan de orde. Specifiek richten we ons in deze versie van het PPLG op een aantal onderdelen:

- Analyse feitelijke kenmerken water- en bodemsysteem en klimaatbestendigheid daarvan. Dit vormt de cruciale onderlegger voor lange-termijn ruimtelijke keuzes op het gebied van natuur, water, klimaat en landbouw waarbij klimaatadaptatie een integraal onderdeel is;
- Uitwerking VHR-opgave. Hierbij staan de 30% verbetering van de Staat van Instandhouding (VHR-doel 1) en het stoppen van landelijke negatieve trends (VHR-doel 2) centraal. De uitwerking van de doelen voor kwaliteitsherstel en natuuruitbreiding zijn onderdeel van de strategie voor VHR-doel 1 en VHR-doel 2, maar zijn daarnaast ook op zichzelf staande doelen. Hierbij staat in de precieze uitwerking de relatie tot VHR-doel 1 en 2 centraal;
- In beeld brengen van kansen, uitdagingen en beperkingen handelingsperspectief landbouw (bedrijven). Dit is een cruciaal onderdeel voor het vormgeven van de ontwikkeling
- naar kringlooplandbouw en het bieden van perspectief aan landbouwbedrijven.

Deze onderdelen hebben we uitgewerkt in deze versie van het PPLG. In aanvulling daarop hebben we gekozen voor een gebiedspecifieke analyse van de opgaven waarin we de gebieden met veel opgaven prioriteit hebben gegeven. Daarnaast is prioriteit gegeven aan het uitwerken van enkele thema's zoals **p.m. nog invullen**. Wij houden vast aan de ambitie voor de lange termijn op het gebied van

klimatebestendigheid, toekomstbestendige kringlooplandbouw, een sterk water- en bodemsysteem, biodiversiteit en sociaaleconomische vitaliteit (leefbaar en financieel toekomstbestendig).

Samenvatting

De inhoudelijke samenvatting ontbreekt nog. Deze zal later in het proces worden opgenomen.

Inhoudsopgave

Leeswijzer

Het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) bestaat uit een beleidsdeel en een uitvoeringsdeel, voorafgegaan door een beschrijving van het proces een samenvatting (deze samenvatting ontbreekt nog en zal later worden toegevoegd).

Deel A is het beleidsdeel. Hoofdstuk 1 gaat over het *wat*: een concretisering van de opgaven en de beleidskeuzes die we maken. Alle beleidsthema's komen aan de orde. Hoofdstuk 2 beschrijft hoe we voorzien in de kennis die nodig is om keuzes te maken, de voortgang te volgen en hierover verantwoording af te leggen. In hoofdstuk 3 staat hoe we Noord-Hollanders, onze maatschappelijke partners en andere overheden betrekken bij de totstandkoming en uitvoering van het PPLG.

Deel B is het Handelingsperspectief uitvoering PPLG. Het valt uiteen in een deel over prioritering en uitvoeringsstrategie en een deel uitvoeringsprogramma.

Na deel B volgen nog kaarten en (linken naar) bijlagen.

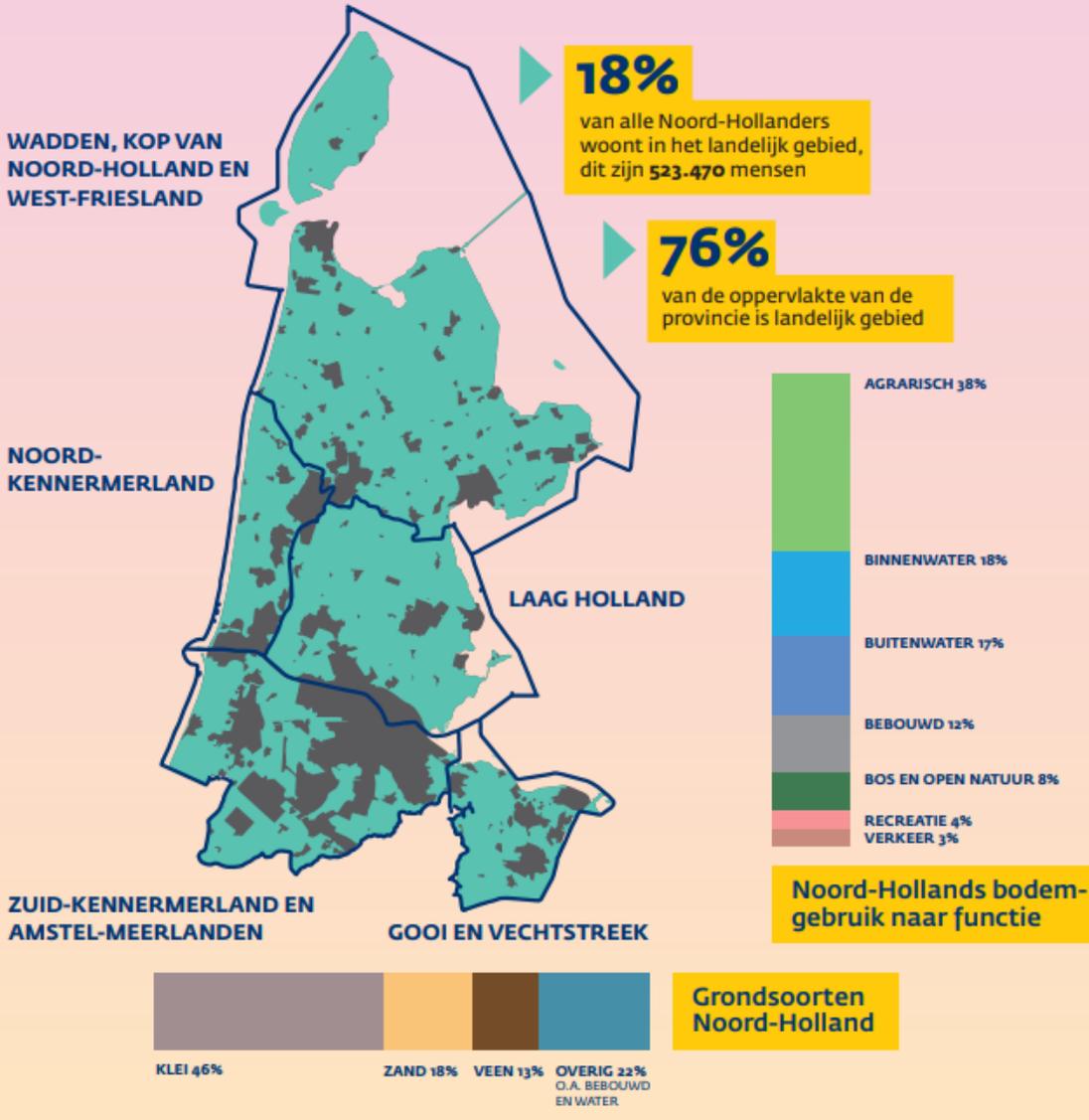
Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	7
DEEL A: BELEID	12
1	12
Opgaven en richtinggevende keuzes.....	12
De Noord-Hollandse ambitie.....	12
1.1 Een integrale aanpak	13
1.2 Meer biodiversiteit.....	16
1.2.1 Inleiding	16
1.2.3 Ecologisch herstel binnen de natuurgebieden.....	19
1.2.4 Ecologisch herstel buiten de natuurgebieden.....	21
1.2.5 Natuurinclusief ruimtegebruik	22
1.3 Minder stikstofuitstoot.....	25
1.3.1 Inleiding	25
1.3.2 Concretisering van de opgave	27
1.3.3 Aanpak in gebiedsprocessen	29
1.3.4 Provinciebrede aanpak.....	34
1.4 Water en bodem sturend	37
1.4.1 Inleiding	37
1.4.2 Water- en bodemdoelen in het NPLG	40
1.4.3 Oppervlaktewater: KRW-doelen en zwemwater	48
1.4.4 Grondwater: KRW.....	50
1.4.5 Drinkwater	54
1.4.6 Bodem	56
1.5 Een beter klimaat en minder bodemdaling.....	58
1.5.1 Inleiding	58
1.5.2 Concretisering van de opgave	58
1.5.3 Emissiereductie landbouw	59
1.5.4 Emissiereductie landgebruik (inclusief daling van de bodem).....	60
1.6 Op weg naar kringlooplandbouw	64
1.6.1 Inleiding	64
1.6.2 Gunstige uitgangspositie: kansen, uitdagingen en beperkingen voor het handelingsperspectief landbouwbedrijven.....	65
1.6.3 Ontwikkelrichting melkveehouderij	68

1.6.4 Bescherming landbouwgrond	69
1.6.5 Ontwikkelperspectief bloembollenteelt.....	70
1.7 Een beleefbaar landelijk gebied	72
1.7.1 Inleiding	72
1.7.2 Landschap en erfgoed	72
1.7.3 Recreatie.....	74
1.8 Overgangszones, groenblauwe dooradering en bossenstrategie.....	76
1.8.1 Overgangszones	76
1.8.2 Groenblauwe dooradering	80
1.8.3 Bossenstrategie	83
1.9 Leefbaarheid.....	85
Conclusies van beleidsdeel.....	86
2.....	87
Van data tot inzicht	87
2.1 Inleiding	87
2.2 Data en informatie	87
2.3 Kennis en inzicht.....	88
2.4 Kennis- en dataportaal	89
3.....	90
Participatie	90
3.1 Participatie PPLG	90
3.2 Sociaaleconomische impactanalyse (SEIA).....	91
Inleiding	93
DEEL 1: UITVOERINGSSTRATEGIE.....	94
1.1 Uitgangspunten	94
1.2 keuzevraagstukken	95
1.3 Analyse	97
1.4 Conclusie	98
1.5. Uitvoeringsstrategie per thema	98
2. Opgaven per landschapstype	102
2.1 Veenweidegebied	102
2.2 Duinen en omgeving.....	102
2.3 Gooi- en Vechtstreek.....	102
2. 4 Overig gebied: ondersteuning initiatieven.....	102
2. Governance en uitvoeringsorganisatie	103
DEEL 2: UITVOERINGSPROGRAMMA PPLG 2025-2027	103

4. Financiële verantwoording en programmering (incl. voormalig PNN.....	103
5. Financiën PPLG	104
KAARTEN.....	105
Kaart 1. Bodemtypen en ondergronden	106
Kaart 2. Landelijk gebied	107
Kaart 3. Natura 2000-gebieden	108
Kaart 4. Natuurnetwerk Nederland.....	109
Kaart 5. Beschermd Landschap	110
Kaart 6. KRW-grondwaterlichamen.....	111
Kaart 7. KRW-oppervlaktewaterlichamen.....	112
Kaart 8. Drinkwatervoorziening	113
Kaart 9. Bodemdaling	114
Kaart 10. Programmagebieden PPLG	115
Kaart 11a tot en met e. Opdrachten per programmagebied:.....	116
BIJLAGEN	122
Actualisering beheerplannen Natura 2000-gebieden.....	122
Rapportage online inwonerraadpleging.....	122
Sociaaleconomische impactanalyse	123
Natuurdoelanalyses.....	123
Analyse watersysteem en klimaatbestendigheid.....	123
Lijst van afkortingen	123
Uitwerkingen paragraaf 1.8 Overgangszones	124

Het landelijk gebied Noord-Holland in cijfers

Noord-Holland telt:

Afbeelding X. Het landelijk gebied van Noord-Holland in cijfers. Zal nog worden geüpdatet.

DEEL A: BELEID

1

Opgaven en richtinggevende keuzes

De Noord-Hollandse ambitie

Onze ambitie staat onverkort overeind, wij werken aan een vitaal landelijk gebied dat:

1. *Dynamisch is en verbonden met het verleden*

We willen dat ons landelijk gebied zich blijft onderscheiden door een grote diversiteit aan verschillende, beleefbare landschappen, die onmiskenbaar zijn verbonden met het verleden én ruimte bieden aan de toekomst

2. *Klimaatbestendig is*

Om klimaatverandering het hoofd te bieden willen we dat ons landelijk gebied robuuster, groener en blauwer wordt. Waarbij er aanzienlijk meer ruimte wordt geboden om water te bergen en vast te houden, zodat we dit kunnen benutten in droge perioden. We willen bovendien onze drinkwatervoorziening zeker stellen.

3. *Gezond en biodivers is*

We willen dat ons landelijk gebied bijdraagt aan onze gezondheid en de natuur rijker en veerkrachtiger wordt. In een gezond en biodivers landelijk gebied is de luchtkwaliteit goed, het water schoon en de natuur sterk.

4. *Economisch veerkrachtig is*

We willen dat onze landbouw toekomstperspectief houdt en agrarische ondernemers hun boterham kunnen verdienen. Ons landelijk gebied moet een plek blijven voor economische ontwikkeling.

Leefbaar en beleefbaar is We willen een vitaal landelijk gebied dat van betekenis is voor iedereen, allereerst voor de ruim vijfhonderdduizend mensen voor wie het hun thuis is, nu en in de toekomst. Maar ook voor bezoekers en recreanten, voor wie het landelijke gebied van groeiende betekenis is onder voortgaande verstedelijking en verdichting.

1.1 Een integrale aanpak

In een vitaal landelijk gebied komen veel verschillende opgaven samen. Om onze ambitie waar te maken is een brede blik nodig en een samenhangende aanpak. Daarom brengen we in dit PPLG de opgaven in het landelijk gebied samen voor biodiversiteit (waaronder de stikstofaanpak), water en bodem, klimaat, landbouw, landschap, erfgoed en recreatie. Deze opgaven zijn deels afkomstig uit het [Nationaal Programma Landelijk Gebied](#) (NPLG, zie [schema X](#)), dat is gebaseerd op internationale wet- en regelgeving zoals het [Klimaatakkoord van Parijs](#), de [Vogelrichtlijn](#), [Habitatrichtlijn](#), [Kaderrichtlijn Water](#) en [Nitratrichtlijn](#). Een ander deel van de opgaven is door onszelf geformuleerd: soms als uitwerking van rijksbeleid, soms op eigen initiatief.¹

Het [ontwerp Nationaal Programma Landelijk Gebied](#) is gepubliceerd op 15 december 2023. In het PPLG zijn wij uitgegaan van de opgaven zoals die op dit moment bekend zijn. Als nieuwe wet- en regelgeving tot nieuwe opgaven leidt verwerken we die in toekomstige actualisaties van het PPLG.

Zes doelen

De bovengenoemde opgaven zijn vertaald naar de volgende (beleids)doelen in dit PPLG, zijnde:

1. Meer biodiversiteit
2. Minder stikstofuitstoot
3. Water en bodem zijn sturend
4. Een beter klimaat en minder bodemdaling
5. Op weg naar kringlooplandbouw
6. Een beleefbaar landelijk gebied

Deze zes doelen en de opgaven die eronder vallen worden in dit hoofdstuk verder uiteengezet (in paragraaf 1.2 t/m 1.8).

Hieronder zijn meerdere nieuwe opgaven met een ruimtelijke component. Een aantal nieuwe opgaven met een ruimtelijke impact, die meerdere van bovenstaande doelen dienen, worden in paragraaf 1.8 toegelicht. Dit zijn de overgangszones, groenblauwe dooradering en bossenstrategie. **In de startversie stond een schema met alle voorziene ruimtevrage onderwerpen. Deze is nu verwijderd maar zal in de het tweede concept van het voorontwerp in gedeelten terugkeren, per afzonderlijke beleidsparagraaf.**

Het samenbrengen van de opgaven in dit PPLG geeft meer overzicht dan afzonderlijke beleidsvisies, maakt beleidskeuzes inzichtelijk en leidt tot maatregelen die vaak meerdere doelen tegelijkertijd dienen. De inwoners van Noord-Holland onderschrijven deze samenhang. Uit de inwonersraadpleging blijkt dat zij ook niet uitsluitend voor één thema kiezen, maar graag zien dat alle thema's onderdeel

¹ Zoals het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) een beleidsprogramma is onder de Nationale Omgevingsvisie, zo is het PPLG een beleidsprogramma onder onze Omgevingsvisie NH2050. Daarnaast is het PPLG te beschouwen als een programma onder de Omgevingswet. Een programma is in de Omgevingswet een zogeheten kerninstrument, dat een omschrijving bevat van doelen en middelen en de wijze waarop participatie is vormgegeven. Daarmee is het PPLG een schakel tussen het NPLG en de Omgevingsvisie NH2050 enerzijds en vervolgbesluitvorming in de uitvoering anderzijds.

zijn van de ontwikkelingen in het landelijk gebied. Daarbij geven zij prioriteit aan natuur, water en klimaat.

Keuzes en meekoppelkansen

Per beleidsdoel / opgave beschrijven we: de keuzes die er nog voorliggen, waar nog nadere uitwerking noodzakelijk is om tot goede keuzes te komen en welke meekoppelkansen er zijn met betrekking tot overige opgaven of andere ruimtelijke processen waarvoor we niet zelf aan de lat staan als provincie [IN BEWERKING: wordt uitgewerkt in het tweede concept van het voorontwerp].

Voor het maken van zorgvuldige integrale afwegingen hebben we instrumenten zoals de MER (zie blz. 3) en SEIA (zie hoofdstuk 3).

Andere ruimtelijke transitie en de samenhang met het PPLG

Ook woningen, energietransitie en energietransport, infrastructuur en economische activiteiten vragen om ruimte in het landelijk gebied. Deze opgaven worden niet uitgewerkt in dit PPLG, maar in andere provinciale documenten. De verschillende claims op de ruimte moeten zorgvuldig afgewogen worden: niet alles kan overal. Deze afweging vindt plaats in het kader van het [Ruimtelijk Voorstel, dat wij maken op verzoek van de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening](#), en de komende actualisering van de [Omgevingsvisie NH2050](#). **P.M. Nog afstemmen met 'Ruimtelijk Voorstel'**: Daar wordt ook ingegaan op de ruimtelijke keuzes in de zogenaamde [NOVEX-gebieden](#). In het uitvoeringsdeel van het PPLG staan we stil bij de NOVEX-gebieden Groene Hart en Schipholregio, die voor een belangrijk deel in het landelijk gebied zijn gelegen. Maar ook in de andere NOVEX-gebieden zijn thema's aan de orde die in dit PPLG worden beschreven, zoals in de Metropoolregio Amsterdam (verstedelijking in relatie tot een aantrekkelijk landschap en het groenblauwe netwerk) en het Noordzeekanaalgebied (verduurzaming van de haven in relatie tot de ruimtedruk in de omgeving, inclusief natuur, landschap en het watersysteem).

Natuur			Water	Klimaat		
VHR	N2000	NNN & Bossenstrategie	KRW	Adaptatie	Landgebruik	Landbouw
2030: maatregelen treffen om voor ten minste 30% van de in 2019 in een ongunstige Svl verkerende VHR-soorten en habitattypen een landelijk gunstige Svl te bereiken, dan wel een sterk positieve trend in gang gezet	2025: 40% areaal van stikstof-gevoelige habitats in 2025 in N2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde	2027: Tussen 2011 en 2027 realisatie van 80.000 ha nieuwe natuur conform NNN Overlap met Bossenstrategie door 15.000 ha nieuw bos conform NNN	2027: Concentraties nutriënten (P & N) in grond- en oppervlakte-waterlichamen voldoen aan wettelijke normen	2050: Beleid, inrichting en beheer aangepast aan het veranderende klimaat. Schade en ontwrichting door weersextremen zoveel mogelijk beperken	2030: Landelijke koolstof-vastlegging in minerale landbouwbodems van 0,5 Mton CO ₂ eq. extra t.o.v. basispad KEV 2021	2030: Landelijke emissie-reductie-opgave broeikas-gassen voor de veehouderij en mestaan-wending in de akkerbouw van 5 Mton CO ₂ eq.
2030: Uiterlijk in 2030 de landelijke negatieve trends van alle VHR-soorten en -habittypen zoveel mogelijk te stoppen	2030: 50% areaal van stikstof-gevoelige habitats in 2030 in N2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde	2030: realisatie van 37.400 ha nieuw bos tussen 2021 en 2030.	2027: Concentraties gewasbeschermings-middelen in grond- en oppervlakte-waterlichamen voldoen aan wettelijke normen.		2030: Landelijke emissie-reductieopgave broeikasgassen van 1 Mton CO ₂ eq. in veenweide	2030: landelijke emissie-reductie-opgave voor de veehouderij en mestaanwending akkerbouw van 3,82 Mton CO ₂ eq. conform Global Methane Pledge (onder-deel van broeikas-gas-reductie 5 Mton)
2030: maatregelen treffen om 30% van het totale areaal dat niet in goede conditie is in goede conditie te brengen	2035: 74% areaal van stikstof-gevoelige habitats in 2035 in N2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde	2030: In 2030 14.000 extra hectare bos met natuurfunctie te realiseren, deels als onderdeel 37.400 ha nieuw bos	2027: Grondwaterlichamen voldoen aan de norm voor een goede kwantitatieve en kwalitatieve toestand per grondwaterlichaam, conform Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl)		2030: Landelijke koolstof-vastlegging in bomen/bos/ natuur van 0,4 – 0,8 Mton CO ₂ eq. extra t.o.v. emissies basispad KEV 2021	
2030: maatregelen treffen om 30% van het te ontwikkelen areaal dat noodzakelijk is voor een gunstige Svl te realiseren	2027: hydrologische condities voor alle N2000-gebieden voldoen aan ecologische vereisten	2030: het bestaande bos waar nodig te revitaliseren.	2027: voor oppervlaktewaterlichamen waar mogelijk maatregelen nemen om een meer natuurlijke toestand te bereiken, bestaande uit de maatregelen in de stroomgebied-beheerplannen aangevuld met grootschalig herstel van het beekdal			
Ondersteunende doelen voor natuur, water en klimaat						
Groenblauwe-dooradering (GBDA)						
2030: 50% van opgave landelijk gebied per provincie, exclusief het NNN. De opgave is hierbij het verschil tussen huidig % GBDA en doel van 10% GBDA in 2050.						
2050: 10% GBDA in landelijk gebied per provincie, exclusief het NNN.						

Schema X. Opgaven Nationaal Programma Landelijk Gebied (bron: [Ontwerp Nationaal Programma Landelijk Gebied](#)).

1.2 Meer biodiversiteit

1.2.1 Inleiding

P.M. Er wordt nog een grafiek toegevoegd als illustratie van de tekst over de ontwikkeling van de biodiversiteit.

Een goede biodiversiteit hoort bij de gezonde leefomgeving die we in Noord-Holland nastreven.² Die is van belang voor zowel onszelf als voor de flora en fauna in onze provincie. Wij beschouwen het natuurlijke basissysteem – onze landschappen, de bodem en ons watersysteem - als uitgangspunt voor een toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling.

Als we de biodiversiteit willen versterken, moeten we goed weten wat de oorzaken zijn van de achteruitgang.

In de meeste gebieden gaat de biodiversiteit achteruit door verdroging, vermesing (onder andere door stikstofemissies), verstoring (onder andere door verkeer en recreatie) en versnippering. Onderzoeken brengen verbetermaatregelen in beeld³. Vaak richten deze zich op systeemherstel en dragen ze daarmee ook bij aan de verbetering van waterberging, drinkwaterwinning, recreatie, koolstofvastlegging, waterveiligheid en een duurzame voedselproductie (zie afbeelding X).

In de Europese [Vogelrichtlijn](#) en [Habitatrichtlijn](#) staat behoud en versterking van

de biodiversiteit centraal. De richtlijnen zorgen voor bescherming van soorten en habitattypen en zijn de basis voor de aanwijzingen door het rijk van de [Natura 2000-gebieden](#) (zie kaart 3). We werken langs zes sporen:

1. afronding van het Natuurnetwerk Nederland (zie paragraaf 1.2.2);
2. ecologisch herstel *binnen* de natuurgebieden (zie paragraaf 1.2.3);

² Wij volgen de internationaal geaccepteerde definitie van biodiversiteit uit het [Verdrag van Rio de Janeiro](#) (1992), die luidt: “de variabiliteit in organismen uit de gehele wereld, waaronder terrestrische, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische verbanden waar ze deel van uitmaken; de diversiteit betreft de variatie binnen soorten (genen), tussen soorten en tussen ecosystemen”. In dit PPLG wordt naast de term biodiversiteit ook de term ‘natuur’ vaak gebruikt. Natuur omvat naast de biodiversiteit ook de abiotische factoren zoals reliëf en bodemsomtype.

³ In voetnoot 4 zijn enkele studies over de mondiale of nationale ontwikkeling van de biodiversiteit genoemd. Specifiek voor Noord-Holland kan worden gewezen op de [beheerplannen](#), [natuurdoelanalyses](#) en [herstelstrategieën](#) voor Natura 2000-gebieden, inclusief de [evaluaties](#) daarvan en het [Ecologisch assessment van de landschappen van Nederland](#).

3. ecologisch herstel *buiten* de natuurgebieden (zie paragraaf 1.2.4). Hiertoe behoren ook de maatregelen vanuit ‘water en bodem sturend’ (zie paragraaf 1.4), de klimaat- en bodemdalingsopgave (zie paragraaf 1.5) en de ontwikkeling naar kringlooplandbouw (zie paragraaf 1.6);
4. natuurinclusief ruimtegebruik (zie paragraaf 1.2.5);
5. verminderen van emissies van nutriënten en chemische stoffen (zie paragraaf 1.3, 1.4 en 1.5);
6. optimaliseren van hydrologische systemen (zie paragraaf 1.4).

Werken aan natuurrealisatie en natuurherstel in gebiedsproces Kortenhoef Oost

Kortenhoef Oost is een deelgebied van Natura 2000-gebied Vechtplassen. De Aanpak Oostelijke Vechtplassen is in 2017 vastgelegd in een gebiedsakkoord met 20 partners. Naast natuurdoelen (N2000/NNN) zijn hierin ook de waterkwaliteitsdoelen en recreatiedoelen (KRW) vastgesteld. Voor de aansturing van de opgave is een stuurgroep ingericht waarvan de gedeputeerde Natuur voorzitter is. Het gebied kenmerkt zich door veel particuliere perceeleigenaren (ca. 90) en relatief weinig agrarische ondernemers. Het PPLG zorgt voor aangescherpte opgaven ten aanzien van water en bodem, landbouwtransitie en stikstof. Inmiddels is de planvormingsfase van het gebiedsproces gestart, waarin een inrichtingsplan wordt gemaakt op perceelsniveau, in overleg met de eigenaren.

Er is in het gebied al 127 ha natuur (NNN) ingericht, 23 ha is begrensd als NNN maar nog niet als natuur ingericht en er is een restantopgave van 110 ha. Er is zeer kwetsbare natuur aanwezig zoals trilveen en moerasheide. Deze natuurtypen moeten behouden blijven. Dit is een landelijke én Europese opgave. Ook zijn er natuurtypen waarvan er meer moet worden gerealiseerd. Er is grote onderlinge afhankelijkheid tussen de natuurtypen en ook tussen de natuurgebieden binnen de regio Gooi en Vecht. De hydrologische condities zijn belangrijk voor genoemde natuurtypen en ook het (toekomstig) beheer is een grote uitdaging in kosten en omvang. De kwetsbare natuur die wordt beoogd vraagt om nauwkeurige monitoring, beheer en handhaving na realisatie. Het gebiedsproces moet invulling bieden aan een totaalplan voor Kortenhoef Oost, waarin ook de monitoring en beheer langdurig zijn geborgd. Naast de ecologische ambities worden ook aspecten zoals woongenot voor omwonenden, de natuurbeleving voor bezoekers van het gebied en de toekomst van de (agrarische) ondernemers en grondeigenaren afgewogen bij het opstellen van een inrichtingsplan.

Als onderdeel van het gebiedsproces is in de verkenningsfase in 2019 onderzocht welke natuur op welke plek mogelijk is. De resultaten hiervan zijn gebundeld in een ecologische visie. Tussen 2021 en 2023 is er aanvullend ecologisch en hydrologisch onderzoek gedaan. De uitkomsten van het aanvullende onderzoek worden gebruikt om de huidige natuurambitiekaart van de provincie samen met de projectgroep en andere betrokkenen te actualiseren. Kenmerkend voor dit gebiedsproces is het ‘mutual gains’ proces dat erop is gericht partijen een gelijkwaardige stem te geven. Zo worden tussenproducten zoveel mogelijk onderling besproken en afgestemd.

1.2.2 Natuurnetwerk Nederland

Een belangrijke oorzaak van de achteruitgang van biodiversiteit is verlies aan oppervlakte en gebrek aan verbindingen tussen de natuurgebieden (‘versnippering’). Om dit tegen te gaan werken we aan de afronding en optimalisatie van het [Natuurnetwerk Nederland](#) (NNN), inclusief de natuurverbindingen ([zie kaart 4](#)). De natuurgebieden die in het NNN met elkaar in verbinding worden gebracht werken

tezamen als ware het een groter geheel. Meer dan losse gebieden verspreid over de provincie, draagt een goed functionerend natuurnetwerk daardoor bij aan het herstellen van de biodiversiteit. Binnen het netwerk bestaat uitwisseling en (her) kolonisatie van gebieden door planten en dieren. Behalve het uitwisselen van planten en dieren tussen de natuurgebieden zorgt een afgerond en goed functionerend NNN ook voor de benodigde ruimte voor systeemherstel. Het is dan ook van groot belang dat ook de laatste stukken NNN worden gerealiseerd. Door deze laatste percelen aan het NNN toe te voegen kunnen grootschalige maatregelen zoals hydrologisch systeemherstel beter worden uitgevoerd en kunnen emissies van nutriënten en chemische stoffen effectiever worden teruggedrongen.

Het Noord-Hollandse deel van het NNN beslaat ongeveer 56.600 hectare. Hiervan is ruim 92% inmiddels voltooid. Samen met vele partners werken we aan de resterende 4116 hectare ([link met realisatiestrategie NNN 2030 in uitvoeringsprogramma leggen](#)). In onze [Omgevingsverordening](#) beschermen we het al gerealiseerde en het nog te realiseren NNN tegen ruimtelijke ontwikkelingen die de natuurwaarden aantasten.

In 2013 hebben wij van het Rijk alleen middelen ontvangen voor het deel van het NNN dat onder het Natuurpact viel. Het Natuurpact ging echter uit van een aanzienlijk kleiner NNN dan waaraan wij destijds werkten. Vanuit onze zorg voor de biodiversiteit en voor het goed functioneren van het benodigd sterke ecologisch netwerk voor VHR doelbereik hebben wij er destijds voor gekozen om ons NNN *niet* te verkleinen. Bijna twee derde van de resterende NNN opgave in Noord-Holland is nu additioneel aan de omvang van het NNN waarbinnen het Natuurpact financiële afspraken zijn gemaakt. Omdat de afronding van het gehele NNN noodzakelijk is voor het behalen van de NPLG-opgaven vragen wij uit het Transitiefonds aanvullende middelen voor het financieren van onze gehele NNN-opgave, inclusief het beheer ervan en de natuurverbindingen

In Het NPLG is door het Rijk aangegeven aan welke VHR-doelstellingen Noord-Holland een bijdrage kan leveren, gezien de ecosystemen die hier voorkomen. [In een nadere analyse werken we nog uit wat dat voor de provincie betekent.](#) Duidelijk is in ieder geval dat om de belangrijkste VHR-doelen te kunnen halen we in ieder geval met voorrang moeten werken aan de Natura 2000-gebieden en de gebieden daaromheen, aangevuld met enkele kansrijke gebieden voor NNN-realiseratie. Dit zijn de *focusgebieden*. Een voorbeeld zijn de Natura 2000-gebieden in Laag Holland en de beoogde ontwikkeling van 300 ha NNN in de binnenduinrand waar VHR-doelen gecombineerd worden met drinkwaterwinning, verbetering van het watersysteem en recreatie. De afronding van het NNN in de focusgebieden draagt ook bij aan de verlaging van de stikstofdruk voor de stikstofgevoelige habitats (Natura 2000-doel), aan een betere staat van instandhouding van VHR-soorten en habitattypen (VHR-doel), aan een betere waterkwaliteit (KRW-doel) en aan klimaatdoelen.

Natuurverbindingen zijn een belangrijk onderdeel van het NNN. Veel natuurverbindingen zijn nu nog enkel ingetekend als een 'lijn op de kaart'. Een natuurverbinding is een verbinding tussen natuurgebieden en bestaat uit lijnvormige elementen, afgewisseld met stapstenen. Instrumentarium dat ingezet kan worden voor de realisatie van de natuurverbindingen is NNN-begrenzing, aangevuld met natuurvriendelijke oevers, dijken en andere lijnvormige elementen, groenblauwe dooradering, bossenstrategie, agrarisch natuurbeheer en alle andere ontwikkelingen waarbinnen ruimte voor invulling van natuurverbindingen gevonden kan worden. De precieze inzet van deze instrumentenmix zal nog nader uitgewerkt worden.

In het NPLG geldt voor de Vogel- en Habitatrichtlijn doelen als einddoel een gunstige staat van instandhouding (zie kader met toelichting op dit begrip en enkele andere begrippen) in 2050. Het doel hierbij

voor 2030 is om vóór dat jaar 30% van het 'gat' te overbruggen richting het bereiken van de doelen in de Vogel- en Habitatrichtlijn (het verschil tussen de *huidige* staat van instandhouding en een *gunstige* staat van instandhouding). Wij zien geen noodzaak voor aanvullende NNN-begrenzings, dus we houden vast aan ons 'saldo-nul-principe'. Dat betekent dat de totale omvang van het NNN in Noord-Holland gelijk blijft. Op regionale schaal kunnen er wel verschillen zijn.

De aanpak van de NNN-realiserie wordt verder uitgewerkt in het uitvoeringsprogramma.

Kader toelichting begrippen (wordt nog geredigeerd)

Staat van instandhouding:

Voor de staat van instandhouding hanteren we de definities zoals die zijn opgenomen in de Omgevingswet;

Staat van instandhouding van een natuurlijke habitat: som van de invloeden die op de betrokken natuurlijke habitat en de daar voorkomende typische soorten inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de natuurlijke verspreiding, de structuur en de functies van die habitat of die van invloed kunnen zijn op het voortbestaan op lange termijn van de betrokken typische soorten op het grondgebied, bedoeld in artikel 2 van de Habitatrichtlijn;

Aan deze definitie en de bijbehorende doelstellingen zal een rechter zaken toetsen.

Doelstelling VHR

De Europese Commissie heeft in 2020 een strategie aangenomen om de toestand van de biodiversiteit in Europa tegen 2030 te beschermen en te verbeteren . Deze heeft als streefdoel om de achteruitgang van alle soorten en habitattypen onder Europese regelgeving te stoppen en hun staat te verbeteren. De biodiversiteitsstrategie heeft tot doel om in 2030 30 % van de beschermde habitattypen en soorten van de Habitatrichtlijn een goede staat van instandhouding hebben of op zijn minst een positieve trend laten zien (Bron: EC (2020). EU Biodiversity Strategy for 2030. Bringing nature back into our lives). Deze doelstelling is overgenomen in het NPLG en daarmee kader voor het PPLG. [Bron: CBS, PBL, RIVM, WUR (2024). Staat van instandhouding soorten en habitattypen Habitatrichtlijn en trends vogels Vogelrichtlijn, 2013-2018 (indicator 1604, versie 03, 7 juli 2021) www.clo.nl. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University and Research, Wageningen.

Bepaling van de staat van instandhouding.

De Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn leggen de lidstaten verplichtingen op om een gunstige/veilige staat van zowel habitattypen als soorten te behouden of te herstellen. De staat van instandhouding wordt vastgesteld aan de hand van de status en trend in de verspreiding, populatieomvang van de soort, de kwaliteit van het leefgebied en het toekomstperspectief. Voor habitattypen gaat het om de verspreiding, oppervlakte, structuur en functie en het toekomstperspectief. [bron CoL archief 2019]

1.2.3 Ecologisch herstel binnen de natuurgebieden

Behalve de NNN-realiserie is ook de verbetering van de natuurkwaliteit noodzakelijk in al bestaande natuurgebieden (zowel de Natura 2000-gebieden als het NNN). Voor veerkrachtige ecosystemen is natuurlijke dynamiek een belangrijk uitgangspunt. Te denken valt aan verstuing in de duinen,

natuurlijke successie (zoals veengroei en klimaatbossen), natuurlijk peilbeheer en *rewilding*.⁴ Dit vergt investeringen in de verbetering van milieu- en inrichtingscondities en het beheer. Daar waar dat mogelijk is kunnen andere functies worden ingepast, zoals agrarisch medegebruik en recreatie. .

Voor elk van de Natura 2000-gebieden zijn in de beheerplannen en het Uitvoeringsprogramma natuur herstel- en beheermaatregelen uitgewerkt.⁵ Voorbeelden daarvan zijn drukbegrazing, hydrologische maatregelen, grondverwerving, inrichting en exotenbestrijding. De maatregelen in het Uitvoeringsprogramma natuur zijn met name gericht op de stikstofgevoelige natuurdoelen. Fase 1 is in uitvoering; voor fase 2 vragen we middelen aan. Uitgewerkt wordt nog wat er nodig is aan kwaliteitsimpuls van de bestaande natuurgebieden. Hiervoor en voor de financiering van maatregelen voor de niet-stikstofgevoelige natuurdoelen doen we een beroep op het Transitiefonds.

Natuurbeheer

[Evt. infographic output (agrarisch) natuurbeheer 2023 toevoegen, indien beschikbaar]

Natuurbeheer is onmisbaar om eenmaal gerealiseerde natuurgebieden in goede staat te houden. Ons doel is het behalen van de natuurbeheertypen die we jaarlijks voor alle gebieden vaststellen in de ambitiekaart van het [Natuurbeheerplan](#). We streven ernaar om voor elk natuurbeheertype de SNL-kwaliteit 'goed' te halen. We constateren namelijk dat de achteruitgang van de biodiversiteit mede wordt veroorzaakt door onvoldoende beheerinspanning, als gevolg van gebrek aan beheerbudget. Dit belemmert ook het behalen van de Natura 2000-doelen. Omdat de hoogte van de beheervergoedingen landelijk uniform geregeld is, pleiten wij in IPO-verband voor verhoging van deze vergoedingen en een bijdrage van het Rijk. We ondersteunen beheerders desgewenst met (aanvullende) monitoring, kennisdeling en het opzetten van samenwerkingsverbanden op gebiedsniveau. Zoals eerder besloten stoppen we per 2029 met het subsidiëren van agrarisch natuurbeheer binnen het NNN. Het NNN is immers een duurzame ecologische structuur. De op agrarische bedrijfsvoering gerichte voorwaarden van agrarisch natuurbeheer (termijn van zes jaar, en andere afspraken over mestgift) passen hier niet bij. Daarnaast biedt het ANLb geen duurzame borging: percelen waarop ANLb kan worden aangevraagd hebben nog een agrarische functie en de beheersubsidie is vrijwillig. Dat betekent dat er geen harde garantie is dat het (agrarisch) natuurbeheer langjarig wordt voortgezet.

De desbetreffende agrarische ondernemers dienen voor 2029 over te stappen op natuurbeheer volgens de SNL-systematiek. We onderzoeken of het mogelijk is nieuw instrumentarium te ontwikkelen wat duurzaam, langjarig agrarisch natuurbeheer mogelijk zou maken. Uitgewerkt moet daarna nog waar dit een kansrijke toepassing kan vinden. Zowel passend bij de bedrijfsvoering als bij de natuurdoelen.

Faunabeheer (populatiebeheer en schadebestrijding) maken we mogelijk wanneer sprake is van gezondheids- of veiligheidsrisico's, (dreigende) schade aan Natura 2000-doelen of landbouwschade die het gevolg is van beperkingen in beheer en schadebestrijding. Of een diersoort beheerd mag worden wordt getoetst aan de Omgevingsweten aan de provinciale regelgeving. De Omgevingswet bepaalt dat

⁴ Successie is de natuurlijke opeenvolging van verschillende typen natuur binnen een dynamisch ecosysteem, zoals het ontstaan van duin-graslanden vanuit een stuifvlakte in de duinen. *Rewilding* is een vorm van natuurbescherming die erop is gericht om natuurlijke processen waar mogelijk te herstellen en de natuur zo veel mogelijk zijn eigen gang te laten gaan.

⁵ Natuurdoelanalyses geven aan hoe het gaat met de natuur in een stikstofgevoelig natuurgebied en wat de verwachte effecten van vastgestelde maatregelen zijn. Wij hebben onze natuurdoelanalyses vastgesteld op 28 maart 2023. De Ecologische Autoriteit toetst of de natuurdoelanalyses volledig zijn en voldoende onderbouwing bieden voor de voorgestelde maatregelen om de natuur te verbeteren.

de overheid verantwoordelijk is voor een billijke schadetegemoetkoming in die gevallen waarin beheer en schadebestrijding niet of beperkt ingezet kunnen worden.

Invasieve exoten zoals watercrassula, cabomba, Amerikaanse rivierkreeften en de rosse stekelstaart, kunnen een bedreiging vormen voor de inheemse biodiversiteit. Bij de aanpak van dit probleem richten wij ons op ecologisch systeemherstel en op, waar nodig, het beheersen en voorkomen van verdere verspreiding van de invasieve exoten. Wij geven prioriteit aan de bestrijding van invasieve exoten die Europees zijn aangewezen en Natura 2000-doelen in gevaar brengen.

1.2.4 Ecologisch herstel buiten de natuurgebieden

Ruim [hoeveel?] procent van Noord-Holland is géén Natura 2000- of NNN-gebied. Hier zien we een gestage afname van veel verschillende soorten **P.M. Nadere toelichting hierop volgt**. Met andere woorden: maatregelen voor systeemherstel kunnen niet beperkt blijven tot de natuurgebieden zelf. Ook daarbuiten is actie nodig. Dat is zowel in het belang van de natuur zelf, als van de voedselproductie. Agrarische gewassen zijn immers evenzeer afhankelijk van een vruchtbare bodem, voldoende zoet water en natuurlijke processen. We onderzoeken of de ideeën over een ‘[Basiskwaliteit Natuur](#)’ zoals benoemd in de [Agenda natuurinclusief](#), toepasbaar zijn in Noord-Holland. We gaan graag met alle betrokken partijen in het landelijk gebied in gesprek hoe deze basiskwaliteit bereikt kan worden, in samenhang met de ontwikkeling naar kringlooplandbouw. We zien al vele mooie initiatieven van agrarische ondernemers om de biodiversiteit in en om hun bedrijven te versterken.

Boerenlandvogels

Boerenlandvogels zijn de trots van vele agrarische ondernemers en andere beheerders. De Boerenlandvogelbalans van 2020 laat zien dat verdroging en teruglopend voedselaanbod de stand van veel soorten negatief beïnvloedt.⁶ De resultaten van onze weidevogelmonitoring van de afgelopen 40 jaar laten een vergelijkbaar beeld zien.⁷ Deze achteruitgang speelt op provinciaal en landelijk niveau. We willen deze trend keren, maar dat is niet eenvoudig. De oplossing moet zowel in het agrarisch gebied als in het NNN worden gezocht. Om de weidevogelpopulatie te versterken werken we aan een optimale inrichting en beheer in de weidevogelgebieden. Op basis van de monitoringsresultaten, veldexpertise en analyses met behulp van het Beheer op Maat model (BoM) identificeren we knelpunten, die we bespreken met beheerders. Gezamenlijk bepalen we welke maatregelen nodig zijn. Dit zal per gebied maatwerk opleveren. Oplossingen zullen gevonden langs de lijnen van het [Aanvalsplan grutto; gebieden van voldoende omvang, hoge grondwaterpeilen, beheer wat nodig is en waar nodig en passend binnen de wettelijke kaders beheer van predatoren](#).

Ten slotte bevorderen we kennisdeling over goed weidevogelbeheer. Voor akkervogels zoals patrijs en gele kwikstaart zetten we samen met de agrarische collectieven de inrichting en beheer van akkerranden door. We sluiten de groenblauwe landschapselementen hierop aan. We onderzoeken waar de middelen die vrijvallen vanwege het niet-continueren van agrarisch natuur- en landschapsbeheer in

⁶ E. Kleyheeg, T. Vogelzang, I. van der Zee & M. van Beek (2020). [Boerenlandvogelbalans 2020](#). Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen / LandschappenNL, De Bilt.

⁷ F.M. van Groen, D.M. Hoogeboom en W. Non (2021). [Weidevogels in Noord-Holland. Analyse van de gegevens 1988-2021](#). G&G-rapport 2022-111, NZ M-22-50560

het NNN ingezet kunnen worden voor uitbreiding van dit beheer buiten het NNN.

1.2.5 Natuurinclusief ruimtegebruik

Natuur is overal aanwezig: zowel binnen als buiten de beschermde natuurgebieden. Ook langs wegen en in het stedelijk gebied: in bermen, parken en zelfs rond onze woningen. Ons uitgangspunt is dat bij alle ruimtelijke ontwikkelingen rekening wordt gehouden met natuur. Deze koers was al ingezet in de [Omgevingsvisie NH2050](#) en is verder uitgewerkt in de [Agenda Natuurinclusief](#), waar wij partner in zijn. Door natuurinclusief ruimtegebruik verbeteren we de omstandigheden voor zowel kwetsbare als algemene soorten. Dit kan bijvoorbeeld door natuurinclusief te bouwen en door te zorgen voor voldoende ruimte voor (recreatief) groen en water in de stad. We steunen de ideeën van het Rijk over een [groen-norm](#) bij binnenstedelijk bouwen. We geven zelf het goede voorbeeld in ons eigen areaal, in het bijzonder onze (vaar)wegen. Daar waar een (water)weg een natuurverbinding of een natuurgebied kruist ondersteunen we maatregelen voor ‘ontsnippering’. Via ons mobiliteitsbeleid geven we zelf het goede voorbeeld.⁸ Voor het Vrijetijd domein zetten we in op natuurinclusieve vakantieparken en ondersteunen we ondernemers bij de realisatie hiervan. Daarnaast investeren we in kennisontwikkeling, samen met gemeenten, waterschappen en kennisinstellingen. Goede voorbeelden en interessante netwerken delen we via de [Aanpak Groen Kapitaal](#).

In de [Regionale Energiestrategieën](#) staat waar hernieuwbare energie opgewekt kan worden. Van groot belang zijn echter de exacte locatie en inrichting daarvan. Bij de plaatsing van windmolens moet goed gelet worden op trek- en foerageerroutes van vogels en vleermuizen. In het algemeen geldt: hoe eerder het belang van biodiversiteit betrokken wordt bij de afwegingen, hoe groter de kansen zijn om een positief effect te bewerkstelligen. Wij hebben [ruimtelijke voorwaarden](#) uitgewerkt voor de ontwikkeling van zonneparken. Ook voor windenergie is een [ruimtelijk kader](#). Om onze kennis te vergroten lopen er verschillende onderzoeken, onder meer via het consortium ‘[Zon in landschap](#)’, waarin wij participeren. Nieuwe kennis verwerken wij in de ruimtelijke kaders.

Om de klimaatopgave te realiseren is isolatie van woningen van belang. Dit moet echter zorgvuldig gebeuren, omdat bijvoorbeeld vleermuizen en gierzwaluwen hun voortplantings- of overwinteringsplekken vinden in spouwmuren en onder dakpannen. Om een isolatieproject te kunnen uitvoeren is nu nog vaak voor elke woning een aparte ontheffing van de Omgevingswet nodig. Voor woningeigenaren is dit kostbaar en tijdrovend. Daarom volgen we in Noord-Holland de aanpak natuurvriendelijke isoleren zoals bijna alle provincies dat doen. Deze aanpak is erop gericht om schade aan beschermde zo goed mogelijk te voorkomen terwijl ook de isolatie van woningen doorgang kan vinden.

Actieve soortenbescherming

De Wet natuurbescherming bepaalt dat wij soorten niet alleen *passief* moeten beschermen (door het wettelijk stelsel van vergunningverlening en handhaving), maar ook *actief*. Dit doen we door maatregelen uit te (laten) voeren voor kwetsbare soorten. Omdat veel soorten profiteren van het systeemherstel dat het gevolg is van herstelmaatregelen in de Natura 2000-gebieden en de afronding van het NNN, is dit ‘gebiedenbeleid’ ons uitgangspunt. Buiten deze natuurgebieden treffen we aanvullende maatregelen voor soorten die een negatieve trend vertonen – waaronder [Rode Lijst-soorten](#) – en

⁸ Wageningen University & Research (2021). [Ontsniperingsbeeld Provincie Noord-Holland. Een knelpuntenanalyse en advies voor ontsnipering van het provinciale wegennet voor fauna.](#)

waarvoor Noord-Holland een belangrijk deel van het verspreidingsgebied is. Hiervoor hebben we het Werkprogramma Actieve Soortenbescherming, dat we uitvoeren in samenwerking met diverse partners.

Groene vrijwilligers

‘Groene vrijwilligers’ zijn van onschatbare waarde voor het natuur- en landschapsbeheer. We onderscheiden tellers (die monitoringsactiviteiten verrichten), herstellende (die natuurgebieden opknappen en beheren) en vertellers (die natuur- en milieueducatie verzorgen). Wij ondersteunen hen via ons programma [Betrekken bij Groen](#), dat wordt uitgevoerd in een samenwerking van alle terreinbeheerders. Een mooi voorbeeld in dit programma is de [Groene Academie](#), die opleidingen, kennisuitwisseling en materiaal verzorgt. Wij zetten het programma Betrekken bij Groen voort.

Nationale Parken

De Nationale Parken [Duinen van Texel](#) en [Zuid-Kennemerland](#) vormen het visitekaartje van de Noord-Hollandse natuurgebieden en richten zich op natuurbescherming, recreatie, educatie, promotie en onderzoek. Bovendien helpen de Nationale Parken om bewoners en bezoekers van Noord-Holland te betrekken bij hun groene leefomgeving. Daarom participeren wij in de overlegorganen en leveren wij een financiële bijdrage aan de Nationale Parken. Sinds 2020 zijn beide parken aangesloten op het rijksproject [Nationale Parken Nieuwe Stijl](#), dat beoogt de parken toekomstbestendig te maken. Wij steunen deze aanpak, leveren cofinanciering in de vorm van ambtelijke inzet en sluiten deze aanpak zo goed mogelijk aan op de gebiedsprocessen. Inspirerende voorbeelden zoals de [Duintuinen](#) en de [Tuinen van Texel](#) geven we een platform via onze [Aanpak Groen Kapitaal](#).

Monitoring natuurwaarden

We vinden het van belang om de ontwikkeling de biodiversiteit te volgen en hebben hier een rijke traditie in. Monitoring vindt plaats voor gebieden (bijvoorbeeld broedvogelinventarisatie in een Natura 2000-gebied) en voor soorten (bijvoorbeeld voor de zandhagedis). De resultaten zijn zowel binnen als buiten het NNN bruikbaar. De gegevens worden gedeeld via de [Nationale Databank Vegetatie- en Habitatkartering](#) en de [Nationale Databank Flora en Fauna](#). Naast gebiedsmonitoring en soortgerichte monitoring worden door veel verschillende individuen en organisaties natuurgegevens verzameld. Deze worden veelal gedeeld via waarneming.nl en zijn daarmee openbaar toegankelijk. We analyseren onze natuurdata (onder andere) voor de evaluatie van de Natura 2000-beheerplannen en rapportages over de provinciale biodiversiteit. In samenspraak met het IPO en het rijk worden de landelijk natuurmonitoringafspraken geactualiseerd aan de hand van de adviezen van de Ecologische autoriteit.

PM :

- Welke keuzes maken we in dit PPLG
- Welke keuzes behoeven verdere beleidsuitwerking
- Meekoppelkansen uit ander opgaven of ander beleid

1.3 Minder stikstofuitstoot

Nog in bewerking:

1. Verbinding maken met programma aanpak stikstof (heidag)

2. Aparte tekst met standpunt PNH richting het Rijk over de meetcorrectie

3 Verwerken v scenariodoorrekening in de verwachtingen over doelbereik in de gebieden

3b uitschrijven onderbouwing scenarioberekeningen voor achtergronddocumentatie

4. Eventueel scherpere beleidskeuzes voorbereiden voor pol besluitvorming a) landbouw doelstelling voor provincie b) doorvertaling naar de gebieden

5. Toelichting op streefwaarden in kader van emissiesturing

6. Toets op actualiteit en verbinding van kopje agrarische instrumenten

7. Kopje extern salderen upgraden?

8. Afronden kopje havens/industrie

9. actualiseren kopje mobiliteit

1.3.1 Inleiding

Onze provincie is dichtbevolkt. Wonen, mobiliteit, havens, industrie, landbouw en recreatie zorgen voor stikstofuitstoot. In twaalf van onze negentien Natura 2000-gebieden liggen leefgebieden die gevoelig zijn voor stikstof. Een te grote neerslag van stikstof leidt hier tot verslechtering van de natuurkwaliteit⁹, afhankelijk van de omstandigheden. Deze twaalf gebieden staan centraal in onze stikstofaanpak. Ons primaire doel is het bereiken en in stand houden van een gunstige staat van instandhouding van de Natura 2000-gebieden. De stikstofaanpak werkt volgens de strategie ‘twee doelen, twee sporen’. Met vermindering van de stikstofuitstoot bereiken we twee doelen: enerzijds natuurherstel en anderzijds het weer mogelijk maken van economische ontwikkelingen, die nu vaak worden beperkt omdat nieuwe vergunningen niet kunnen worden afgegeven. Om deze twee doelen te bereiken volgen we twee sporen:

1. Een spoor in de *gebiedsprocessen*, waarin we kijken naar de problematiek per Natura 2000-gebied. Deze gebiedsprocessen richten zich primair op stikstofreductie in de agrarische sector en op natuurherstelmaatregelen. Deze wordt uitgewerkt in de paragraaf 1.3.3.
2. Een *provinciebreed* spoor voor de sectoren havens en industrie, wonen en mobiliteit. Deze wordt uitgewerkt in paragraaf 1.3.4.

Bij het verminderen van stikstofdruk richten we ons zowel op vermindering van de stikstofuitstoot (*emissie*) door verschillende bronnen, als op het herstellen en weerbaarder maken van onze natuurgebieden tegen te hoge neerslag van stikstof (*depositie*). Bij het laatste gaat het om het uitvoeren van extra beheermaatregelen zoals maaien, plaggen en het verwijderen van bosopslag (zogenaamde overlevingsmaatregelen). Daarnaast herstellen we natuur in het licht van andere drukfactoren die de kwaliteit van de natuur negatief beïnvloeden. Voorbeelden zijn: het verwijderen van invasieve exoten, het

⁹ De twaalf Natura 2000-gebieden met stikstofgevoelige leefgebieden zijn de duingebieden Duinen en Lage Land Texel, Duinen Den Helder-Callantsoog, Zwanenwater & Pettemerduinen, Schoorlse Duinen, Noordhollands Duinreservaat, Kennemerland-Zuid (deels in Zuid-Holland) en de veenweidegebieden Eilandspolder, Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske, Polder Westzaan en Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder, Naardermeer en Oostelijke Vechtplassen (deels in Utrecht).

aanpassen van het watersysteem, het vergroten van de dynamiek door het graven van kerven en stuifkuilen in het duin. Ook nemen we maatregelen ter verbetering van de waterkwaliteit zoals de aanleg van defosfateringsinstallaties.

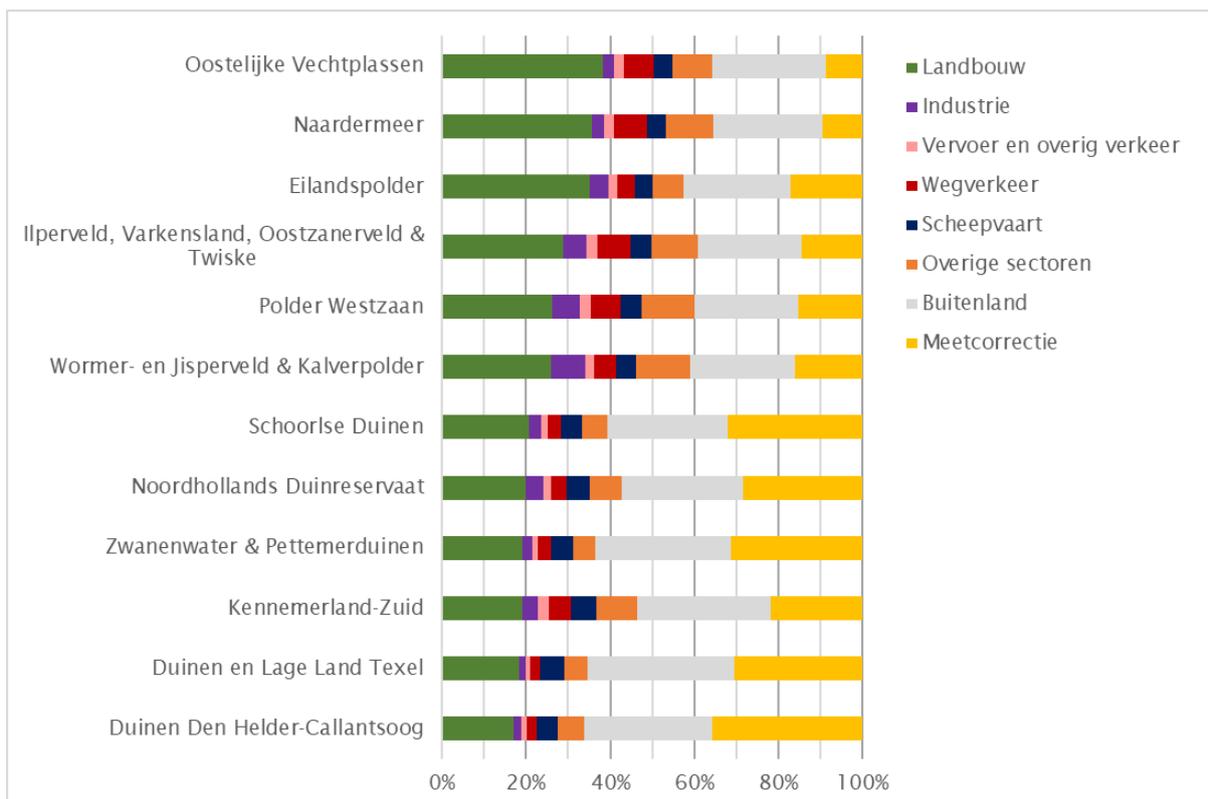
Alle sectoren moeten hun steentje bijdragen om de stikstofemissie te verminderen. Concreet: wij rekenen op een evenredige bijdrage van elke sector. In figuur 1.3.1 staat de herkomst van de depositie op onze twaalf stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Stikstofemissie die buiten onze provinciale beïnvloedingsfeer ligt, zoals in het landelijk vervoer, internationale scheepvaart, luchtvaart, het buitenland en de 'meetcorrectie'¹⁰ in het stikstofmodel, beschouwen wij niet als deel van onze provinciale opgave. In figuur 1.3.2 hebben wij deze verantwoordelijkheidsverdeling gevisualiseerd.

De optelsom van het doelbereik in gebiedsprocessen, in het provinciebrede spoor en in de sectoren waarvoor het Rijk verantwoordelijk is, moet leiden tot het realiseren van de totale opgave. We monitoren de resultaten van de stikstofaanpak. Hierbij gaat het zowel om het effect op stikstofdeposities als het effect op ecologische kwaliteit.

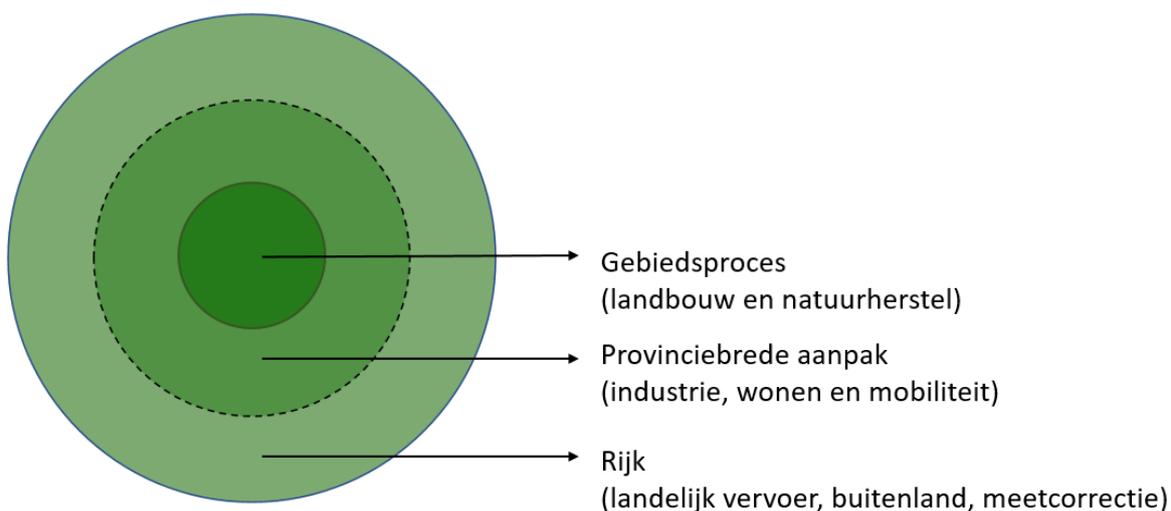
Gegevens over de huidige, historische en verwachte *depositie* op kwetsbare natuur komen beschikbaar via AERIUS Monitor en het RIVM. Voor de monitoring van *emissie* baseren wij ons op gegevens van het Rijk. Hierbij moeten we voor zowel depositie als emissie rekening houden met een na-ijleffect van twee jaar voordat de effecten van huidig beleid in het model zijn terug te zien.

PM kadertekst met PNH standpunt meetcorrectie

¹⁰ De meetcorrectie is het verschil tussen de metingen van de depositie van ammoniak en de modelberekening in AERIUS. In Noord-Holland loopt de meetcorrectie aan de kust op tot boven de 30%. Het RIVM doet op verzoek van de minister voor Natuur en Stikstof onderzoek naar de herkomst van de meetcorrectie.

Figuur 1.3.1 Herkomst stikstofdepositie per sector, per Natura 2000-gebied (bron: PNH op basis van AERIUS Monitor 2023, zichtjaar 2021)

Figuur 1.3.2. Visualisatie verantwoordelijkheidsverdeling stikstofaanpak

1.3.2 Concretisering van de opgave

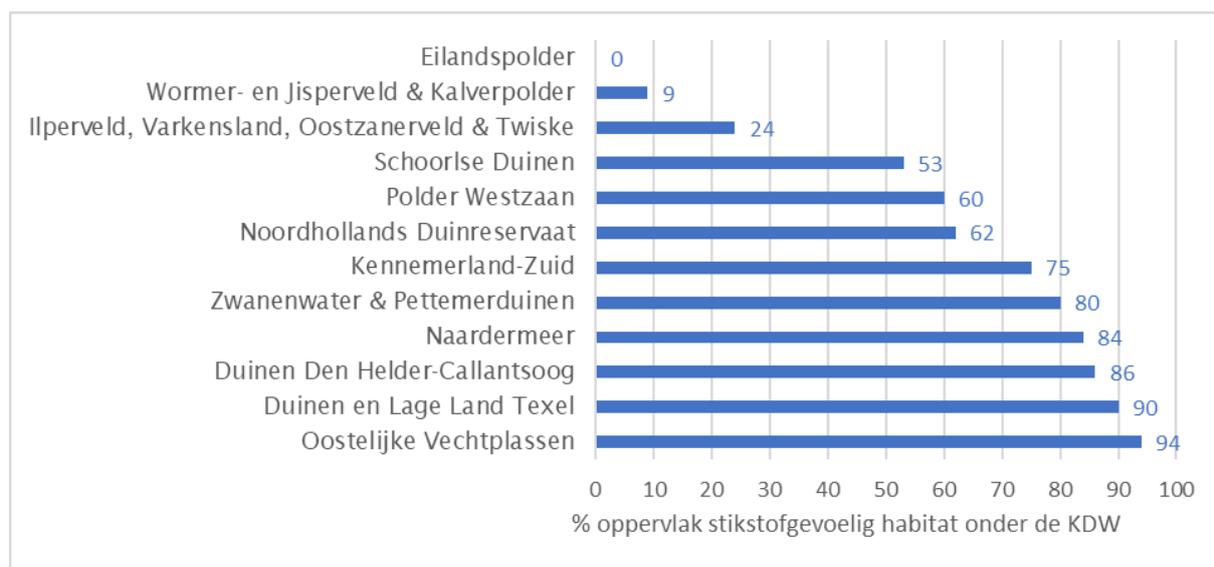
P.M. In het tweede concept van het voorontwerp geven we aan wat er al is gedaan aan de **reductie van stikstofemissies**. Op grond van Europese en nationale wet- en regelgeving is het Rijk systeemverantwoordelijk voor de vermindering van de stikstofemissies. In artikel 2.15a van de Omgevingswet is

vastgelegd dat 74% van het landelijke stikstofgevoelige areaal van Natura 2000-gebieden in 2035 onder de Kritische Depositiewaarde (KDW) moet zijn gebracht. De wettelijke verplichting in zogenoemde omgevingswaarde is gericht op het ambitieus verlagen van de overbelasting van stikstof op stikstofgevoelige gebieden, omdat dit bijdraagt aan de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen die voortkomen uit de Vogel- en Habitatrictlijn (VHR). In 2025 en 2030 moet de omgevingswaarde van 40% respectievelijk 50% van het areaal onder de KDW te zijn gebracht ([Handreiking NPLG februari 2024](#)).

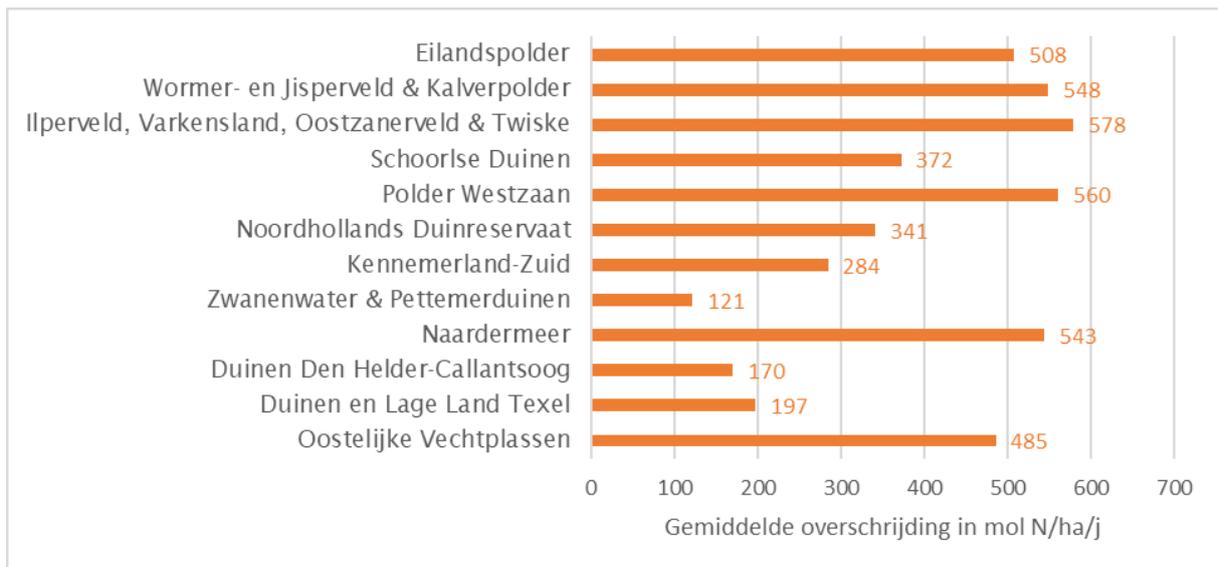
Met de omgevingswaarde, die een landelijke opgave is, wordt geen uitspraak gedaan over *waar* de stikstofreductie moet worden behaald. Dit is echter wel van belang: stikstofbronnen nabij kwetsbare Natura 2000-gebieden zijn schadelijker dan bronnen verder weg. Het Rijk vraagt daarom van ons een ruimtelijke vertaling en regie op de uitvoering via integrale gebiedsprocessen in het landelijk gebied.

Wij voeren het landelijk beleid uit in Noord-Holland en streven naar het verbeteren behalen van de van de beoogde omgevingswaarde in het belang van de instandhoudingsdoelen in elk van onze twaalf stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. **PM invoegen provinciale omgevingswaarde / emissiewaarde**

Onderstaande grafieken tonen de huidige mate van overbelasting van onze stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. In acht van de twaalf gebieden is de doelstelling van 74% stikstofgevoelig leefgebied onder de KDW nog niet gehaald (figuur 1.3.3). Daarnaast is de mate van stikstofoverschrijding in alle gevallen zeer aanzienlijk (figuur 1.3.4). Ter illustratie: in het Noordhollands Duinreservaat ligt 62% van het stikstofgevoelig leefgebied onder de kritische depositiewaarde, en 38% dus niet. Op die 38% is de overschrijding gemiddeld maar liefst 341 mol per hectare per jaar. In de Oostelijke Vechtplassen is dit effect nog sterker te zien. Hier ligt slechts 6% van het stikstofgevoelig leefgebied nog niet onder de KDW, maar worden het zeer stikstofgevoelige leefgebied gemiddeld met 485 mol stikstof per hectare per jaar overbelast. De omgevingswaarden (grafiek A) en de gemiddelde overschrijding (grafiek B) verschillen ten opzichte van de eerdere versie van het PPLG. Dit verschil is met name te verklaren door een jaarlijkse update van de gegevens van AERIUS en een bijstelling van de KDW voor 34 habitattypen van juli 2023. **(PM WUR/RIVM publicatie)**

Figuur 1.3.3: Percentage stikstofgevoelig leefgebied onder de KDW per Natura2000-gebied (Bron: AERIUS Monitor '23 over het jaar 2021).

Figuur 1.3.4: Gemiddelde stikstofoverbelasting op het overbelaste stikstofgevoelige leefgebied per Natura 2000-gebied (Bron: AERIUS Monitor '23 over het jaar 2021).

Op basis van onze scenario-analyse voor Noord-Holland verwachten wij zonder beleid voor negen van de twaalf stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden te voldoen aan de doelstelling van 50% onder KDW in 2030. Wij verwachten bij uitvoering van de PPLG-inzet in de gebiedsprocessen – mits het Rijk voldoet aan een aantal randvoorwaarden zoals voldoende toepasbaar instrumentarium en financiële middelen, en rijksbeleid ten aanzien van stikstofemissies die buiten onze provinciale invloed liggen – dat voor **[PMaantal]** van de twaalf stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden de omgevingswaarde in 2030 redelijkerwijs haalbaar is. Dit is een wenkend perspectief in het kader van de wettelijke doelstelling van 74% voor 2035. Voor het uiteindelijke doel van het bereiken van de gunstige staat van instandhouding in de Natura 2000-gebieden en vergunningsruimte voor economische ontwikkeling en woningbouw, is naast andere maatregelen zoals waterkwaliteitsverbetering en verdrogingsbestrijding, verdere (lokale) reductie van stikstofdepositie noodzakelijk. Wij zullen in samenwerking met het Rijk de scenario-analyse verder verfijnen om het doelbereik van de verschillende instrumentenpakketten in beeld te krijgen, zowel wat de depositie betreft als de emissie.

PM historische monitoring en dashboard ontwikkeling

PM aanvulling uit onderbouwing scenario analyse (bijlage/verantwoording)

1.3.3 Aanpak in gebiedsprocessen

In de gebiedsprocessen richten we ons op de evenredige bijdrage aan stikstofreductie door de landbouw. Het aandeel van de agrarische sector aan de depositie op de twaalf stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden varieert van 16,9% op het Natura 2000-gebied Duinen Den Helder-Callantsoog, tot 38,4% op de Oostelijke Vechtplassen (zie figuur 1.3.1). Stikstofemissies uit agrarische bronnen komen vooral als ammoniak (NH₃) in het milieu terecht.¹¹

¹¹ WUR (2021). [Mogelijkheden om NH₃-emissie uit de melkveehouderij te verlagen](#)

P.M. Deze alinea wordt aangepast in het tweede concept van het voorontwerp. De agrarische sector heeft in Noord-Holland op basis van het NPLG een richtinggevende generieke reductieopgave tot 2030 van 41% (1.797 kiloton ammoniak) ten opzichte van 2018. Daaronder vallen alle door de sector genomen maatregelen in Noord-Holland, waaronder ook huidig beleid voor afbouw van de derogatie, de realisatie van het NNN en de uitkoop van stoppers. Het genoemde richtinggevende doel is gebaseerd op een geografische verdeling van emissiereducties over het land, waarmee de omgevingswaarde op nationaal niveau behaald kan worden.¹² Deze verdeling werd bekend als de 'stikstofkaart', die na publicatie in juni 2022 door minister Van der Wal, op advies van Johan Remkes, in oktober 2022 werd ingetrokken. In augustus 2023 werden vervolgens de KDW-waarden voor 32 van de 81 stikstofgevoelige habitatstypen verlaagd.¹³ Het van tafel halen van de stikstofkaart en het aanpassen van de KDW-waarden betekenen dat het richtinggevende doel van 1.797 kiloton ammoniakemissiereductie niet langer houdbaar is. Het is aan het Rijk om het proces opnieuw op te starten en samen met de provincies de doelen bij te stellen, zodat we uiteindelijk tot vaste doelstellingen per gebied kunnen komen die niet meer aangepast hoeven te worden. Een bijgesteld reductiedoel voor de provincie kan zowel hoger als lager uitvallen, afhankelijk van de verdeling van de emissiereductieopgave over het land en de landbouwsectoren. Als bijvoorbeeld de focus van de landelijke reductie op de gebieden met de grootste invloed op Natura 2000-gebieden zou liggen en minder op de grondgebonden veehouderij, zou het reductiedoel lager zijn.¹⁴ Als de reductiedoelen gelijkwaardig over de landbouwsectoren en over het land verdeeld worden, zou de reductie hoger moeten uitvallen.¹⁵ Omdat het op basis van de huidige richtinggevende reductieopgave niet mogelijk is om vaste doelstellingen vast te stellen waar de landbouwsector zich langdurig op kan oriënteren, zetten we ons in om het Rijk te bewegen de reductieopgave in samenwerking met de provincies bij te stellen.

Dit betekent niet dat wij en de sector stil kunnen blijven staan tot het doel helder is, aangezien een aanzienlijke reductie van ammoniakemissies hoe dan ook noodzakelijk blijft. Een deel van deze reductie wordt behaald door autonome ontwikkelingen, zoals de realisatie van het NNN (**PM ton per Jaar**) en de afschaffing van de derogatie (**PM kg per Jaar**). Daarnaast zetten wij als provincie in op doelsturing en het implementeren van zowel financiële als niet-financiële prikkels. We verstrekken investeringsubsidies voor investeringen en stimuleren het ondersteunen van ondernemers door adviseurs om emissiereducties te realiseren richting de hieronder gedefinieerde streefwaarden. Uiteindelijk is het aan de boeren om keuzes te maken die bij hun bedrijf passen. Het kader 'Boeren aan het roer' geeft een toelichting op deze aanpak. Voor de grondgebonden melkveehouderij streven we naar een ambitieuze doch haalbare streefwaarde van een reductie van de ammoniakemissies tot **P.M.** kg per hectare. Dit betekent een vermindering van 30% ten opzichte van het nationale gemiddelde van **P.M.** kg per hectare.¹⁶ Onderzoek uitgevoerd door Boerenverstand, Wageningen Universiteit, Universiteit Leiden en het netwerk Grondig toont aan dat deze reducties haalbaar zijn en gerealiseerd kunnen worden door een emissiearme bedrijfsvoering (EAB).¹⁷ EAB combineert maatregelen voor emissiereductie met efficiënter gebruik van nutriënten in bedrijven, zowel op het veld als in het voer. Voor de niet-

¹² RIVM (2022). *Toelichting bij richtinggevende emissiereductiedoelstellingen per gebied*

¹³ Van der Wal (2023). *Kamerbrief nieuwe kritische depositiewaarden en actualisatie depositiecijfers*

¹⁴ Erisman en Strootman (2021). *Naar een ontspannen Nederland*

¹⁵ Ros, de Vries, Jongeneel en van Ittersum (2023). *Gebieds- en bedrijfsgerichte handelingsperspectieven voor een duurzame landbouw in Nederland*

¹⁶ WUR (2023). [Ammoniakemissie op Koeien & Kansen bedrijven gemiddeld 56 kg NH3 per hectare](#); Netwerk Grondig (2023). *Emissiearme bedrijfsvoering op grondgebonden melkveebedrijven*

¹⁷ Verbeek-Schilder, Verhoeven, Athmer (2023). *Ammoniakemissie op grondgebonden melkveebedrijven Highlights EAB project (green paper)*

grondgebonden veehouderij en de akkerbouw hanteren we streefwaarden die gebaseerd zijn op proportionele toekenningen aan de verschillende landbouwsectoren, waarbij elke sector gelijk wordt behandeld.¹⁸ Voor bouwland is dit een emissie van P.M. NH₃/ha, voor varkens P.M. kg ammoniakemissie per dier per jaar, en voor pluimvee P.M. kg per dier per jaar. Dit biedt werkbare en herkenbare streefwaarden voor de sector in het gebiedsproces, maar dit is nog niet het uiteindelijke doel. We moeten ervan uitgaan dat deze na herziening van de doelstellingen door het Rijk nog bijgesteld zullen worden.

Als provincie bouwen we voort op het vakmanschap van onze boeren, ondersteund door adviseurs en studieclubs. We faciliteren de benodigde investeringen (zie het maatregelpakket hieronder), maar uiteindelijk moeten boeren zelf de keuzes maken die passen bij hun bedrijf en leiden tot de gestelde streefwaarden. Om ondernemers te motiveren samen met ons stappen te zetten richting een emissie-arme landbouw, kiezen we voor een aanpak gebaseerd op middelzware doelsturing, met zowel financiële als niet-financiële prikkels.

Kader: Boeren aan het roer

Als provincie zetten we in op een beleid dat op emissies stuurt en samenwerking tussen boeren in een gebied bevordert. We richten ons op een doelgerichte aanpak waarin boeren zelf kiezen hoe ze stappen willen zetten om gebiedsgerichte reductie van ammoniakemissies te realiseren.

Om de inspanningen van de boeren in een gebied te kunnen monitoren, bereiden we een project voor binnen het kader van de versnellingsaanpak voor emissiearme veehouderij. Het doel is om een stoffenbalans op regionaal niveau te ontwikkelen. Deze baseert zich op de Kringloopwijzer, die al breed wordt toegepast in de melkveesector. Dit is nodig omdat de huidige focus op ammoniakemissiereductie bijna uitsluitend gericht is op de emissies uit de stal en onvoldoende ruimte biedt voor boeren om aan te geven hoe ze door hun bedrijfsvoering en efficiëntie in het nutriëntengebruik hun emissies kunnen reduceren.

Overgangszones

Kenmerkend voor ammoniak – en daarmee voor de stikstofbelasting uit de agrarische sector – is de neerslag dicht bij de bron. Op basis van recent onderzoek neemt de herleidbaarheid van neerslag sterk af bij een grotere afstand dan 500 meter tot de bron¹⁹. Dit geeft aanleiding om sturing te ontwikkelen op bronmaatregelen gericht op die gebieden dichtbij stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Wij herkennen de kansen voor een integrale aanpak op overige natuurdoelen en het agrarische perspectief zoals het Rijk deze in het NPLG benoemt. In paragraaf 1.8 zijn de uitgangspunten voor dergelijke overgangszones nader uitgewerkt. Daarbij is het goed om op te merken dat de overgangszone een niet-planologisch instrument betreft.

NNN-realiserie

In veel gebieden liggen nog te realiseren NNN-percelen in de directe nabijheid van stikstofgevoelig leefgebied. Daarom zal afronding van het NNN in de buurt van stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden

¹⁸ Ros, de Vries, Jongeneel en van Ittersum (2023). *Gebieds- en bedrijfsgerichte handelingsperspectieven voor een duurzame landbouw in Nederland*

¹⁹ Zie de website van het [RIVM](#), waarop enkele veelgestelde vragen over stikstof worden beantwoord.

leiden tot een gerichte depositievermindering. Doordat op deze percelen wordt omgeschakeld naar natuurbeheer neemt de bemesting nabij stikstofgevoelig leefgebied af. In het kader van de NNN-realiseringsplan kunnen stoppers worden opgekocht en boeren op een andere plaats hun bedrijf voortzetten. De gronden die beschikbaar komen worden waar mogelijk – via een ruilproces – ingezet om de bedrijven die in het gebied blijven te extensiveren. De beheerchecks (zie **paragraaf 6.4**) laten zien dat de NNN-realiseringsplan leidt tot een geschatte extensivering van 1,9 GVE per hectare naar 1,2 tot 0,8 GVE per hectare op deze NNN-percelen. Gemiddeld genomen – afhankelijk van het beoogde natuurdoel – achten wij verdergaande extensivering onwenselijk, gelet op de minimale veebezetting die nodig is voor het beheer van natuur en landschap, en behoud van een gezond agrarisch verdienmodel. Ook van verplaatsers verwachten we inspanningen om hun stikstofemissies te verminderen met behulp van generieke instrumenten. De Natura 2000- en NNN-gebieden achten wij ongeschikt als vestigingslocatie bij verplaatsing.

Maatregelen op agrarische bedrijven

Alle agrarische bedrijven hebben een reductieopgave. Door concrete maatregelen te treffen op agrarische bedrijven kunnen zowel stal- als veldemissies worden teruggebracht. Door maatregelen te kiezen die bij het ontwikkelingsperspectief van hun bedrijf passen, kunnen agrarische ondernemers de stikstofopgave combineren met de ontwikkeling naar kringlooplandbouw en andere opgaven in dit PPLG. In paragraaf 1.6 en **hoofdstuk 6** staat hoe wij hen hierbij ondersteunen. Enkele, door ons ondersteunde, concrete maatregelen met een positief effect op de reductie van ammoniakemissies, zijn de volgende:

1. Emissiearm bedrijfsmanagement. Er bestaan diverse *no-regret* maatregelen die weinig investering vereisen en toch tot aanzienlijke emissiereducties leiden. Voorbeelden hiervan zijn weidegang en het efficiënt omgaan met nutriënten op het bedrijf. Efficiënte omgang met nutriënten betekent enerzijds het verlagen van het stikstofgehalte in het voer en anderzijds het verlagen van de veldemissies door efficiëntere bemesting. Om te waarborgen dat de inspanningen van boeren op deze vlakten ook in hun beoordeling worden meegenomen, zijn we, zoals genoemd, bezig met het ontwikkelen en in een tweede stap ook het testen van een monitoringstool die gebaseerd is op stofstromen.²⁰
2. Systeemaanpak mestverwerking en agrarische nutriëntenkringlopen. Door het vergisten van mest kan methaan worden opgevangen en benut worden als bron van groen gas. De nutriënten, waaronder fosfor en stikstof, blijven aanwezig in het eindproduct (het digestaat). Door dit digestaat verder te verwerken kunnen producten worden geproduceerd die als kunstmestvervangers kunnen dienen (RENURE). **P.M. De wetgeving over hoe deze kunstmestvervangers mogen worden toegevoerd wordt momenteel door de Europese Unie aangepast. Het is nog onduidelijk wat de uitkomst zal zijn, maar er zou bij het tweede concept van het voorontwerp meer duidelijkheid over moeten zijn.**
3. Door het uitrijden van deze kunstmestvervangers in plaats van drijfmest kunnen de veldemissies drastisch worden verlaagd. Bovendien leidt het snel afvoeren van de mest uit de stallen voor de vergisting tot minder emissies in de stal. Met deze installaties wordt dus tegelijkertijd de ammoniakuitstoot verminderd, de methaanuitstoot gereduceerd en een bijdrage geleverd aan de

²⁰ Onderzoek van Boerenverstand, de WUR, Universiteit Leiden en het netwerk Grondig heeft laten zien dat grondgebonden melkveehouders met deze maatregelen tot 30% emissiereductie kunnen realiseren.

productie van groen gas.

Als provincie proberen we actief de vergunningsverlening voor deze installaties te vereenvoudigen en via het Transitiefonds zullen we subsidies aanbieden voor de bouw ervan.

4. Beëindigingsregelingen. Het uitkopen van bedrijven speelt een belangrijke rol bij het realiseren van de beoogde reductie van de ammoniakemissie. Zowel de bestaande beëindigingsregelingen (zoals LBV en LBV+) als toekomstige regelingen (zoals MGB en andere) worden in samenwerking met de sector ingezet om ruimte te creëren voor de boeren die willen doorgaan. Een gerichte inzet van deze regelingen is bovendien een effectief middel tegen de mestcrisis. Het draagt bij aan de mestreductie die nodig is om in 2025 onder het mestplafond te blijven en een generieke korting van de productierechten te voorkomen.
5. Emissiearme huisvesting van melkvee. Samen met de provincies Utrecht en Zuid-Holland zijn we gestart met het Field Lab Groene Hart. Dit Field Lab richt zich op het testen van maatregelen zoals bronscheiding om ruige mest te produceren, vermindering van stal- en veldemissies met 50 tot 70% en mozaïekbeheer om de condities voor weidevogelbeheer te optimaliseren.

Agrarische ondernemers moeten maximale zekerheid hebben dat een aanpassing van hun bedrijf toekomstbestendig is. Daarom is het waarborgen van de emissiereducties van maatregelen essentieel²¹. Wij bieden steun voor maatregelen die voldoende wetenschappelijk onderbouwd zijn en die we kunnen waarborgen, monitoren en handhaven. Waar dit nog niet mogelijk is, werken wij eraan om dit mogelijk te maken, onder andere in het Field Lab Groene Hart.

PAS-melders

We werken aan een definitieve oplossing voor PAS-melders en interimmers²². De oplossing doet recht aan de ondernemer en zijn of haar gezin, en past binnen de PPLG-gebiedsopgave en de roadmap industrie.

Het oplossen van de problematiek van de PAS-melders is primair de verantwoordelijkheid van het Rijk. Tegelijk kan het niet zonder de medewerking van de provincies. Dit is ook wettelijk verankerd in artikel 1.13a van de Omgevingswet. Het oplossen van de problematiek is enerzijds een doel op zich. Deze (rechts)personen zijn als gevolg van overheidsfalen in de problemen gekomen. Dat geeft een morele verplichting om hen, inwoners en bedrijven van Noord-Holland, te helpen. Tegelijk is het oplossen van de problematiek van de PAS-melders ook een middel en randvoorwaarde om onze provinciale doelen voor de natuur én het landelijk gebied te realiseren. Een signaal dat we ook uit de gebieden terugkrijgen. Deze bedrijven zitten vast en kunnen niet investeren in een duurzame toekomst. De provincie maakt zo veel mogelijk gebruik van wat er nationaal is en wordt geregeld voor het

²¹ Een belangrijke hobbel voor de grootschalige uitvoering van stikstofreducerende maatregelen op agrarische bedrijven is het gegeven dat niet alle maatregelen over een zogenoemde RAV-code of emissiefactor beschikken. Dat betekent dat de reducties die door deze maatregelen worden bereikt niet als bijdrage van een individueel bedrijf of de sector worden geregistreerd. Ze komen in het meetmodel AERIUS alleen terug als reductie van de 'achtergronddepositie'. Dit maakt deze maatregelen minder aantrekkelijk voor agrarische ondernemers. Wij bevorderen, samen met andere provincies en het Rijk, dat deze maatregelen alsnog geborgd en geregistreerd worden.

²² PAS-melders zijn bedrijven en ondernemers die onder het Programma Aanpak Stikstof (PAS) een melding deden bij de rijksoverheid, bijvoorbeeld van een uitbreiding (met geringe (extra) stikstofuitstoot). Zij hoefden daarvoor geen vergunning aan te vragen, een melding van de berekende stikstofbelasting op kwetsbare natuur was voldoende. Interim实施ers zijn agrarische ondernemers 1) met een bedrijf of activiteit, gestart of gewijzigd na de datum waarop artikel 6, lid 3, van de Habitatrichtlijn is gaan gelden voor het betrokken Natura 2000-gebied en voor 1 februari 2009 en 2) die tot op heden geen volledige geldende natuurtoestemming voor de activiteit verleend hebben gekregen.

oplossen van de PAS-melders-problematiek. Een nationaal actieplan nemen we als uitgangspunt voor een provinciaal plan van aanpak PAS-melders. We pleiten er bij het Rijk voor PAS-melders en zogeheten interimmers gelijk te benaderen. Aan de voorkant dient zo veel mogelijk helder te zijn welke oplossingsrichtingen er zijn en wat elke oplossingsrichting behelst: wanneer komt een ondernemer in aanmerking voor een bepaalde optie en welke stappen moet hij zetten om de oplossing te realiseren? We voorzien vier sporen die een persoonlijke aanpak vergen maar ook onderdeel kunnen zijn van een gebiedsproces. Het voordeel van een gebiedsgerichte aanpak is dat er meer beweging ontstaat. Dat creëert waarschijnlijk extra mogelijkheden om PAS-melders te legaliseren en het geeft een impuls aan het gebiedsproces. Tijdelijke stikstofruimte stallen we in een provinciale stikstofbank voor PAS-melders. De vier bedoelde sporen zijn de volgende:

- Legalisatie bestaande situatie (extern salderen)
- Terug naar de referentiesituatie
- Vrijwillige aankoop
- Schadeloket (Rijk)

1.3.4 Provinciebrede aanpak

Extern salderen

Gemiddeld bevat een vergunning voor stikstofemissie 30% ongebruikte stikstofruimte. Daarmee is het huidige afromingspercentage van 30% niet te beschouwen als een maatregel die ten gunste komt van de natuur; hooguit voorkomt het een feitelijke stijging van stikstofemissie. Het afromingspercentage voor extern salderen is opgehoogd van 30 naar 40 % **P.M. Wordt toegelicht in 70%-versie.** Die extra 10 % komt ten goede aan de natuur.

PM PR proactief PNH beleid?

Havens en industrie

De bijdrage van industriële sectoren aan de totale stikstofdepositie op Noord-Hollandse Natura 2000-gebieden ligt tussen de 1,6% en 5%. De meeste neerslag komt terecht in de Natura 2000-gebieden vlakbij industrie in de regio IJmond en rond Zaanstad. Met onze provinciebrede aanpak sluiten wij aan bij landelijke maatregelen, om zo te komen tot de nationale opgave van 38% reductie aan samengestelde stikstofemissie NH₃ en NO_x.

Recent is de *Roadmap industriële piekbelasters* stikstof opgeleverd. Deze brengt voor dertien industriële piekbelasters in Noord-Holland de geprognosticeerde stikstofreductie in beeld. Deze Roadmap is gemaakt op verzoek van de deelnemers aan de Havens- en Industrietafel stikstof. Zij wilden graag weten hoe ver zij zijn met het verminderen van stikstofuitstoot en hoe hoog de lat nog ligt om de gezamenlijke doelen voor 2030 te halen. Er is gekeken naar verplichtingen die volgen uit bestaand beleid, zoals het gebruik van 'best beschikbare technieken' (verplicht in de milieuwetgeving), het Schone Luchtakkoord en de energietransitie (zoals de bouw van windparken op zee).

De Roadmap voorspelt een gezamenlijke daling van 70-80% ammoniak en 40-45% stikstofoxiden voor 2030 en voorspelt zo een reductie van samengestelde stikstofemissie NH₃ en NO_x door de Noord-Hollandse industrie voor 2030, die ruim boven de nationale opgave van 38% ligt.

Om te komen tot de daadwerkelijke afname van stikstofuitstoot van 45% is veel afhankelijk van de beschikbaarheid van voldoende elektriciteit en waterstof. De grootste klap die de industrie namelijk

kan maken om hun stikstofuitstoot te verminderen is een overgang van fossiele brandstof naar elektriciteit. Dat is op dit moment nog niet mogelijk vanwege een te klein elektriciteitsnet. Dit is echter cruciaal in het halen van de doelen in 2030.

Voor de Natura 2000-gebieden zou dit een potentiële samengestelde reductie van 45-50% betekenen, waarmee de industrie ruimschoots zijn evenredige deel levert in de provinciale stikstofopgave.

Na de vaststelling van de Roadmap is besloten de stikstofuitstoot van deze piekbelasters in Noord-Holland jaarlijks te monitoren. De monitor is gebaseerd op data van de geverifieerde emissie jaarverslagen van de bedrijven in Emissieregistratie van het RIVM. De monitor laat een daling zien vanaf 2019 tot 2022 van 19,7% en ligt in lijn met de verwachte daling stikstofuitstoot van de industrie op basis van de Roadmap.

PM Plan van aanpak industriële PAS-melders en tabel

Wonen P.M. Wordt aangepast in het tweede concept van het voorontwerp; stikstofruimte voor woningbouw; welke bouwprojecten worden gemaakt.

Onze ambitie is om 191.000 nieuwe woningen te bouwen tot en met 2030. Een randvoorwaarde om te kunnen bouwen, is het voldoen aan de stikstofnormen. Het bouwen en bewonen van woningen leidt tot stikstofuitstoot. In de bouwfase gaat het met name om de uitstoot van zware voertuigen, graafmachines en kranen. Bij het bewonen van de woningen is de stikstofuitstoot vooral afkomstig van het verkeer van bewoners. Hoewel wonen relatief beperkt bijdraagt aan stikstofdepositie, kunnen zonder stikstofruimte veel woningbouwplannen niet doorgaan, vooral wanneer het plan in de buurt van een Natura 2000-gebied ligt. Gemeenten en ontwikkelaars zijn genoodzaakt om zelf oplossingen te bedenken om woningbouw mogelijk te maken, zoals het gebruik van elektrische werktuigen en bouwmaterieel, bouw hubs en industrieel bouwen voor de bouwfase en de inzet van duurzame mobiliteit in de gebruiksfase.

Het Rijk heeft toegezegd om een deel van de stikstofruimte die met rijksbeleid ontstaat, te reserveren voor woningbouwprojecten. Daarnaast steunt het Rijk gemeenten en ontwikkelaars met het programma Schoon en Emissieloos Bouwen. Wij delen kennis – bijvoorbeeld met onze de Handreiking stikstofvrij bouwen, onze factsheet met stikstofreducerende maatregelen en stimuleren duurzame mobiliteit in nieuwe en bestaande wijken vanuit het beleidsprogramma Duurzame Mobiliteit. Ook voor de bestaande woningbouw zijn er maatregelen vanuit gemeenten en corporaties die bijdragen aan stikstofreductie, zoals het van het gas halen van woningen in het kader van de energietransitie. De provincie Noord-Holland ondersteunt o.a. gemeenten bij vragen over stikstof en woningbouw en denkt mee over mogelijke oplossingen.

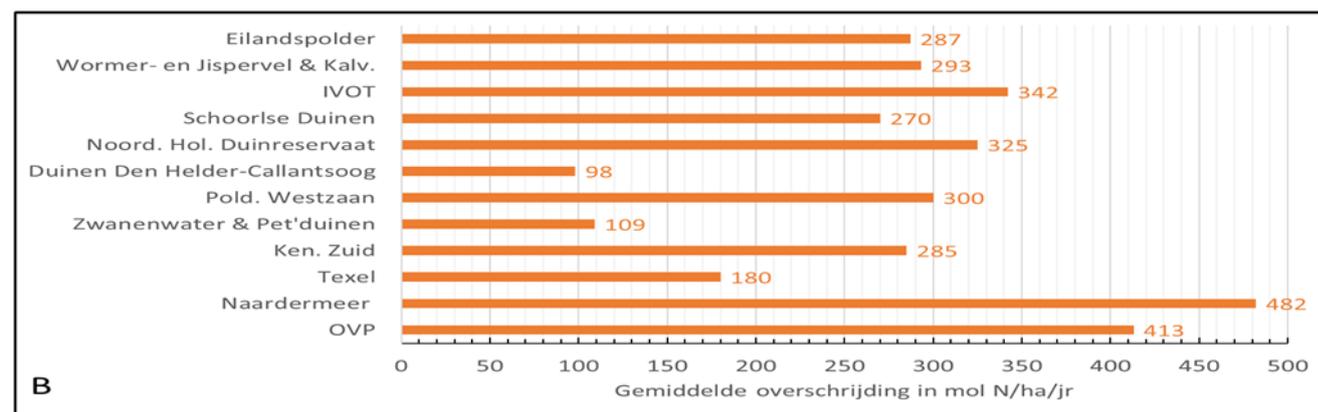
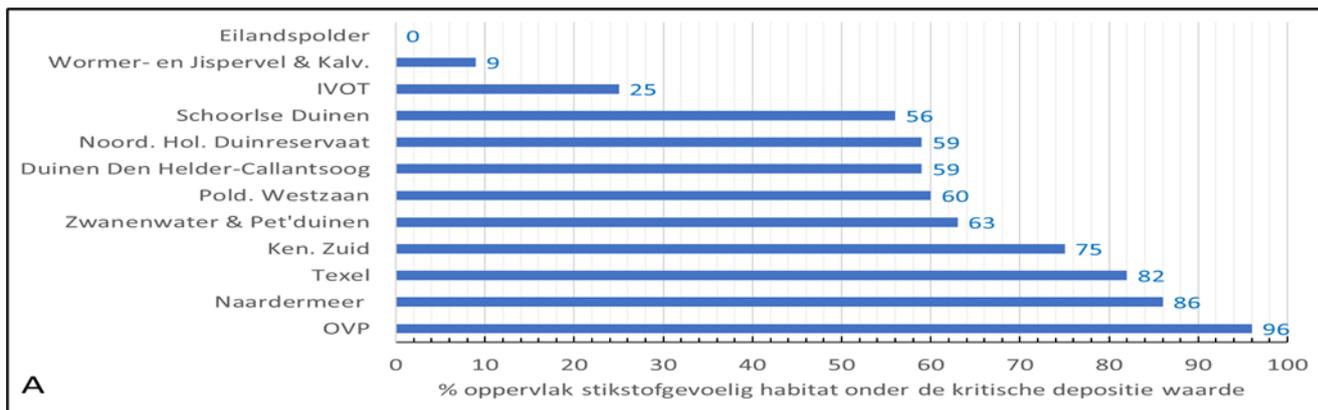
Bij het bouwen van huizen is het essentieel om de woningen aan te sluiten op het drinkwaternetwerk. Momenteel is drinkwaterbeschikbaarheid een serieus knelpunt aan het worden. De toename van het aantal inwoners in Noord-Holland vergt onder meer uitbreiding van productielocaties voor drinkwater en aanleg van de daarbij benodigde infrastructuur. Wij delen de zorg van de drinkwaterbedrijven dat deze activiteiten op sommige plaatsen kunnen stagneren door het ontbreken van voldoende stikstofruimte. Wij brengen dit met het PPLG onder de aandacht van het Rijk.

Mobiliteit PM actualiseren

De mobiliteit in Nederland is verantwoordelijk voor 11% van de gemiddelde depositie van stikstofoxiden op natuurgebieden: 6% door het wegverkeer en 5% door de scheepvaart. In het wegverkeer is al veel winst geboekt: een daling van ruim 30% tussen 2010 en 2018, dankzij bronmaatregelen zoals verlaging van de maximumsnelheid op rijkswegen, elektrificatie van zowel wegverkeer als de binnenvaart en het stimuleren van walstroom in havens. De verwachting is dat de mobiliteit tot 2030 aan het stikstofreductiedoel van 25% kan voldoen vanwege de autonome ontwikkeling naar schonere motoren en elektrificatie. Ook in ons provinciaal beleid voor slim, schoon en veilig reizen leveren we een bijdrage. Door het verminderen, veranderen en verbeteren van mobiliteit zorgen we voor meer duurzame en betaalbare mobiliteit. De hoofdlijnen van dit beleid zijn samengevat in het Perspectief Mobiliteit, dat is uitgewerkt in uitvoeringsprogramma's. De maatregelen in deze programma's leiden aanvullend tot een emissiereductie van 12% NO_x in 2030 ten opzichte van 2018²³.

Daarnaast doen we nader onderzoek naar *snelheidsverlaging van het wegverkeer* op provinciale wegen. Een verlaging van 80 km/u naar 60 km/u leidt alleen tot een significante daling van stikstofuitstoot als hierdoor minder auto's gaan rijden in de nabijheid van het desbetreffende Natura 2000-gebied. Dit lijkt enkel het geval op de N502 **P.M. Alleen N502?**, miedle waar snelheidsverlaging zou leiden tot een depositiereductie van maximaal 2,78 mol per hectare per jaar op het Natura 2000-gebied Zwanenwater & Pettemerduinen. **P.M. Actualiseren.** Wij nemen uiterlijk eind 2023 een besluit over een eventuele snelheidsverlaging. Ook sluiten we aan bij de landelijke afspraak dat in 2030 uitstootvrij wordt gereden in het *streekvervoer*. De uitstoot van stikstofoxiden door regionale bussen neemt de komende jaren verder af omdat in onze concessies het rijden met elektrisch bussen is opgenomen. Tot slot zetten we in op *duurzame binnenvaart en elektrisch varen*. De stikstofdepositie als gevolg van de binnenvaart in Noord-Holland is laag ten opzichte van andere provincies, omdat de drukste wateren in Noord-Holland niet direct grenzen aan Natura 2000-gebieden. Hierdoor is het effect van de landelijke maatregelen voor de binnenvaart in Noord-Holland relatief beperkt.

²³ CE-Delft (2021). [Effectbepaling duurzame mobiliteitsopties provincies Noord-Holland en Flevoland](#)

Grafiek A en B: Stikstofoverbelasting per Natura 2000-gebied (Bron: AERIUS Monitor '22 over het jaar 2020). **P.M. Er zal gecheckt worden of grafiek A in percentages kan worden weergegeven.**

PM:

- Welke keuzes maken we in dit PPLG
- Welke keuzes behoeven verdere beleidsuitwerking
- Meekoppelkansen uit ander opgaven of ander beleid

1.4 Water en bodem sturend

1.4.1 Inleiding

WBS-teksten nog vergelijken met tekst (op weg naar) Ruimtelijk Voorstel (AvD). De maakbaarheid en de draagkracht van ons water- en bodemsysteem bereiken steeds vaker hun grenzen. Bodemdaling en lage grondwaterstanden zorgen voor schade. De waterkwaliteit is allesbehalve op orde. De verdeling van zoet grond- en oppervlaktewater bij droogte wordt steeds lastiger. Het veranderende klimaat zet alles op scherp, ook het houden van droge voeten. Hierdoor wordt het water- en bodemsysteem bepalender bij ruimtelijke ontwikkelingen. Het Rijk heeft met de [Kamerbrief Water en Bodem Sturend](#) (WBS) het initiatief genomen om dit uitgangspunt beter in het beleid te verankeren, mede met het oog op de provinciale PPLG's. De brief onderscheidt algemene uitgangspunten en 'structurende keuzes'.

De algemene uitgangspunten zijn de volgende:

- niet afwentelen op toekomstige generaties, andere gebieden of functies of van privaat naar publiek;

- meer rekening houden met weersextremen en ons er bewust van zijn dat niet alle schade te voorkomen zal zijn;
- in samenhang omgaan met wateroverlast, droogte en de bodem. Hierbij past de metafoor 'Nederland moet van vergiet weer een spons worden';
- 'meerlaagsveiligheid'. Dat wil zeggen: naast preventie ook aandacht voor het verminderen van kwetsbaarheid door ruimtelijke inrichting en crisisbeheersing, en voor snel en klimaatrobuust herstel van schade;
- minder afdekken, minder vergraven en niet verontreinigen van de bodem (om de natuurlijke kracht van de bodem te benutten);
- een integrale aanpak in de leefomgeving;
- *comply or explain* ('pas toe of leg uit').

Voor het PPLG en de gebiedsprocessen zijn de meest relevante structurerende keuzes:

- Voldoende, zoet en schoon water / ruimte voor water. Dit betekent met name:
 -
 - toewerken naar een robuust grondwatersysteem en diversificatie van drinkwaterbronnen;
 - maatregelen voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) uiterlijk in 2027 uitvoeren;
 - ruimte creëren voor het vasthouden, bergen en afvoeren van water in onze ruimtelijke inrichting, landgebruik en landbeheer. Hierbij past het waar mogelijk inzetten 5-10% van diepe polders voor waterberging;
 - actualisering van de huidige reserveringszones rond primaire waterkeringen.
- Een vitale en efficiënt geordende bodem
Dit houdt onder meer een sterkere regie op de inrichting van de ondergrond in, en tevens een meer efficiënt gebruik van de ruimte, behoud van organisch rijke landbouw- en natuurbodems, zo min mogelijk afdekking van de bodem en herstel van de bodem waar dat mogelijk is.
- Laagveengebieden: bewegen naar een grondwaterstand van 20 centimeter tot 40 centimeter onder maaiveld, zodat de uitstoot van broeikasgassen wordt gereduceerd en daarmee de bodemdaling wordt verminderd.
- Verziltende kustgebieden: op termijn zal vaker sprake zijn van tijdelijke en regionale verzilting in kustgebieden en polders in het westen van Nederland, omdat zoute kwel door de zeespiegelstijging toeneemt en de aanvoer van zoet water niet langer altijd en overal gegarandeerd kan worden. Zoet water ter plekke vasthouden en benutten zal keuzes vergen. Verzilting zal niet altijd en overal kunnen worden bestreden. Op termijn kunnen ook de nu op zoet water gebaseerde ecologische KRW-doelen in het gedrang komen. Waterverbruikers moeten zelf maatregelen nemen om beter bestand te zijn tegen periodes van extreme droogte, watertekorten en verzilting en rekening houden met verstrekkender gevolgen op lange termijn.
- Hogere zandgronden: herstellen van de sponswerking van de bodem en het bereiken van een robuust grondwatersysteem. Ook hier zal de zoetwatervoorziening niet altijd meer gegarandeerd kunnen worden.

De WBS-principes zijn niet volledig nieuw en deels al in beleid verankerd. Al veel langer houden we rekening met water en bodem in de ruimtelijke ontwikkeling en nemen we maatregelen om water en

bodem te beschermen en te herstellen. We verwachten echter dat door de WBS-principes de werkwijze zal veranderen en de impact zal toenemen: van functiegericht, korte termijn en reactief naar systeemgericht, langere termijn en proactief. We onderschrijven de inhoud van de WBS-brief, zowel de algemene uitgangspunten als de 'structureerende keuzes'. We gebruiken ze voor dit PPLG als beleidsuitgangspunten, uiteraard voor zover ze betrekking hebben op ons landelijk gebied en passen binnen de reikwijdte van dit PPLG. Een meer concrete vertaling naar wat WBS voor Noord-Holland betekent zal deels in volgende PPLG's plaatsvinden, ook omdat WBS zelf nog nadere uitwerking behoeft, zowel inhoudelijk, juridisch als qua governance. Wij zullen daar in 2024 stevig op inzetten, samen met Rijk, gemeenten en waterpartners. We benutten al wel kansen waar WBS meegekoppeld kan worden met andere opgaven en voldoende kennis aanwezig is. Om WBS zo goed mogelijk toe te passen bij het maken van ruimtelijke keuzes in PPLG en gebiedsprocessen verbreden wij in 2024 de bestaande [Signaalkaart klimaatadaptatie Noord-Holland](#) in samenwerking met de waterpartners per gebied naar alle water- en bodemthema's. Hierbij maken wij ook de invloed van klimaatverandering zichtbaar. De signaalkaarten ontwikkelen we door naar het instrument 'gebiedsprofiel water, bodem en klimaatadaptatie Noord-Holland'.

Naast het ontwikkeltraject van de Signaalkaart hebben wij recent, voor de prioritair gebieden in Noord-Holland, een analyse van het water- en bodemsysteem en de klimaatbestendigheid gemaakt. Dit was nodig om, in samenhang met de VHR-analyse (zie paragraaf 1.2) en de landbouwanalyse (paragraaf 2.6), de richtinggevende ruimtelijke keuzes in dit PPLG op te baseren. **Te zijner tijd verder toelichten (geplande opleverdatum van de analyse: eind juli '24).**

Robuuster bodem- en watersysteem als opgave in gebiedsproces in de Weidse Polders

Het gebied de Weidse Polders ligt in de binnenduinrand tussen Bergen en Alkmaar in het PPLG-gebied Noord-Kennemerland. De overgangen van hoog-laag, nat-droog, zoet-zout bepalen de overgang van het N2000 duingebied naar het landelijk gebied. In de Weidse Polders is de natuuropgave helder. Het realiseren van de bestaande NNN-opgave, het toevoegen van een deel van de 300 extra ha NNN in de binnenduinrand en het integreren van de VHR-doelen in het natuurherstel en -bescherming. Daarnaast is het water- en bodemsysteem in de Weidse Polders niet klimaatbestendig, zo oordeelde de Ecologische Autoriteit. Piekbuien zorgen voor veel wateroverlast in korte tijd en vanaf de Weidse Polders ben je het verst weg van de drie grote gemalen die Noord-Holland droge voeten moeten geven. Het water moet vanuit de Weidse Polders via Alkmaar naar het Noordhollandskanaal. Daardoor duurt het relatief lang voordat het water het gebied kan verlaten. De geplande stadsuitbreidingen van Alkmaar en Bergen zorgen niet alleen voor meer recreatiedruk in duinen, maar ook voor meer druk op het watersysteem.

Tegelijkertijd biedt het watersysteem in de binnenduinrand ook veel kansen om op de wateroverlast in te spelen. Door het herstellen van duinrellen komt de natuurlijke afstroming van water uit de duinen naar de binnenduinrand weer op gang. Natuur die hierbij gebaat is krijgt hierdoor een kans. Daarnaast verzorgen de duinrellen een waterbergende functie. Door water langer vast te houden in het duingebied wordt het grondwater op een

natuurlijke manier aangevuld, belangrijk voor periodes van droogte. Het water is in het duingebied is een belangrijke zoetwatervoorraad en drinkwaterbron. De recente wateroverlast in de duingebieden door extreme regenval is reden om te verkennen hoe de binnenduinrand kan helpen bij het aanpakken van de problemen voor recreanten en bewoners. De natuuropgave en de wateropgave gaan hand in hand en dragen bij aan het natuurherstel en natuurversterking van de N2000 duingebieden.

In het gebiedsproces dat in het gebied is gestart worden naast water en natuuropgave ook met de agrarische partners en grondeigenaren de toekomst van de landbouwsector besproken in samenhang met de voornoemde water en natuuropgaven. Het gebiedsproces bevindt zich in de verkenningsfase, waarbij de systematiek van scenario's zal worden toegepast. In de scenario's worden de verschillende opgaven vanuit PPLG integraal meegenomen in de te maken keuzes. Een van de scenario's die uitwerkt wordt, is het scenario waarbij we helemaal niets doen. Hoe ziet Weidse Polders er dan over bijvoorbeeld over 20 of 50 jaar uit? Andere scenario's kunnen zijn het "ruimte voor natuur & water" scenario en het "optimale landbouw" scenario. De provincie werkt met de partners in het gebied naar een gebiedsvisie toe, die vastgesteld zal worden. De gebiedsvisie zal kaders bieden voor de volgende fase, de planfase.

Er wordt nauw samengewerkt met de partners in het gebied. De scenario's worden gemaakt met de partners. Vervolgens worden ze besproken met de stakeholders in het gebied. Met de gemeente Bergen is een gelijkwaardige relatie ontstaan, zij zullen de gebiedsvisie ook ter inzage leggen en vaststellen. Dit geeft de gebiedsvisie meer draag- en slagkracht. Met de wateropgave voor de Weidse Polders is Hoogheemraadschap Hollands-Noorderkwartier (HHNK) tevens belangrijke partner in het gebiedsproces. Andere partners waarmee de provincie de gebiedsvisie zal maken zijn gemeente Alkmaar, LTO, KAVB, PWN en Natuurmonumenten. Stakeholders, waaronder agrarische ondernemers en belangenorganisaties worden betrokken in het participatieproces en dragen zij bij aan de planvorming.

1.4.2 Water- en bodemdoelen in het NPLG

Er zijn vier nationale NPLG-doelen die betrekking hebben op water en bodem, te weten:

1. *Concentraties nutriënten (stikstof en fosfaat) in grond- en oppervlaktewaterlichamen voldoen aan wettelijke normen (2027)*

De KRW-grondwaterlichamen (zie kaart 6) voldoen al aan de wettelijke KRW-kwaliteitsnormen voor stikstof en fosfaat. Uitzondering is het grondwaterlichaam duin Rijn-west, dat voor een deel is gelegen in Noord-Holland. In 23% van de meetpunten wordt hier de drempelwaarde voor fosfaat overschreden, terwijl voor het KRW-oordeel 'goed' dit minder dan 20% moet zijn. We doen samen met de provincie Zuid-Holland onderzoek naar dit probleem en mogelijke maatregelen. Het Noord-Hollandse grondwater voldoet aan de verplichtingen van de Nitraatrichtlijn (maximaal 50 mg/l nitraat en geen verslechtering). De regionale KRW-oppervlaktewaterlichamen (zie kaart 7) voldoen ten dele aan de normen voor stikstof en fosfaat, zoals blijkt uit onderstaande tabel.

Aantal waterlichamen waarbij nutriënten voldoen aan norm				
	Fosfaat voldoet	Stikstof voldoet	Fosfaat en/of stikstof voldoet (one-in, all-in)	Totaal aantal waterlichamen
HHNK	6	20	23 (45%)	51
Rijnland	9	8	11 (100%)	11
AGV	5	22	22 (81%)	27
Totaal	20	50	56 (63%)	89

Tabel X. Aantallen Noord-Hollandse KRW-oppervlaktewaterlichamen in beheer bij de waterschappen, die voldoen aan de normen voor stikstof en fosfaat (toestand 2022). [Deze tabel wordt geactualiseerd naar toestand 2023.](#)

Stikstof en fosfaat zijn ondersteunende parameters voor de ecologie. Deze moeten op orde zijn voor het halen van de doelen. Voor de KRW wordt voor de totaalbeoordeling van een waterlichaam het *one-out-all-out*-principe gehanteerd maar voor de beoordeling van de nutriënten het *one-in all-in*-principe. Dat wil zeggen dat als een van de nutriënten (stikstof of fosfaat) aan de norm voldoet, het waterlichaam *voor nutriënten* op groen komt en dus voldoet. Alleen bij Rijnland voldoen alle waterlichamen voor nutriënten aan de norm. Voor Hollands Noorderkwartier en Amstel, Gooi en Vecht voldoet respectievelijk 45% en 81% van de waterlichamen. Voor 2022 betekent dit dat 56 van de 89 waterlichamen (63%) voldoen. In slechts 14 van de 89 waterlichamen (16%) voldoen beide nutriënten aan de norm (niet in de tabel).

De in de KRW-periode 2022-2027 door de waterschappen en andere overheden geprogrammeerde verbetermaatregelen zullen leiden tot meer doelbereik voor nutriënten in 2027. Voor een aantal maatregelen zijn de waterbeheerders daarbij mede afhankelijk van andere partijen. Het versneld afbouwen van de derogatie (aanwijzing nutriëntenverontreinigde gebieden) en de invoering van de bufferstroken (7de Actieprogramma Nitraat), beide landelijke maatregelen om de emissies naar het grond- en oppervlaktewater te verminderen, zullen naar verwachting de kans vergroten dat de doelen voor stikstof en fosfaat worden gehaald, al is de mate waarin dat zal gebeuren nog niet bekend. Ook de, hoe dan ook positieve, effecten van de verduurzaming van de landbouw, de verbetering van hydrologische condities in de Natura 2000-gebieden en de groenblauwe landschapselementen die met dit PPLG een impuls zullen krijgen, zijn nog niet te kwantificeren. Dit geldt ook voor het negatieve effect van de beoogde vernattingsmaatregelen in de veenweidegebieden. Hierbij kan fosfaat vrijkomen uit de bodem, hetgeen tientallen jaren kan aanhouden. Overigens zal de beoogde verlaging van de nutriënteniveaus niet altijd tot een toestand van helder water leiden. In een flink aantal waterlichamen blijven de niveaus namelijk boven de kritische grens voor de omslag van troebel naar helder water, waardoor geen verbetering van de ecologische waterkwaliteit zal optreden. De ecologische KRW-doelen voor 2027 zijn hierop afgestemd.

Met het in 2023 gestarte [KRW Impulsprogramma](#) wil de minister van I&W extra inzetten op het voldoen aan de eisen van de KRW. Het impulsprogramma kent drie sporen en zeven actielijnen. Actielijn 2 uit spoor 1 (uitvoering) is van belang voor het PPLG. Het betreft de verdere uitwerking van ruimtelijke inrichtingsmaatregelen ten behoeve van de waterkwaliteit voor de transitie van het landelijk gebied met de opgaven voor water, natuur, klimaat en landbouw. Bij de uitwerking van deze actielijn zijn voor

de provincie voornamelijk twee hoofdonderdelen in beeld: de algemene borging van de aanpak van de (resterende) KRW-opgave in de gebiedsprogramma's en het uitwerken en faciliteren van de benodigde functieverandering van gronden voor uitvoering van maatregelen. De resultaten van de Tussenevaluatie van de KRW in het najaar van 2024 bepalen of en waar er een restopgave KRW bestaat en welke maatregelen we hiervoor zullen moeten treffen.

Bij de uitvoering van de vijf uitvoeringsprogramma's zullen wij waar nodig rekening houden met de ruimtelijke impact van de door de waterschappen uit te voeren KRW-maatregelen, zoals opgenomen in het [stroomgebiedsbeheerplan 2022-2027](#). Op ons verzoek hebben de waterschappen hun maatregelen op ruimtelijke impact gescreend. HHNK verwacht een ruimtelijk afwegingsvraagstuk ten aanzien van mogelijke isolatie- en herinrichtingsmaatregelen (Waterland, Assendelft), mogelijke kavelruil (Waterland) en de verbraking in de polder Westzaan. AGV ziet een reeks afwegingsvraagstukken, waaronder die met betrekking tot de aanpak van de zuivering Amstelveen, het herinrichtingsplan voor 't Hol, het instellen van een flexibel peil in het Naardermeer en het omleiden/scheiden van waterstromen in de Amstellandboezem. Rijnland tenslotte verwacht dat de ruimtelijke afweging zich zal beperken tot de maatregel om de vaarbewegingen in het waterlichaam Trekvaartsysteem te zonereren en het instellen van een natuurlijk waterpeil in de vaarten van de Haarlemmermeer.

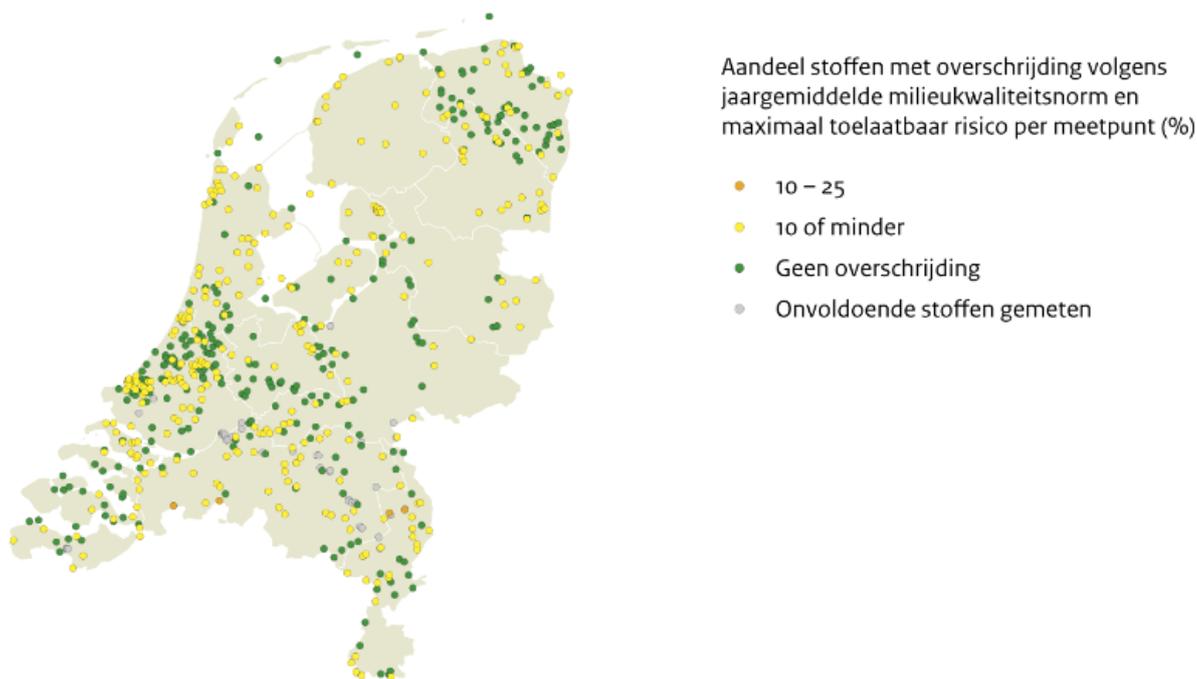
2. Concentraties gewasbeschermingsmiddelen in grond- en oppervlaktewaterlichamen voldoen aan wettelijke normen (2027)

In de KRW-grondwaterlichamen in Noord-Holland komen gewasbeschermingsmiddelen voor. Echter, voor geen van de waterlichamen is dit zodanig dat de toestand, volgens de KRW-beoordelingssystematiek, niet goed is.²⁴

In het eerste kwartaal van 2023 is een onderzoek gepubliceerd naar het vóórkomen van gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater in de periode 2013-2021.²⁵ Dit onderzoek gaat over zowel KRW-oppervlaktewaterlichamen als over het zogeheten 'overige water'. De algemene conclusie van het onderzoek is dat het aantal gemeten overschrijdingen van de waterkwaliteitsnormen voor gewasbeschermingsmiddelen vanaf 2013 is afgenomen, maar dat het tempo van de daling afvlakt. Om het landelijke doel van de [Toekomstvisie Duurzame Gewasbescherming 2030](#) te halen – geen normoverschrijdingen in 2027 en nagenoeg geen emissies naar het milieu in 2030 – is een aanzienlijke inspanning noodzakelijk. Voor het jaar 2021 geeft het onderstaande kaartje een beeld van de normoverschrijdingen op de meetpunten in het oppervlaktewater, en de situatie in Noord-Holland ten opzichte van de rest van Nederland. In de Kop van Noord-Holland zijn de open bollenteelt en akkerbouw een belangrijke oorzaak van de geconstateerde overschrijdingen en in de Haarlemmermeerpolder de akkerbouw.

²⁴ Voor individuele gewasbeschermingsmiddelen is de KRW-norm 0,1 µg/l, voor de som van gewasbeschermingsmiddelen is de norm 0,5 µg/l. Zolang deze normen op minder dan 20% van de meetpunten in een grondwaterlichaam worden overschreden, wat het geval is, is de toestand goed.

²⁵ Zie [artikel in het compendium voor de leefomgeving](#) d.d. 1 maart 2023

PBL/nov23

Afbeelding... Normoverschrijding gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater, 2022 (bron: www.bestrijdingsmiddelenatlas.nl ; databankversie 07-11-203)

De maatregelen om emissies te verminderen zijn echter vooral landelijke (generieke) maatregelen. De invloed van regionale waterbeheerders is beperkt. Door middel van het [Landbouwportaal Noord-Holland](#) (zie ook hoofdstuk...) worden agrarische ondernemers gestimuleerd maatregelen te nemen die emissies beperken. Binnen het thema 'Gewasbeschermingsmiddelen' in het Landbouwportaal wordt aangegeven wat het belang is om emissie van deze middelen naar het oppervlaktewater te voorkomen en is er veel informatie beschikbaar over mogelijke maatregelen en subsidie. Bedrijven kunnen er gratis en scan laten uitvoeren van hun erf en perceel. Ook kan er kosteloos advies ingewonnen worden bij een gewasbeschermingscoach die dan per bedrijf gerichtere aanbevelingen kan doen.

De verduurzaming van de landbouw die met dit PPLG een extra impuls krijgt draagt bij aan verdere emissievermindering. De provincie en de waterbeheerders onderstrepen in de gesprekken met koepelorganisaties als KAVB, LTO en Glastuinbouw Nederland het belang van (verdere) emissiereductie. Organisaties zoals LTO zijn ook betrokken bij gebiedsgerichte pilots om de waterkwaliteit te verbeteren, waarin het verminderen van emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar het oppervlaktewater een van de opgaven is. De ervaringen die uit dergelijke pilots komen, worden daarna breder gedeeld in andere gebiedsprocessen van de provincie.

Voor het halen van KRW-doelen is het belangrijk dat het Landbouwportaal gecontinueerd wordt (voor bovenwettelijke maatregelen tegen o.a. afspoeling van mest en gewasbeschermingsmiddelen) met inzet vanuit de provincie en financiële middelen van Rijk en EU. Hiervoor doen we een beroep op het Transitiefonds. We werken toe, samen met de waterschappen, naar verbreding van het Landbouwportaal met andere thema's zoals groenblauwe dooradering, klimaatmitigatie en zoetwaterbeschikbaarheid.

Het KRW Impulsprogramma kent een actielijn voor stoffen. Het gaat hierbij om het verder terugdringen van de belasting vanuit de verschillende bronnen, met name de industrie (stoffen), de landbouw

(mest en gewasbeschermingsmiddelen) en de rioolwaterzuivering (stoffen en nutriënten). Daarbij moet naar de hele keten worden gekeken: van de productie tot de zuivering, inclusief toelating van stoffen, vergunningverlening, toezicht en handhaving. Voor het PPLG betekent dit dat er mogelijk extra maatregelen genomen moeten worden.

De chemische kwaliteit van (grond- en oppervlakte)water is verbonden met die van de bodem. De wijze waarop in Nederland wordt omgegaan met grondverzet en de aanwezigheid van diffuse verontreinigingen in de bodem kan spanning opleveren met de KRW, als het stoffen betreft die mobiel zijn en zich makkelijk verplaatsen naar grondwater. Het is nodig dat de landelijke bodem- en waterregeling hier beter op elkaar aansluiten. Dit is vooral een probleem bij persistente en giftige stoffen. Voorbeelden zijn stoffen uit de PFAS-groep en bepaalde gewasbeschermingsmiddelen.

Overigens geldt voor veel chemische stoffen dat ze niet binnen de reikwijdte van de KRW-beoordeling vallen. Dit geldt bijvoorbeeld voor stoffen uit de genoemde PFAS-groep en voor de medicijnresten, die in niet geringe hoeveelheden in het water voorkomen. In de paragrafen 2.4.3 en 2.4.4 wordt verder op de kwaliteit van respectievelijk oppervlakte- en grondwater ingegaan. In paragraaf 6.2 wordt de ontwikkeling toegelicht van de zogeheten kritische prestatie-indicatoren (kpi's), binnen het kader van de ontwikkeling naar kringlooplandbouw. Onderdeel van de kpi-systematiek is de score op waterkwaliteit, in het bijzonder de vermindering van de emissie van gewasbeschermingsmiddelen.

3. Grondwaterlichamen voldoen aan de norm voor een goede kwantitatieve toestand (2027)

Dit KRW-vereiste hebben wij getoetst in het kader van het [Regionaal Waterprogramma 2022-2027](#). Alle grondwaterlichamen voldoen eraan. Het behouden van de goede kwantitatieve toestand vergt blijvende aandacht in het Gooi en de duinen, in verband met de drinkwaterwinningen aldaar.

Het is belangrijk om in Natura 2000-gebieden het gebiedseigen water (kwel en neerslag) van goede kwaliteit zo lang mogelijk vast te houden. Zo gaan we verslechtering van de waterkwaliteit door het inlaten van gebiedsvreemd water tegen. De mogelijkheden hiervoor zijn het herstellen van kwel in het gebied, het verminderen van wegzijging en het vasthouden van water door natuurlijke peilfluctuatie.

4. Klimaatadaptatie: beleid, inrichting en beheer aangepast aan het veranderende klimaat. Schade en ontwrichting door weersextremen zoveel mogelijk beperken (2050)

Dit doel omvat de thema's waterveiligheid, waterbeschikbaarheid/droogte/verzilting en wateroverlast. Deze thema's komen hieronder achtereenvolgens aan de orde. De provinciale beleidsdoelen en maatregelen voor waterveiligheid zijn concreet geformuleerd en opgenomen in het Regionaal Waterprogramma 2022-2027. Voor de andere genoemde thema's is het beleid nog voor een belangrijk deel in ontwikkeling. Uiteraard is er een relatie tussen deze thema's en de nadere WBS-uitwerking die nog moet plaatsvinden (zie hiervoor). Zo heeft de nagestreefde vermindering van de drooglegging in veenweidegebieden impact op de watervraag en de kans op wateroverlast. Dat het beleid voor een deel nog ontwikkeld moet worden – niet in de laatste plaats ook voor het thema 'bodem' (zie paragraaf 2.4.6), betekent dat de (gebieds)keuzes in dit PPLG nog als richtinggevend moeten worden beschouwd.

Voor klimaatadaptatie had de provincie een uitvoeringsprogramma rond de thema's bebouwde omgeving, vitale en kwetsbare infrastructuur en landelijk gebied. Dit programma liep eind 2023 af. Over de vervolgaanpak nemen wij nog een besluit, mede in relatie tot de uitwerking van WBS. Het huidige programma is opgezet met de bedoeling de opgaven voor klimaatadaptatie in het eigen beleid en handelen te borgen. We houden meer rekening met vitale en kwetsbare functies en bereiden ons beter voor op extreme weersituaties om maatschappelijke ontwrichting te voorkomen. In onze [Omgevingsverordening](#) is opgenomen dat nieuwe ontwikkelingen in overleg met het desbetreffende waterschap moeten worden getoetst aan de effecten van klimaatverandering.

De stand van zaken per klimaatadaptatie-thema is als volgt.

a. Waterveiligheid

Het centrale doel is om in 2050 klimaatbestendig ingericht te zijn. Hiervoor hanteren we aantal belangrijke pijlers. In de eerste plaats de zogeheten 'meerlaagse veiligheid', waarvan de lagen zijn: 1) voorkomen van overstromingen, 2) duurzame ruimtelijke planning en 3) rampbeheersing. We breiden deze lagenbenadering uit met laag 4 (herstel) en laag 5 (waterbewustzijn). Een tweede pijler is 'van lijn naar zone', waarbij de provincie de primaire waterkeringen langs de Noord-Hollandse kusten (Noordzeekust, Waddenzeekust en IJsselmeergebied) niet als lijnelementen ziet maar als brede zones. De brede zones zijn belangrijk om te kunnen anticiperen op klimaatsverandering. De keringen kunnen dan zodra het nodig is versterkt worden tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten en er kan worden ingezet op functiecombinaties. De actualisatie van de reserveringszones rondom de primaire keringen is een structurerende keuze, die nu landelijk wordt opgepakt. Hoe dat concreet gaat doorwerken en eventueel geborgd in de [Omgevingsverordening zal in 2025 duidelijker worden. De actualisatie van de reserveringszones voor regionale keringen wordt hierin niet meegenomen, maar de provincie heeft wel de ambitie om dit op een vergelijkbare manier als voor de primaire keringen te doen, samen met de waterschappen. Dit zal naar verwachting in 2026 concreet uitgewerkt kunnen zijn. Gekoppeld aan de extra ruimte rondom de keringen ziet de provincie kansen om met het concept Waterveiligheidslandschappen waterveiligheid nog beter de samenhang te benutten tussen de bestaande eigenschappen van het landschap \(waterberging, compartimentering, sponswerking\). Ook met de derde pijler anticiperen we op de toekomst. Samen met andere overheden stellen we scenario's rond klimaatverandering en zeespiegelstijging op. \[PM. Op basis daarvan sturen we op gevolgenbeperking bij overstromingen \(locatiekeuze en klimaatrobuuste inrichting\)\] Hiervoor heeft de provincie een procedure opgestart om het nemen van klimaatadaptatieve maatregelen in 2025 als instructieregel op te nemen in de provinciale omgevingsverordening. Initiatiefnemers van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen moeten daarbij op basis van een risicoanalyse klimaatadaptatieve maatregelen in de plannen meenemen. Tenslotte, de vierde pijler, hebben we ook meer aandacht voor de risico's rond vitale en kwetsbare objecten en infrastructuur, zowel bij het normeren van de keringen als bij het klimaatbestendig inrichten van het landelijk gebied.\]](#)

De concrete subdoelen voor waterveiligheid zijn:

- [primaire waterkeringen](#) voldoen in 2050 aan de wettelijke normen en hebben een hoogwaardige ruimtelijke kwaliteit;
- [regionale keringen](#) die in de tweede toetsronde (afgerond in 2024) worden afgekeurd, voldoen uiterlijk in 2030 weer aan de norm;

- veiligheid voor overstromingsgevoelige gebieden (kustplaatsen, buitendijkse gebieden, diepe polders en verstedelijkte gebieden) door het treffen van klimaatadaptieve maatregelen.

Om de waterveiligheid in bestaande buitendijkse gebieden beter te waarborgen gaan we in 2024 in overleg met Rijk, gemeenten en waterpartners om ons beleid restrictiever te maken, dus minder toe te laten.

b. Waterbeschikbaarheid, droogte en verzilting

Dit onderdeel nog checken door AH. Over het hele jaar gemeten heeft de provincie nog altijd een neerslagoverschot. Echter, als gevolg van klimaatverandering en door toenemende watervraag zijn er vaker perioden van watertekorten en droogte. Technische maatregelen in het watersysteem zijn niet altijd meer voldoende om de situatie te verbeteren. Voldoende zoet water kan dan niet altijd en overall meer gegarandeerd worden, althans niet zonder dat maatregelen heel veel impact op de omgeving hebben en met onaanvaardbaar hoge kosten gepaard gaan. Het noordelijk deel van Noord-Holland is sterk afhankelijk van het water uit het IJsselmeer. Een recente stresstest heeft uitgewezen dat deze buffervoorraad tijdens periodes van langdurige droogte veel korter dan gedacht toereikend is. Het zuidelijk deel van de provincie kent een verziltingsprobleem dat ontstaat door indringing van zout zee-water. In onze Omgevingsverordening hebben wij verdringingsreeksen vastgesteld, waarmee in tijden van droogte de verdeling van het water wordt geregeld. Echter, door de recente droge jaren zijn vragen gerezen over de huidige en toekomstige verdeling. Veel van die vragen worden nationaal opgepakt in het kader van het [Deltaplan zoet water](#), waaraan wij deelnemen via twee zoetwaterregio's. Omdat de watervraag verder zal toenemen, onder meer door vernatting van veenweidegebieden en waterstof- en drinkwaterproductie, is het beleid op dit thema nog erg in ontwikkeling. Er lopen nog diverse onderzoeken, zoals naar de verdeling van het water uit het hoofdwatersysteem en de gevolgen van zeespiegelstijging. Uiteraard speelt ook de nadere uitwerking van de WBS-uitgangspunten een rol. Duide-lijk is dat bij ruimtelijke ontwikkelingen rekening moet worden gehouden met in de zomerperiode afnemende en bovenregionale verdelingsvraagstukken. Verzilting zal op termijn meer geaccepteerd moeten worden, ook bij bestaande functies. Overigens kan in van oudsher zilte veengebieden in Laag Holland gebruik van brak water een oplossing zijn voor de vermindering van broeikasgasuitstoot als zoet water niet in voldoende mate beschikbaar kan komen.

We houden er rekening mee dat droge periodes in de toekomst vaker voorkomen en langer duren waardoor er dan minder zoet water beschikbaar is. Minder water voor doorspoeling in sommige peri-oden om (interne) verzilting tegen te gaan betekent dat we alert zijn op doelstellingen en teelten in gebieden en wellicht scherpere keuzes maken tussen gebieden onderling. Dit geeft echter ook kansen. In het ene peilgebied kan een bewuste keuze voor verzilting (met bijbehorende brakke natuurdoelstel-lingen en voor zover mogelijk meer zouttolerante teelten) leiden tot meer zoet water in een ander peilgebied.

Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen met een watervraag zullen gepaard moeten gaan met maatregelen om (zelfvoorzienend) droge perioden te overbruggen. Daarnaast dient de zoetwatervraag zoveel mo-geelijk te worden beperkt door middel van innovatie en dient er te worden voorkomen dat er afwente-ling plaatsvindt, bijvoorbeeld door om te schakelen naar grondwater als zoetwaterbron. Zelfvoorzie-ning voor de eigen watervraag zal in het beleid verder worden uitgewerkt en daarbij zullen we inzetten op stimuleringsmaatregelen.

Bebouwd gebied kan te maken krijgen met lagere grondwaterstanden, waardoor bodemdaling en paalrot toenemen. Dit speelt jaarrond, maar wordt in perioden van droogte versterkt.

We houden er rekening mee dat vernatting/peilverhoging in veenweidegebieden om bodemdaling en CO₂-uitstoot tegen te gaan veel water vraagt. Als dit zoet water betreft, betekent dit dat er voor andere functies minder zoet water beschikbaar is. De keuze die voor de Noord-Hollandse veengebieden wordt gemaakt heeft hiermee ook implicaties op andere gebieden/watergebruikers. Dit betreft zowel gebieden/watergebruikers in Noord-Holland als daarbuiten. Daarom is er bovenregionale en nationale afweging en afstemming nodig. Als het gaat om vernatting is, binnen de doelen, maatwerk per gebied noodzakelijk. Dit betekent dat we samen met de agrarische sector, de waterbeheerders en andere betrokkenen bepalen wat en wanneer nodig is om deze doelen te halen. Hierbij zijn participatie en een zorgvuldige voorbereiding van groot belang. We vragen de waterbeheerders water vast te houden waar het kan en water aan te voeren waar en wanneer het moet. Waar waterkwaliteitsdoelen en klimaatdoelen strijdig zijn, geven we prioriteit aan de klimaatdoelen.

c. Wateroverlast

Voor de opgave wateroverlast zijn de provinciale ambities voor een deel opgenomen in het eerdergenoemde uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie, maar er zijn nog geen concrete beleidsdoelen vastgelegd, waarop meerjarig uitvoeringsbeleid en instrumenten gebaseerd kunnen worden. In de Omgevingsverordening zijn wel wateroverlastnormen opgenomen waaraan de waterschappen in de vorm van een normering per gebruiksfunctie, zoals bijvoorbeeld voor grasland, moeten voldoen. Omdat door klimaatverandering vaker extreem weer zal voorkomen, wordt het steeds moeilijker dat de watersystemen van de waterschappen die extremen kunnen opvangen en dus aan de normen kunnen voldoen. Mede op basis van de adviezen van de beleidstafel Wateroverlast en Overstromingen zijn er diverse nationale programma's en onderzoeken gaande die de uitwerking voor wateroverlast onderzoeken en tevens of de huidige normeringssystematiek nog houdbaar is. Ook loopt er een onderzoek naar de effecten die peilopzet heeft in het veenweidegebied. We gaan niet op de uitkomsten van deze onderzoeken en doorwerking door het Rijk vooruitlopen omdat de normering voor wateroverlast een bovenregionale opgave is.

Bij de ontwikkeling van beleid op het gebied van wateroverlast zullen wij rekening houden met de aanbevelingen van de genoemde beleidstafel Wateroverlast en Overstromingen:

- Verbreed, uiterlijk in 2027, de aanpak van normering wateroverlast naar een meer risicogerichte benadering.
- Voer in 2024 bovenregionale stresstesten uit voor extreme clusterbuien, zoals die in 2021 in Limburg voorkwamen
- Neem in de provinciale uitvoeringsprogramma's ruimte op voor regionale waterbergingen.

Voor de eerste aanbeveling zullen de waterschappen de komende jaren watersysteemanalyses uitvoeren. Hierdoor wordt het inzichtelijker waar er wateroverlast ontstaat, en waar vanuit een risicogerichte benadering water op het land het beste opgevangen kan worden. Op basis van die nieuwe inzichten

zullen we bekijken hoe we dat als meekoppelkans mee kunnen nemen in de PPLG-gebiedsprocessen. Dit laatste zal zo mogelijk nog geconcretiseerd worden, in het proces van de aanpassing van de normen in 2027, die naar verwachting dan in de Omgevingsverordening een plek zullen krijgen. Ook streven we ernaar, de wateroverlastnormering voor veenweiden aan te passen, met het oog op de klimaatmaatregelen voor veenweidegebieden. Peilopzet en/of grondwaterstandsverhogingen kunnen in veenweidegebieden alleen tot stand worden gebracht in combinatie met aangepaste normen voor wateroverlast, omdat in veenweidepolders de uitbreiding van de waterbergingsruimte of het oppervlak open water qua ruimtebeslag anders onrealistisch groot zal zijn. Uiteraard zullen we bij de aanpassing van de normen kijken we goed naar de gevolgen, waaronder de juridische en financiële gevolgen. Ook hier zijn participatie en een zorgvuldige voorbereiding van groot belang.

Conform de tweede aanbeveling van de beleidstafel Wateroverlast en Overstromingen worden nu voor het gebied van Noord-Holland bovenregionale stresstesten uitgevoerd. In 2025 zullen de eerste waterbeelden en knelpunten beschikbaar zijn, om daarna in 2026 te werken aan een uitvoeringagenda met maatregelen. Hiervan zullen naar verwachting zeker “ruime voor water” maatregelen onderdeel uitmaken, die in de Omgevingsverordening geborgd zullen worden en die direct een doorwerking zullen krijgen in het PPLG.

We streven ernaar de laatste aanbeveling van de beleidstafel uiterlijk in 2024 uit te werken en vervolgens verder te concretiseren in de PPLG-gebiedsprocessen. Daarbij hanteren we, voor zover dat mogelijk is, het WBS-uitgangspunt om 5% tot 10% van diepe polders voor waterberging in te zetten, en eventueel ook als opvang voor piekbuien. Het simpelweg reserveren van de diepste delen van een polder achten wij niet altijd adequaat. De functie van een gebied laat dat niet altijd toe en het watersysteem bepaalt bovendien samen met de hoogteligging en de ruimtelijke inrichting waar bij extreme buien het meeste water op maaiveld komt te staan. Eventueel noodzakelijke ruimte in of uitbreiding van het watersysteem (boezemberging en noodoverloopgebieden) moet meer concreet uit onder andere de bovenregionale stresstesten wateroverlast komen. Tevens zullen we de sponswerking van de bodem bevorderen waardoor water beter kan worden vastgehouden en de bodem daarmee ook bijdraagt aan het voorkomen van watertekort.

Aan de randen van polders zoeken we naar ruimte voor voorraadberging (ook wel seizoensberging genoemd). Dit om enerzijds zoet water vast te houden voor tijden van droogte en anderzijds wegzijging tussen polders te verminderen.

Ook streven we ernaar, de wateroverlastnormering voor veenweiden aan te passen, met het oog op de klimaatmaatregelen voor veenweidegebieden. Peilopzet en/of grondwaterstandsverhogingen kunnen in veenweidegebieden alleen tot stand worden gebracht in combinatie met aangepaste normen voor wateroverlast, omdat in veenweidepolders de uitbreiding van de waterbergingsruimte of het oppervlak open water qua ruimtebeslag anders onrealistisch groot zal zijn. Uiteraard zullen we bij de aanpassing van de normen goed kijken naar de gevolgen, waaronder de juridische en financiële gevolgen. Ook hier zijn participatie en een zorgvuldige voorbereiding van groot belang.

1.4.3 Oppervlaktewater: KRW-doelen en zwemwater

Naast de in paragraaf 2.4.2 besproken NPLG-doelen zijn er nog andere water- en bodemdoelen waar wij, samen met andere overheden, aan werken. Deze komen in de resterende subparagrafen van 2.4 aan de orde.

Het doel is om de KRW-doelen voor ecologie en chemie in 2027 te halen, of in ieder geval de vereiste maatregelen tijdig uit te voeren. Deze doelen zijn breder dan de in paragraaf 2.4.2 benoemde NPLG-doelen, die alleen betrekking hebben op nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen. Momenteel zijn nog in geen van de 89 regionale waterlichamen in Noord-Holland de KRW-doelen volledig bereikt.²⁶ Daarnaast is het doel om ook buiten de KRW-waterlichamen (in het zogeheten 'overig water') de gestelde kwaliteitsdoelen te realiseren. Voor zwemwater is het doel om het aantal zwemlocaties uit te breiden en de kwaliteit te verbeteren. De waterbeheerders in Noord-Holland werken hard aan maatregelen om de KRW-doelen te bereiken. De rol van de provincie is relatief beperkt. Wij houden in de gebiedsprocessen de samenhang met de KRW-maatregelen van de waterschappen in het oog.

In het Regionaal Waterprogramma 2022-2027 zijn de maatregelen van de provincie opgenomen om de doelen te bereiken. De belangrijkste zijn:

- uitvoeren van 24 KRW-maatregelen waarvoor de provincie (mede)initiatiefnemer is. Deze maatregelen hebben een relatie met de Natura 2000- of NNN-opgaven;
- vaststellen van ecologische doelen voor het 'overig water' (voor de periode tot en met 2027 is dat reeds gebeurd);
- provinciale schutsluizen beter vispasseerbaar maken;
- natuurvriendelijke oevers aanleggen in provinciale vaarwegen;
- KRW-pilot uitvoeren, onder meer in het waterlichaam Uitgeester- en Heemskerkerbroek;
- het vergunning-, toezicht- en handhavingsbeleid voor Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) intensiveren;
- subsidiëren van integrale projecten die waterkwaliteit koppelen aan andere beleidsdoelen;
- stimuleren van de verbetering van zwemwaterkwaliteit.

Bufferstroken, teeltvrije zones en natuurvriendelijke en natuurlijke oevers kunnen zoveel mogelijk in samenhang worden gerealiseerd. Voor het halen van KRW-doelen is het aanleggen van meer groenblauwe landschapselementen belangrijk (zie paragraaf 2.2.4).

Optimaliseren van hydrologische systemen

Verdroging en verstoring van de oorspronkelijke (grond)waterstromen is vaak een knelpunt voor natuurherstel. Voor onze deltanatuur is water een van de meest sturende factoren. Specifiek voor natuurherstel willen we de hydrologische systemen in en om de Natura 2000- en NNN-gebieden in de binnenduintrand, Laag Holland, het Vechtplassengebied en het Gooi optimaliseren. Concreet gaat het om de volgende maatregelen:

- Vernatting van laagveengebieden, ook om de uitstoot van CO₂ te verminderen. Deze maatregel wordt nader uitgewerkt in paragraaf 2.5.
- Herstel en benutting van kwelstromen, zowel in de binnenduintrand als op de overgang van het Gooi naar de Vechtplassen.
- Op sommige plekken in de binnenduintrand, Laag Holland en rondom het Amstelmeer en Wieringen is verzilting onomkeerbaar. Dit kan leiden tot aangepast grondgebruik, zowel ten

²⁶ De meest recente informatie over het doelbereik in elk van de KRW-waterlichamen is te vinden in het [waterkwaliteitsportaal](#) van het Informatiehuis Water.

aanzien van eerder geformuleerde natuurambities als het landbouwkundig gebruik. We voorzien door verzilting geen strijdigheid met de doelen van de Vogel- en Habitatrichtlijn. In Laag Holland is brak water juist een kans voor de instandhouding van zeldzame natuurwaarden. Daar waar het kansrijk is zoeken we ruimte voor de ontwikkeling van brakke natuur. Er kan door verzilting wel strijdigheid met de huidige KRW-doelen ontstaan.

- Met name in de waterrijke natuurgebieden, Laag Holland en Oostelijke Vechtplassen bevorderen we een natuurlijk peilbeheer dat bijdraagt aan de natuurdoelen. Een natuurlijk peilbeheer in Noord-Holland betekent een hoog peil in de winter, een lager peil in de zomer en een meer geleidelijke overgang daartussen. In het veenweidegebied vergt dit specifieke keuzes. Daar waar wordt ingezet op ‘groeïend veen’, zal de sponswerking van het veenmos hieraan bijdragen. Bij het bevorderen van natuurlijk peilbeheer houden we rekening met ondernemers die er in hun bedrijfsvoering door geraakt worden.
- We streven naar het zo veel mogelijk vasthouden van gebiedseigen water in elk gebied. We beogen hiermee het water minder snel af te voeren. Dat doen we door natuurherstel- en inrichtingsmaatregelen indien mogelijk te combineren met waterberging. Landbouwbodems met een goede sponswerking – door onder meer een hoog organische stofgehalte in de bodem – spelen hierbij een belangrijke rol.
- De Kaderrichtlijn Water is onder meer gericht op het verbeteren van de waterkwaliteit in zogeheten beschermde gebieden, waartoe onder meer de Natura 2000-gebieden worden gerekend. Soms moeten bij het nemen van maatregelen keuzes worden gemaakt omdat natuurdoelen en waterkwaliteitsdoelen niet goed verenigbaar zijn.

1.4.4 Grondwater: KRW

Leitmotiv voor de wijzigingen in deze subparagraaf is de implementatie van WBS en van het advies Studiegroep grondwater met bijbehorende argumentatie zodat de tekst zelfstandig (onder andere door het toetsende Rijk) te begrijpen is zonder terug te hoeven grijpen op o.a. Regionaal Waterprogramma. Kortom wat meer tekst en uitleg voor dit PPLG-onderwerp dan in de startversie, waarin werd volstaan met verwijzing naar Regionaal Waterprogramma.

Binnen de KRW zijn er voor grondwater twee hoofddoelen: een goede kwalitatieve en een goede kwantitatieve toestand. Het beoordelen van de toestand en het benoemen van maatregelen om een goede toestand te bereiken en te behouden gebeurt op de schaal van de vier grondwaterlichamen in Noord-Holland: duin Rijn-West, zand Rijn-west, deklaag Rijn-West en zout Rijn-West (kaart 6). Omdat deze grondwaterlichamen zich uitstrekken over meerdere provincies, in totaal zijn er in Nederland 23 grondwaterlichamen, vindt afstemming plaats met provincies Utrecht en Zuid-Holland. Bij de uitwerking van de grondwatermaatregelen hebben wij de resultaten van de Studiegroep Grondwater en de structurerende keuzes in de beleidsbrief Bodem en Water Sturend over het voorkómen van uitputting, verdroging, verzilting en vervuiling.²⁷ betrokken. Daarnaast besteden wij ook aandacht aan de bredere gevolgen van klimaatverandering. Naast periodes van verdroging zijn er ook periodes met een overschot aan grondwater en is er plaatselijk sprake van overlast.

1. Een goede kwalitatieve toestand van het grondwater

²⁷ Studiegroep Grondwater (2020). [Grondwater: onzichtbaar en onmisbaar](#).

Een belangrijk doel van de aan de KRW verbonden Grondwaterrichtlijn is om de inbreng en verspreiding van verontreinigende stoffen in het grondwater te voorkómen of te beperken. De kwaliteit van het grondwater kan achteruit gaan door verontreinigingen die afkomstig zijn uit diffuse bronnen of uit puntbronnen. Een diffuse bron heeft in tegenstelling tot puntbronnen niet eenduidig op een bepaalde plek zijn oorsprong. Belangrijke diffuse verontreinigingen zijn stikstof, fosfaat en gewasbeschermingsmiddelen. Bij puntbronnen gaat het veelal om oude industriële verontreinigingen.

De chemische kwaliteit van het grondwater wordt bepaald aan de hand van communautaire normen en drempelwaarden. De communautaire normen gelden voor nitraat en gewasbeschermingsmiddelen en zijn overal in de EU hetzelfde. Drempelwaarden zijn afhankelijk van natuurlijke omstandigheden en verschillen lokaal. Voor het grondwater in Noord-Holland gelden de volgende normen en drempelwaarden (Besluit Kwaliteit Leefomgeving):

Stof	Zoet grondwater	Zout grondwater
Nitraat	50 mg/l	50 mg/l
Gewasbeschermingsmiddelen	0,1 µg/l (per middel) 0,5 µg/l (som alle middelen)	0,1 µg/l (per middel) 0,5 µg/l (som alle middelen)
Chloride	160 mg/l	
Arseen	13,2 µg/l	18,7 µg/l
Cadmium	0,35 µg/l	0,35 µg/l
Nikkel	20 µg/l	20 µg/l
Lood	7,4 µg/l	7,4 µg/l
Fosfaat (P-tot)	2,0 mg/l	6,9 mg/l

Een grondwaterlichaam verkeert in een goede toestand als het percentage meetpunten met norm- of drempelwaarde-overschrijding, per stof, niet hoger is dan 20%.

Van de vier grondwaterlichamen die deels in Noord-Holland liggen is alleen het grondwaterlichaam duin Rijn-West in een slechte toestand. In 23% van de KRW-metpunten wordt de drempelwaarde voor fosfaat overschreden. De oorzaken hiervan zijn verschillend: invloed van dieper brak grondwater, infiltratie van oppervlaktewater of uitspoeling uit landbouwpercelen. Met de provincie Zuid-Holland worden oorzaken onderzocht en maatregelen uitgewerkt.

Voor puntbronnen is in Nederland sinds de jaren '80 van de vorige eeuw veel aandacht. Nieuwe verontreiniging wordt voorkómen (zorgplicht) en voor de aanpak van historische verontreinigingen loopt een landelijk programma. Van belang voor het grondwatersysteem zijn de verontreinigingen die niet aan de bodem zijn gebonden en die zich kunnen verplaatsen via het grondwater. Deze zogenaamde 'spoedlocaties met een onaanvaardbaar verspreidingsrisico' worden gesaneerd of beheerst. Onderdeel hiervan is het monitoren van restpluimen (art. 5.5 van de Grondwaterrichtlijn). Het aantal van deze locaties zal in de komende jaren geleidelijk afnemen. Incidenteel kan er een nog niet-geïdentificeerde verontreiniging bij komen, bijvoorbeeld als uitkomst van lopend PFAS-onderzoek of vanwege

nieuwe inzichten in stofgedrag en effecten op mens en milieu. Daarnaast worden er specifieke onderzoeken uitgevoerd naar uitloging van ammonium uit stortplaatsen en naar verspreiding van grondwaterverontreinigingen naar het oppervlaktewater. Afhankelijk van de lokale situatie en de risico's die de verontreinigingen met zich meebrengen wordt bepaald wat de aanpak is.

Een van de constatering uit de provinciale grondwatermeettrondes is dat er soms 'nieuwe' stoffen worden aangetroffen in het grondwater, zoals stoffen uit de PFAS-groep. De dieptes van de meetpunten liggen over het algemeen tussen 10 en 25 meter onder maaiveld. De stoffen die worden aangetroffen in het KRW-meetnet zijn, door de langzame stroming van grondwater, vaak de middelen (en afbraakproducten) uit het verdere verleden. Daarmee kan onvoldoende worden ingespeeld op de actualiteit. Om bedreigingen eerder te kunnen signaleren zal een ondiep meetnet worden ingericht dat als 'early warning'-meetnet kan dienen.

2. Een goede kwantitatieve toestand van het grondwater

Naast de kwaliteit is ook de kwantiteit van grondwater een aandachtspunt in de KRW. Doel van de KRW is dat het grondwater, en met name het zoete grondwater, duurzaam wordt gebruikt. Voorraden mogen niet uitgeput raken. Wanneer er teveel grondwater wordt onttrokken leidt dit tot verdroging of tot het omhoog komen van zout water uit de diepe ondergrond (verziltning). Met een zogenaamde waterbalanstest wordt beoordeeld of er voldoende water beschikbaar is en blijft voor drinkwater, industrie, landbouw en ander gebruik.

Met een zogenaamde waterbalanstest wordt berekend hoe de aanvulling van het grondwater zich verhoudt tot de onttrekking. Voor de grondwaterlichamen in Noord-Holland geldt dat de netto-grondwateraanvulling, dit is het verschil tussen neerslag en verdamping, groter is dan de onttrekkingen. Er vindt geen uitputting plaats. Wanneer meer in detail wordt gekeken naar gebieden en grondwateronttrekkingen in Noord-Holland dan blijkt dat de situatie iets genuanceerder ligt. Plaatselijk zijn er grote grondwateronttrekkingen, het gebruik van grondwater voor energievoorziening neemt toe, en in droge periodes kunnen er tijdelijk tekorten ontstaan.

Grondwateronttrekkingen worden door waterschappen en provincies geregistreerd in het landelijk grondwaterregister. De provincies zijn verantwoordelijk voor onttrekkingen en infiltraties voor drinkwatervoorziening, grote industrie (meer dan 150.000 kubieke meter per jaar) en bodemenergie. Waterschappen zijn verantwoordelijk voor andere onttrekkingen, zoals voor beregening en bouwputbemaling. Provincies en waterschappen zijn betrokken bij een landelijk traject om vergunningverlening en registratie van grondwateronttrekkingen te optimaliseren.

Grote netto grondwateronttrekkingen vinden in Noord-Holland plaats uit zandlagen (watervoerende pakketten) in het Gooi en in de duinen. De grondwaterlichamen duin Rijn-West en zand Rijn-West staan het meest onder druk. Hier bevinden zich de zoete grondwatervoorraden die gebruikt worden voor drinkwatervoorziening. Deze drinkwaterwinningen hebben een lange historie en in de duinen werd het risico van uitputting, verdroging en verziltning al lang voor het in werking treden van de KRW gesignaleerd. Om de drinkwatervoorraad op peil te houden wordt in de duinen sinds de tweede helft van de vorige eeuw voorgezuiverd water uit de Rijn en uit het IJsselmeer geïnfiltrerd. Ook bij de drinkwaterwinningen is, mede dankzij de infiltratie van voorgezuiverd water in de duinen, sprake van een positieve waterbalans. De hoeveelheid water die wordt onttrokken is kleiner dan de grondwateraanvulling in het gebied. Met de techniek om water tijdelijk op te slaan in de bodem wordt ook

geëxperimenteerd op Texel. Dit eiland is extra gevoelig voor droogte omdat er geen zoet oppervlaktewater kan worden aangevoerd uit rivieren.

Ondanks de positieve waterbalans blijft aandacht nodig voor het behoud van de goede toestand. Belangrijk zorgpunt daarbij is de klimaatverandering en het effect op andere bestemmingen zoals stedelijk gebied, landbouw en natuur. Gemiddeld genomen kan worden geconcludeerd dat de waterwinningen een stabiel plafond hebben bereikt door maatregelen die in het verleden zijn genomen om verdroging en verzilting tegen te gaan. In extreme periodes is de situatie echter anders. Zo was er in de zomer van 2018 sprake van een watertekort en verdroging van onder andere de natuur en was er in de winter van 2023-2024 door extreme regenval juist sprake van een overschot aan water met hoge grondwaterstanden en overlast in onder andere stedelijk gebied als gevolg. Komende periode wordt onderzocht of grondwateronttrekkingen voor drinkwatervoorziening kunnen worden geflexibiliseerd, door minder te onttrekken in droge periodes en meer te onttrekken in natte periodes. Dit moet dan gebeuren in samenhang met het gebruik van oppervlaktewater en luistert heel nauw.

In de twee grondwaterlichamen die zich niet in de hoge(re) zandgebieden bevinden, deklaag Rijn-West en Zout Rijn-West, is de situatie wezenlijk anders. Het zijn gebieden met een beheerst polderpeil en met aan- en afvoer van oppervlaktewater. In deze gebieden zijn geen grote permanente grondwateronttrekkingen aanwezig. De effecten van onttrekkingen zijn zeer lokaal en soms, bijvoorbeeld bij bouwputten, zeer tijdelijk. Via vergunningverlening sturen waterschappen en provincie op het voorkomen van uitputting, verzilting en verdroging. Om hiermee samenhangende negatieve gevolgen voor natuur, landbouw en stedelijk gebied te voorkomen kunnen ook maatregelen worden voorgeschreven zoals retourbemaling, het weer terug brengen van water in de bodem.

Provincie en waterschappen gaan in kwetsbare gebieden zoals Natura 2000 gebieden en verziltings- of zettingsgevoelige gebieden, waar de bodem kan worden aangetast door grondwateronttrekkingen, zeer zorgvuldig om met grondwateronttrekkingen. Bij dreigende waterschaarste of bij dreigende blijvende schade aan waterkeringen, nutsvoorzieningen of natuur kunnen vergunningen, voor bijvoorbeeld beregning of proceswater ook tijdelijk worden ingetrokken. Hiermee wordt aangesloten op de verdringingsreeks voor oppervlaktewater. Generieke permanente verboden worden tot dusverre niet gebruikt omdat hiermee ook onttrekkingen die geen enkel risico met zich meebrengen worden uitgesloten. Naast terughoudendheid met betrekking tot het gebruik van grondwater in kwetsbare gebieden wordt er ook ingezet op het vasthouden en benutten van grondwater. Maatregelen die in gebiedsprocessen worden uitgewerkt zijn vasthouden en benutten van grondwater in met name de veengebieden, de binnenduinrand en het Vechtplassengebied. Afbraak van veen en achteruitgang van de kwaliteit van de natuur wordt hiermee tegengegaan.

Een relatief nieuwe vorm van gebruik van grondwater is gebruik voor energievoorziening. Deze vorm van gebruik wordt ook wel warmte-koude-opslag (WKO) genoemd en wordt steeds belangrijker. Bij WKO wordt grondwater in de zomer gebruikt om gebouwen te koelen en in de winter om te verwarmen. In Noord-Holland zijn er op dit moment circa 400 geregistreerde open systemen en jaarlijks komen er circa 50 nieuwe systemen bij. Omdat bij WKO het water weer wordt teruggevoerd in de bodem is er nauwelijks sprake van een netto-onttrekking. Alleen voor beheer en onderhoud wordt soms een beperkte hoeveelheid water onttrokken en afgevoerd. Desondanks kunnen bodemenergiesystemen van invloed zijn op het grondwatersysteem en de grondwatervoorraden. Zo kan bij onzorgvuldige perforatie van bodemlagen zoet grondwater in de ondergrond worden verdrongen door zout water. Via vergunningverlening en de hiermee samenhangende voorschriften en handhaving wordt erop toegezien dat dit niet gebeurt. Bijzondere aandacht is er daarbij voor drukke gebieden waar systemen elkaar

kunnen beïnvloeden en voor de energiehuishouding van de systemen. Voor gebieden met veel bodemenergiesystemen worden aparte bodemenergieplannen gemaakt.

1.4.5 Drinkwater

De drinkwatervoorziening in Nederland is in toenemende mate een zorg.²⁸ Naast bevolkingsgroei en economische groei zet klimaatverandering zowel bronnen als distributiesystemen steeds meer onder druk. Voorbeelden zijn langdurige droge perioden, verzilting en de invloed van de zeespiegelstijging op de infiltratie en terugwinning van drinkwater. Bovendien zijn drinkwater en natuur onlosmakelijk met elkaar verbonden. Als de natuur onder druk staat betekent dat een risico voor de bronnen, zowel in kwalitatief als kwantitatief opzicht. De provincie heeft op grond van de Drinkwaterwet een zorgplicht voor de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening, net als andere overheden overigens. De KRW bepaalt dat geen toename van de zuiveringsinspanning mag plaatsvinden en dat deze op termijn moet verminderen. Wij zijn onder andere verantwoordelijk voor de vergunningverlening bij grondwaterwinningen en het aanwijzen van grondwaterbeschermingsgebieden.

In Noord-Holland zijn drie drinkwaterbedrijven actief: PWN, Waternet en Vitens. PWN gebruikt voornamelijk oppervlaktewater uit het IJsselmeer en in mindere mate het Lekkanaal. Naast oppervlaktewater wordt (beperkt) gebruik gemaakt van natuurlijk duinwater uit het Noordhollands Duinreservaat en grondwater uit het Gooi. De belangrijkste bron van Waternet is het Lekkanaal en in mindere mate kwelwater uit de Bethunepolder (provincie Utrecht) en natuurlijk duinwater uit de Amsterdamse Waterleidingduinen. Het drinkwater dat Vitens in Noord-Holland levert is voornamelijk afkomstig uit grondwater in Noord-Holland en Utrecht. Het drinkwaterverbruik bedroeg in 2020 totaal 212,5 miljoen m³. Hoewel volgens de WBS-principes gestreefd wordt naar vermindering van dit verbruik met 20% in 2035, houden de drinkwaterbedrijven vooralsnog rekening met een toename, voornamelijk in verband met bevolkingsgroei en economische groei. De prognose tot 2050 is weergegeven in tabel X.

	2030	2040	2050
PWN	127,8	132,6	135,4
Waternet	107,0	114,0	122,0
Vitens	6,8	nb	nb
Totaal	241,6	246,6+nb	257,4+nb

Tabel X. Prognose drinkwatervraag (miljoenen m³/jaar), incl. gewenste reservecapaciteit. Bron: drinkwaterbedrijven

Om voldoende water te kunnen blijven leveren zoeken drinkwaterbedrijven naar extra productiemogelijkheden op de locaties Overveen, Laarderhoogt, Heemskerk, Haarlemmermeer, Horstermeerpolder, Amsterdamse Waterleidingduinen en Weesperkarspel. Mogelijk kan plaatselijk meer water worden geproduceerd door uitbreiding van bestaande systemen, maar er wordt ook onderzoek gedaan naar nieuwe winningen. Omdat de hoeveelheid zoet water in Noord-Holland beperkt is wordt ook gekeken naar de winning van brak water, zoals in de Horstermeerpolder en in de Haarlemmermeer. Wij participeren in deze onderzoeken vanwege het innovatieve karakter en de betekenis voor het grondwaterbeleid. Naast het winnen van extra water wordt onderzoek gedaan naar opslag van water in de ondergrond, dat gebruikt kan worden als (in de zomer) de vraag groter is. PWN is een proef gestart in

²⁸ RIVM (2023). [Waterbeschikbaarheid voor de bereiding van drinkwater tot 2030 – knelpunten en oplossingsrichtingen](#).

Hoorn. In het Gooi onderzoeken Vitens, PWN en Waternet of voorgezuiverd oppervlaktewater kan worden geïnfiltrerd in de ondergrond en na bodempassage later kan worden teruggewonnen voor drinkwatervoorziening. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de zuiverende werking en voorraadfunctie van de ondergrond. Met dit project kan, als het uitvoerbaar blijkt te zijn, een belangrijke bijdrage worden geleverd aan een landelijk verbonden drinkwaternet met diversiteit aan drinkwaterbronnen. Op kaart 8 in de bijlage is een en ander aangegeven.

PWN verkent in overleg met publieke partijen de aanleg van 'klimaatbuffer' in het IJsselmeergebied. De buffer is een klimaatadaptieve maatregel om de kwaliteit van het innamewater in Andijk zeker te stellen en te verbeteren en zo de leveringszekerheid voor het grootste deel van Noord-Holland te vergroten. Bovendien levert de klimaatbuffer verder onder meer een bijdrage aan de noodzakelijke verbetering van ecologische kwaliteit in het IJsselmeer. Momenteel is er nog onvoldoende zicht op noodzaak, alternatieven, kosten en financiering.

Voor de bestaande winningen zijn in zogeheten 'gebiedsdossiers' de risico's geïnventariseerd en op basis hiervan zijn uitvoeringsprogramma's opgesteld. De provincie is verantwoordelijk voor de evaluatie en zo nodig actualisatie van de dossiers en programma's voor de grondwaterwinningen in Noord-Holland. Deze actualisatie vindt in 2024 en 2025 plaats. Belangrijk element hierin is het programma gebiedsgericht grondwaterbeheer Gooi waarin verontreinigingen in samenhang worden gesaneerd of beheerst.

De ontwikkeling en bescherming van drinkwaterwinningen is een belangrijke opgave in de komende jaren, waaraan wij met de drinkwaterbedrijven blijven samenwerken. Deze samenwerking richt zich onder andere op de ruimtelijke ordening. Het Rijk heeft aangekondigd dat drinkwaterbeschikbaarheid (op lange termijn) onderdeel wordt van een nieuw te ontwikkelen afwegingskader voor de locatiekeuze van woningbouw. Ook het effect op de drinkwatervoorziening van de ruimtevraag, boven- en ondergronds, van de energietransitie is een belangrijk ruimtelijk vraagstuk. Gezamenlijk moet verkend worden wat de consequenties zijn voor Noord-Holland. Andere vraagstukken zijn de mogelijke inpasping van nieuwe productielocaties en de aansluiting van waterkwantiteit en -kwaliteit (met betrekking tot zeer zorgwekkende stoffen in de bronnen, zoals medicijnresten en persistente, mobiele, toxische stoffen zoals die uit de PFAS-groep).

Wij brengen in het Actieplan Leveringszekerheid Drinkwater samen met drinkwaterbedrijven en het Rijk knelpunten bij de drinkwatervoorziening in beeld, zodat wij deze kunnen aanpakken. Oplevering van dit plan zal in de loop van 2024 plaatsvinden. Een van de knelpunten is stikstof. De bouw en uitbreiding van productielocaties voor drinkwater en de aanleg van de benodigde infrastructuur vraagt ook stikstofruimte. De productielocaties bevinden zich vaak noodzakelijkerwijs nabij of in Natura 2000-gebied (bijvoorbeeld in verband met filtering in het duingebied). Geringe stikstofemissies in de bouw-, aanleg- en gebruiksfase kunnen tot een hoge depositiewaarde in het omliggende gebied leiden, waardoor de noodzakelijke uitbreiding van drinkwaterproductie problematisch wordt. Drinkwaterbedrijven hebben een wettelijke leveringsplicht en overheden hebben zoals gezegd een wettelijke zorgplicht voor de drinkwatervoorziening. Leveringszekerheid van drinkwater borgen is van groot belang, ook om de gewenste uitbreiding van de woningvoorraad te kunnen borgen.

Het komende nationale plan voor drinkwaterbesparing **Check: wanneer is dit plan er?** zal aanknopingspunten bieden voor een nadere verkenning van de rol van de provincie en de waterpartijen in deze aanpak. In dit verband zal de discussie toenemen over het gebruik van drinkwater in woningen (inzet 'grijs' water) en door de industrie.

1.4.6 Bodem

Een gezonde en vitale bodem heeft een goede structuur, chemie, organische stofgehalte en biodiversiteit. Het bodembeleid in Nederland – en ook in Noord-Holland – is voornamelijk gericht geweest op de aanpak en beheersing van spoedeisende bodemverontreiniging, de omgang met diffuse bodemverontreiniging (diffuus lood en PFAS) en de bescherming van aardkundige waarden (via het beschermingsregime Bijzonder Provinciaal Landschap). De structurerende WBS-keuzes op het gebied van bodem zijn nog niet geborgd in landelijk of provinciaal beleid, maar worden wel betrokken in lopende beleidsontwikkelingen. Eind 2022 hebben Rijk, IPO, VNG en UvW bestuurlijke afspraken gemaakt over bodem en ondergrond voor de periode tot 2030, als vervolg op de bodemconvenanten. Geconstateerd is dat een vitale bodem en ondergrond van belang zijn voor veel maatschappelijke opgaven, zoals een gezonde fysieke leefomgeving, klimaatadaptatie, energietransitie, kringlooplandbouw en schoon drinkwater. Het bodemsysteem is daardoor niet los te zien van het watersysteem. Onderdeel van de bestuurlijke afspraken is een adaptieve, interbestuurlijke samenwerkingsagenda, gericht op de brede bodemopgaven. Met de samenwerkingsagenda worden landelijk, provinciaal en lokaal beleid en uitvoering beter met elkaar verbonden, gericht op herstel, bescherming en duurzame benutting van bodem en ondergrond. Daarnaast werkt het Rijk aan een nieuw Nationaal Programma Bodem en Ondergrond, dat in 2024 meer uitwerking krijgt. Naast de afspraken uit de NOVI, moet het programma ook invulling geven aan de actielijnen uit de Structuurvisie Ondergrond (2018) en aan de structurerende keuzes en maatregelen uit de Kamerbrief Water en Bodem Sturend (2022).

In Europees verband is op 5 juli 2023 een voorstel voor een Richtlijn voor bodemmonitoring gepubliceerd. Het doel van het voorstel is het bereiken en behouden van gezonde bodems in 2050. De EC komt met een kader voor bodemmonitoring dat inzicht moet geven in het effect van bodemverbeterende en -beheersmaatregelen, wat moet leiden tot continue verbetering van de bodemgezondheid en vitaliteit. De Richtlijn volgt op de EU-bodemstrategie (2021) met de ambitie dat tegen 2030 75% van de bodem in de Europese Unie gezond is en in 2050 de bodemverontreiniging tot nul is teruggebracht. Volgens de EU-bodemstrategie zijn bodems gezond als ze in een goede chemische, biologische en fysische conditie zijn en zo in staat zijn om continu zoveel mogelijk ecosysteemdiensten te leveren. Onderdelen van deze strategie zijn reeds herkenbaar in de structurerende WBS-keuzes.

Wij stellen in 2025 provinciaal beleid voor bodem en ondergrond op, met een looptijd tot 2030. Dit beleid nemen we indien mogelijk op in het definitieve PPLG of anders in het volgende PPLG. Een uitgangspunt voor dit nieuwe beleid is dat bij ruimtelijke ontwikkelingen rekening wordt gehouden met de ondergrond ('3D-ordening') en in tijd ('4D-ordening'). Dit vraagt een aanpassing en verbreding van de visie op de ondergrond zoals opgenomen in onze [Omgevingsvisie NH2050](#). We maken kansen en knelpunten in de ondergrond inzichtelijk en maken keuzes, bijvoorbeeld door het reserveren van ondergrondse ruimte voor toekomstige ontwikkelingen. Maar ook door het reserveren van ruimte voor de bodem als onderdeel van het natuurlijk systeem. Hierbij staan sponswerking, natuurlijke zuivering en bodembiodiversiteit centraal. Bij ruimtelijke ontwikkelingen, herinrichting en beheer van een gebied zetten we in op:

- het herstel van de kwaliteit van de bodem, beschouwd vanuit vier bodemeigenschappen: bodemstructuur, bodemchemie, organische stof en bodembiodiversiteit;
- efficiënt gebruik van de ruimte bovengronds en ondergronds;
- minder afdekking, minder grondverzet, hoogwaardig hergebruik en het behoud van waardevolle bodems voor landbouw en natuur;
- ruimte voor gebiedsgerichte aanpak van bestaande bodemverontreiniging.

Ons bestaande beleid gericht op het voorkomen van verontreiniging van de bodem zetten we voort. De aanwezigheid van diffuse verontreinigingen in de bodem en 'nieuwe' opkomende stoffen vraagt dat verplaatsing van verontreinigende stoffen naar en vanuit het bodemdomein naar het water- en luchtdomein in samenhang wordt bekeken. Overigens wordt de bodemkwaliteitszorg onder de Omgevingswet grotendeels de verantwoordelijkheid van gemeenten.

PM:

- Welke keuzes maken voor deze opgave (aanvullend op bestaand beleid)
- Welke keuzes behoeven verdere beleidsuitwerking
- Meekoppelkansen

1.5 Een beter klimaat en minder bodemdaling

In juni '24 wordt het Actieprogramma Klimaat in PS behandeld. Deze paragraaf kan daarna verder geconcretiseerd worden.

1.5.1 Inleiding

Nederland werkt op grond van het [Klimaatakkoord van Parijs](#) (2015) aan het onomkeerbaar en stapsgewijs terugdringen van de emissies van broeikasgassen, om zo de opwarming van de aarde en de verandering van het klimaat te beperken. Het Rijk richt zich op klimaatneutraliteit in 2050 en een netto-reductie van broeikasgassen van minstens 55% in 2030 ten opzichte van 1990. Om de opgave voor 2030 te realiseren zijn doelen geformuleerd voor de sectoren industrie, elektriciteit, gebouwde omgeving, mobiliteit, landbouw en landgebruik. De opgave na 2030 is nu nog niet uitgewerkt.

In het NPLG wordt de opgave voor de tafel landbouw en landgebruik uitgewerkt. Deze opgave kan enerzijds worden behaald door minder broeikasgassen uit te stoten (emissiereductie) en anderzijds door koolstof vast te leggen. Meer specifiek gaat het om de veehouderij en akkerbouw, de veenweidegebieden, landbouwbodems en bomen, bossen en natuur. Omdat bij de oxidatie van veen het veenpakket minder dik wordt, heeft deze paragraaf ook betrekking op het vraagstuk van bodemdaling in de veenweidegebieden.

1.5.2 Concretisering van de opgave

Er zijn verschillende broeikasgassen. De bekendste zijn koolstofdioxide (CO₂), methaan (CH₄) en distikstofmonoxide (N₂O, ook wel lachgas genoemd). Omdat deze gassen in verschillende mate bijdragen aan de opwarming van de aarde, worden ze omgerekend naar 'CO₂-equivalenten'. De opgave voor de sectoren landbouw en landgebruik staat in **schema X**.

Klimaatopgave sectoren landbouw en landgebruik

Landbouw (veehouderij en mestaanwending in de akkerbouw)

- Landelijke emissiereductieopgave van 5 megaton CO₂-equivalenten in 2030. De methaanemissiereductie is hier onderdeel van. Om te voldoen aan de *Global Methane Pledge* dient in de veehouderij en akkerbouw een methaanemissiereductie van minimaal 3,82 megaton CO₂-equivalenten te worden gerealiseerd in 2030. Voor Noord-Holland is de reductieopgave in februari 2023 door het Rijk vastgesteld op 0,3 megaton CO₂-equivalenten in 2030.

Landgebruik (landbouwbodems, bomen/bossen/natuur en veenweiden)

- Landbouwbodems
Landelijke opgave koolstofvastlegging van 0,5 megaton CO₂-equivalenten in 2030. Deze verdeling blijft landelijk.
- Bomen/bos/natuur
Landelijke opgave koolstofvastlegging van 0,4 – 0,8 megaton CO₂-equivalenten in 2030. Deze verdeling blijft landelijk.
- Veenweiden
Landelijke emissiereductieopgave (= voor de zes veenweideprovincies) van 1 megaton CO₂-equivalenten in 2030. Voor Noord-Holland is de opgave 0,09 megaton CO₂-equivalenten in 2030.

Schema X. Klimaatopgaven landbouw en landgebruik

Een deel van de landelijke opgave is door het Rijk vertaald naar een provinciale opgave; een deel (nog) niet. Dat maakt het lastig om te bepalen wat de Noord-Hollandse bijdrage aan de landelijke opgave zou moeten zijn. Daarbij komt dat het generiek rijksbeleid om de emissies van broeikasgassen te verminderen – bijvoorbeeld voortvloeiend uit nieuwe landelijke ontwikkelingen met betrekking tot de landbouw – en provinciale maatregelen onderling communicerende vaten zijn. Alles wat op nationale schaal gebeurt, hoeft niet op provinciale schaal te gebeuren, en vice versa. Het generieke rijksbeleid is nog beperkt uitgekristalliseerd. Dit hindert de uitwerking van ons provinciaal beleid. Desondanks geven we in dit PPLG zoveel mogelijk richting, met name ten aanzien van de klimaatopgave in het veenweidegebied. De opgave wordt in de navolgende paragrafen verder uitgewerkt.

1.5.3 Emissiereductie landbouw

De reductie van broeikasgasemissies is een opgave voor de gehele landbouwsector. Het zwaartepunt is de methaanuitstoot in de veehouderij. Het grootste deel hiervan wordt gevormd bij verteringsprocessen van dieren. De rest komt vrij door fermentatie van opgeslagen mest.²⁹ Ook in de akkerbouw ontstaat in beperkte mate uitstoot van broeikasgassen door het gebruik van dierlijke mest en

²⁹ Planbureau voor de Leefomgeving (2022). *Systematiek klimaatopgave. Gebiedsgerichte vertaling van klimaatdoelen voor landbouw en landgebruik*.

kunstmest. De Noord-Hollandse opgave is een vermindering van 0,3 megaton CO₂-equivalenten in 2030. Door realisatie van het NNN of de stikstofaanpak zullen agrarische ondernemers met vee stoppen waardoor de emissie afneemt. Onze maatregelen voor emissiereductie richten zich verder op:

- innovaties in stal- en mestopslag in de melkveehouderij. Voorbeelden daarvan zijn emissiearme stallen, monovergisters en meststrippers.
- faciliteren van efficiënter mestaanwending, bijvoorbeeld via emissiearme bemestingsproducten, groenbemesters en precisiebemesting.

Wij verwachten voorsnog dat dit voldoende zal zijn. Generiek rijksbeleid zoals de afbouw van de derogatie (waardoor het gebruik van dierlijke mest daalt), regelgeving ten aanzien van veevoer (waardoor methaanvorming bij verteringsprocessen vermindert) en het Europees landbouwbeleid dragen ook bij aan het doelbereik. Wanneer het generieke rijksbeleid meer vorm heeft gekregen, verkennen we of aanvullende provinciale maatregelen nodig zijn.

1.5.4 Emissiereductie landgebruik (inclusief daling van de bodem)

De opgave voor landgebruik kent drie componenten: landbouwbodems, bomen-bos-natuur en veenweiden.

De opgaven voor landbouwbodems en voor bomen-bos-natuur richten zich op koolstofvastlegging door bijvoorbeeld bosgroei en het gebruik van groenbemesters in de landbouw. Deze opgaven blijven landelijk. Wij geven hier invulling aan door natuurherstel en -ontwikkeling, zoals bosaanplant, realisatie van de groenblauwe landschapselementen, verbetering van de water- en bodemkwaliteit en maatregelen om veengroei te bevorderen. Wij stellen dat we hiermee ons aandeel in voldoende mate leveren.

Ten slotte vormt, zowel in Noord-Holland als in de andere veenweide-provincies, veenoxidatie een probleem. Bij veenoxidatie komen veel broeikasgassen vrij; in Noord-Holland 0,17 megaton CO₂-equivalenten per jaar.³⁰ Door de oxidatie verdwijnt het veen en daalt de bodem (zie afbeelding X). De Noord-Hollandse veenweidegebieden dalen tot 2050 naar verwachting tussen 2 en 60 centimeter, afhankelijk van het gebied (zie kaart 9).³¹ Samen met de andere veenweideprovincies hebben we de doelen uit het klimaatakkoord vertaald om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. . Voor onze provincie luiden die:

- vermindering van de emissie uit veenweidebodems met 0,09 megaton CO₂-equivalenten in 2030;
- in de veenweidegebieden werken aan een duurzame en vitale grondgebonden landbouw, met een goed toekomstperspectief;
- zorgen dat het veenweidegebied in 2050 waterrobuust en toekomstbestendig is ingericht;
- het verminderen, stoppen en waar mogelijk herstellen van de bodemdaling. De dikke veenpakketten geven we prioriteit.

³⁰ De monitoring van CO₂-uitstoot in het veenweidegebied gebeurt met het registratiesysteem SOMERS (Subsurface Organic Matter Emission Registration System).

³¹ Planbureau voor de Leefomgeving (2016). *Dalende bodems, stijgende kosten. Mogelijke maatregelen tegen veenbodemdaling in het landelijk en stedelijk gebied*. PBL-publicatie 164.

Afbeelding X. Uitstoot van broeikasgassen door veenafbraak

Om te concretiseren welke opgave de vijf programmagebieden moeten realiseren, hebben we de provinciale opgave van 0,09 megaton CO₂-equivalenten verdeeld. Deze is gebaseerd op de oppervlakte veenweidegebied in elk van de programmagebieden.

PPLG-programmagebied	Oppervlakte veenweide	Huidige emissie (in megaton CO ₂ -eq./jr)	Reductieopgave 2030 (in megaton CO ₂ -eq./jr)
Wadden, Kop van Noord-Holland en West-Friesland	205 hectare	0,002 megaton	0,001 megaton
Noord-Kennemerland	21 hectare	0,0002 megaton	n.v.t. (te geringe oppervlakte)
Laag Holland	10.800 hectare	0,12 megaton	0,066 megaton
Zuid-Kennemerland en Amstel-Meerlanden	2.096 hectare	0,03 megaton	0,014 megaton
Gooi & Vechtstreek	1.405 hectare	0,02 megaton	0,009 megaton
Totaal		0,17 megaton (afgerond)	0,09 megaton

Tabel X. Verdeling opgave CO₂-reductie over programmagebieden

Het verminderen van de broeikasgasuitstoot en daarmee het tegengaan van veenoxidatie en bodemdaling in het veenweidegebied is cruciaal. Als we niets doen zal de CO₂-uitstoot uit veen de totale uitstoot van Nederland in 2050 domineren.³² Om de uitstoot van broeikasgassen te reduceren zetten we in de veengebieden in op peilverhoging richting grondwaterstanden van 20 tot 40 centimeter onder maaiveld. Hierbij zijn participatie en een zorgvuldige voorbereiding van groot belang. Om het doel te realiseren zijn diverse maatregelen inzetbaar. [Voorbeelden](#) zijn: het aanleggen van waterinfiltratiesystemen (onderwaterdrainage, zowel actief als passief, druppel- als greppelinfiltratie), de aanleg van natuurvriendelijke oevers (onderdeel van de groenblauwe landschapselementen), extensiever grondgebruik, goed sloot- en slootkantenbeheer en het tegengaan van afkalving van slootkanten, natte teelten en het inbrengen van klei in de veengrond. Op dit moment is alleen voor onderwaterdrainage het effect op broeikasgasreductie wetenschappelijk gevalideerd. Voor de overige maatregelen wordt gewerkt aan rekenregels en de validatie daarvan. Om toch voortvarend aan de slag te gaan kiezen we nu voor een richtinggevend maatregelpakket (zie tabel X). Voor de financiering benutten we bestaande budgetten, zoals de Impulsgelden veenweide, en vragen we aanvullende middelen uit het Transitiefonds, ook voor het beheer.

Maatregel	Oppervlakte en locatie
waterinfiltratie (actief en passief)	4.000 hectare in Laag Holland, 500 hectare in Gooi & Vechtstreek en 300 hectare in Zuid-Kennemerland en Amstel-Meerlanden.
druppelinfiltratie	100 hectare in vooral kwelgevoelige veenweidegebieden
greppelinfiltratie	50 hectare (gehele provincie)
hoog peil	500 hectare. Om het verhogen van de grondwaterstanden mogelijk te maken is aanpassing aan de inlaten van de waterschappen nodig.
natte teelten	200 hectare (gehele provincie)
klei-in-veenmaatregelen	300 hectare (gehele provincie)
bodembeheermaatregelen (stromest in plaats van kunstmest en beweiding)	2.000 hectare (gehele provincie)

Tabel X. Maatregelen bodemdaling

Vernatting is een goede methode om de emissie van broeikasgassen te verminderen. Het leidt wel tot een grotere zoetwatervraag en een verdelingsvraagstuk daarvan. Daarnaast zijn er andere waterstaatkundige vraagstukken, zoals extra ruimte die nodig is voor waterberging. Immers, als het grondwaterpeil wordt verhoogd kan de bodem minder regenwater opnemen en ontstaat sneller wateroverlast. Deze vraagstukken pakken we tegelijk aan. We streven ernaar de wateroverlastnormering voor veenweiden aan te passen, met het oog op de klimaatmaatregelen voor veenweidegebieden. Alleen dan kunnen peilopzet en/of grondwaterstandsverhogingen in veenweidegebieden tot stand worden gebracht, omdat anders in veenweidepolders de uitbreiding van de waterbergingsruimte of het oppervlak open water qua ruimtebeslag onrealistisch groot zal zijn. Uiteraard zullen we bij de aanpassing van de normen goed kijken naar de gevolgen, waaronder de juridische en financiële gevolgen. Ook hier zijn participatie en een zorgvuldige voorbereiding van groot belang.

³² Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (2020). [Stop bodemdaling in veenweidegebieden. Het Groene Hart als voorbeeld.](#)

Het verhogen van het waterpeil in de veenweidegebieden kan leiden tot het vrijkomen van fosfaat, dat zich vanuit meerdere bronnen jarenlang in de bodems heeft opgehoopt. Die nalevering kan decennia duren en heeft een negatief effect op de waterkwaliteit en het KRW-doelbereik. Indien dit effect optreedt accepteren we dat omdat we het remmen van de CO₂-uitstoot zwaarwegender vinden. [N.B. nog checken op eventuele gevolgen van deze keuze voor VHR-doelbereik, en op juridische en financiële consequenties.] Fosfaatnalevering is immers eindig, terwijl de oxidatie van het veen en daarmee de uitstoot van broeikasg doorgaat (tot de het veen geheel geoxideerd is) en de gevolgen voor het klimaat onomkeerbaar kunnen blijken. De daling van de bodem heeft een vermindering van de waterveiligheid tot gevolg. Gezamenlijk staan we voor de uitdaging om de uitstoot van broeikasgassen zo te remmen, dat de fosfaatuitspoeling zo gering mogelijk is. Dit kan door peilverhogingen getrapt door te voeren of door inundatiewater langzaam in het maaiveld weg te laten zakken. We steunen onderzoek naar de mogelijkheden om fosfaat via actieve drainage af te vangen met ijzerzand of andere adsorbens, of om het te fixeren met ijzerzouten of aluminium. Waar vernatting uiteindelijk blijkt te conflicteren met KRW-doelbereik verwachten wij steun van het Rijk bij de onderbouwing en motivering van onze keuze, ook richting de Europese Commissie.

PM :

- Welke keuzes maken voor deze opgave (aanvullend op bestaand beleid)
- Welke keuzes behoeven verdere beleidsuitwerking
- Meekoppelkansen

1.6 Op weg naar kringlooplandbouw

Wanneer zich op nationaal niveau relevante beleidsontwikkelingen voordoen met betrekking tot het perspectief voor de landbouw zullen deze in het PPLG worden verwerkt.

1.6.1 Inleiding

Als producent van voedsel, uitgangsmaterialen en sierteelproducten heeft de landbouw ons land- schap mede gevormd en speelt zij een belangrijke rol in het beheer ervan. In 2023 telde Noord-Holland 3.348 land- en tuinbouwbedrijven.³³ De sector heeft een grote economische en sociale betekenis voor het landelijk gebied. De landbouwbedrijven vormen weer een belangrijk onderdeel van het totale agro- complex. In Noord-Holland zal daarom altijd ruimte zijn voor een sterke, duurzame en innovatieve landbouw die gezond en betaalbaar voedsel produceert. Agrarische ondernemers behoren een eco- nomisch gezond en toekomstbestendig bedrijfs perspectief te hebben in de gehele voedselketen.

“De term kringlooplandbouw heeft een bredere betekenis dan alleen het sluiten van de plantaardige en dierlijke kring- lopen op verschillende schalen: het gaat om het tegelijker- tijd realiseren van een beter verdienvermogen voor boeren en tuinders, én minder schadelijke emissies naar bodem, lucht en water, én om vergroting van de biodiversiteit. In kringlooplandbouw kunnen dieren een dragende rol heb- ben en zij worden respectvol behandeld. Zo ontstaat een landbouwsysteem dat niet meer tegen de grenzen aan- loopt, maar uitgaat van een vruchtbare bodem en gezonde gewassen en dieren. Voor boeren moet het mogelijk zijn op deze wijze rendabel te produceren. Voor kringloopland- bouw bestaat geen blauwdruk: geen ondernemer is het- zelfde en ook de omstandigheden waarin boeren onderne- men, verschillen van bedrijf tot bedrijf. Daarom is het cruci- aal om ruimte te bieden aan de inventiviteit van onderne- mers om resultaten te boeken die passen bij het karakter van het eigen bedrijf en de toekomstvisie daarop, maar ook de lokale omstandigheden en doelen.”

(Bron: Toekomstvisie agrarische sector, brief van de minis- ter van LNV aan de Tweede Kamer, 25 november 2022.)

Een ontwikkeling naar kringlooplandbouw in 2040 is onze hoofddoelstelling. Wij volgen de omschrij- ving die het Rijk hanteert (zie kader). Kringlooplandbouw is landelijk uitgewerkt in zeven doelen: (1) het herstellen van biodiversiteit, (2) verbeteren van waterkwaliteit en -beheer, (3) bodemkwaliteit, (4) plant- en diergezondheid, (5) circulariteit, (6) het tegengaan van en omgaan met klimaatverandering en (7) het verbeteren van de sociaaleconomische positie van agrarische ondernemers. Voor veel van deze doelen zijn in de vorige paragrafen concrete opgaven en maatregelen benoemd, zoals het ver- minderen van emissies van ammoniak, koolstofdioxide, meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen. Op basis van onder meer de Voedselvisie werken we samen met alle partijen om de kaders voor kring- looplandbouw via onder meer onderzoek, kennis en gebiedspilots voor Noord-Holland uit te werken.

³³ Bron: [CBS](#)

Op deze manier bieden we handelingsperspectief voor de bedrijven, maar blijft de keuze bij de ondernemers.

Om agrarische ondernemers te helpen met de ontwikkeling naar kringlooplandbouw onderscheiden we zeven transitiepaden. De keuze voor het gewenste pad – of een combinatie van paden - is een keuze van de ondernemer zelf, die hij/zij zal laten afhangen van overtuiging, talent, persoonlijke omstandigheden, omgeving en perspectief.

Transitiepad 1: Hightech gesloten systemen; technische innovatie

Transitiepad 2: Hightech open systemen; technische innovatie

Transitiepad 3: Extensivering; landschappelijke innovatie

Transitiepad 4: Biologische landbouw

Transitiepad 5: Natuurbeheer en natuurontwikkeling

Transitiepad 6: Multifunctionele landbouw

Transitiepad 7: Stoppen

1.6.2 Gunstige uitgangspositie: kansen, uitdagingen en beperkingen voor het handelingsperspectief landbouwbedrijven.

In dit eerste concept van het voorontwerp zijn voor het in beeld brengen van de kansen, uitdagingen en beperkingen van de landbouw (bedrijven) per PPLG-deelgebied factsheets opgesteld met de belangrijkste dilemma's en uitdagingen in relatie tot de PPLG-opgaven voor de landbouw.

Een eerste uitwerking naar een (ruimtelijke) vertaling volgt in de 70%-versie. In deze ruimtelijke vertaling projecteren we de 7 transitiepaden op kaart. Daarbij geven we een indicatie van de opgaven en randvoorwaarden per gebied. Dit zal in samenhang gebeuren met de nog op te stellen analyse van het water- en bodemsysteem en klimaatbestendigheid en de VHR-analyse.

Het handelingsperspectief voor onze landbouwbedrijven hangt uiteraard samen met de NPLG-opgaven voor natuur, water en klimaat. Wij spannen ons in om de landbouw een deel van de oplossing van de opgaven te laten zijn door de ontwikkeling naar kringlooplandbouw [voorbeelden pilots].

Kansen voor de landbouw in Noord-Holland zijn er volop. De landbouw in onze provincie is zeer divers, met onder andere akkerbouw, vollegrondsgroenteteelt, veehouderij, tuinbouw, glastuinbouw en bollenteelt. De veehouderij is daarbij relatief extensief³⁴.

Een uitdaging is de druk op de ruimte, die hoge grondprijzen met zich meebrengt. Daarnaast is er, omdat het beleid nog in ontwikkeling is, onzekerheid over wat de PPLG-doelen concreet voor individuele bedrijven gaan betekenen. Dit is nog niet volledig uitgewerkt.

De sector heeft behoefte aan extra ruimte, vanwege onder meer extensivering, verplichte bufferstroken, gewasrotatie, voorzieningen voor verduurzaming, energieopwekking en -opslag, wateropvang, verwerking van reststromen, ambities voor groei (voor bijvoorbeeld verwerking/verwaarding van agrarische producten) en verbreding (voorbeeld zorgboerderij, en natuurbeheer).

³⁴ Gegevens over de land- en tuinbouw in Noord-Holland en de verduurzaming zijn te vinden op [agrimatie Noord-Holland](#).

De bedrijven zijn zeer verschillend. Ze variëren van kleinschalig met verkoop aan particulieren tot high-tech met voorzieningen zoals warmte-koude-opslag en geothermie.

Er zijn kansen dat het platteland behalve hoogwaardig geproduceerd voedsel tevens energie kan leveren.

Er zijn kansen, omdat door klimaatverandering de productie van landbouwproducten elders in Europa complexer wordt en het klimaat in Nederland relatief gunstig is.

Er zijn uitdagingen en beperkingen, omdat de PPLG-opgaven op het boerenerf en boerenland landen, waardoor agrariërs te maken krijgen met beperkingen in productiemogelijkheden en extra investeringen nodig zijn in bijvoorbeeld het beperken van schadelijke emissies en zoetwateropslag.

Er is onzekerheid over eerlijke prijzen voor de producten en een eerlijke vergoeding voor diensten zoals groenblauwe dooradering.

De ontwikkeling naar kringlooplandbouw krijgt vorm langs de transitiepaden [figuur] voor de landbouw. De transitiepaden zijn te projecteren op de verschillende gebiedstypes (bodem, water, landschap).

Wij vinden het belangrijk dat agrarische ondernemers zelf de keuzes kunnen maken t.a.v. hun bedrijfsvoering en verdienmodel om binnen deze randvoorwaarden te opereren. Vanuit deze randvoorwaarden is het goed voorstelbaar dat hoogproductieve duurzame landbouw met name goed in de kleipolders past (waarbij zoetwater en gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten de uitdagingen zijn). Extensieve, natuur- en landschapinclusieve (verbrede) landbouw (uitdaging stikstof, waterpeil, RO) of juist een nagenoeg emissieloze landbouw (uitdaging landschap, gewasbescherming en nutriënten) zouden dan mogelijk weer beter kunnen passen in de binnenduinrand, veenweidegebieden en op de droge delen van de hogere zandgronden in de Gooi- en Vechtstreek. Daarbij is het goed om te beseffen dat er geen scherpe grens is tussen de beide archetypen landbouw: het geeft vooral de ontwikkelrichting aan.

We zien de ontwikkeling naar kringlooplandbouw met vertrouwen tegemoet, omdat de uitgangspositie van onze land- en tuinbouw gunstig is. Dat geldt zowel voor de primaire productie, als voor het hoogwaardig netwerk van agrologistiek, verwerking, innovatie en kennisontwikkeling en -deling. De Noord-Hollandse landbouw speelt een belangrijke rol in het nationale agro-foodcomplex, dat wereldwijd toonaangevend is. Zo herbergt onze provincie de twee grootste groenteverwerkers van Nederland en de grootste bloemenveiling ter wereld. Met [Greenport Noord-Holland Noord](#), inclusief [Seed Valley](#) en [Greenport Aalsmeer](#) hebben wij sterke bedrijvenclusters binnen onze grenzen. Met name op het gebied van zaadveredeling en uitgangsmateriaal zoals pootaardappelen is Noord-Holland van strategisch belang voor de voedselproductie in de gehele wereld. Ook in de toekomst staan wij voor deze kwaliteit en innovatiekracht. Daarbij moet worden aangetekend dat de ketenpartijen een cruciale rol hebben om de ontwikkeling naar kringlooplandbouw te laten slagen. Het is aan hen om agrarische ondernemers langjarige zekerheid en eerlijke prijzen te bieden voor hun producten en een duurzame consumentenvraag te bevorderen. **We werken daarom samen aan keurmerken voor certificering zoals biologische (SKAL) en milieukeur en 'On the way to planet proof' en erkende streekproducten.** Ontwikkelingen van het beleid op nationaal en Europees niveau zijn hierbij van doorslaggevend belang.

De gunstige uitgangspositie wordt versterkt door relatief hoogopgeleide ondernemers die het ondernemerschap goed in de vingers hebben. Dit gebeurt in een steeds veelzijdiger bedrijfsstructuur. We zien vaker een tweede vestiging elders of verbanden met andere, ook niet-agrarische, bedrijven. Hierdoor sluiten kringlopen zich en raakt de land- en tuinbouw steeds meer verweven met andere economische activiteiten en maatschappelijke behoeften. Dit biedt mogelijkheden om landbouwproducten of reststromen een meer hoogwaardige bestemming te geven. Zo kan de land- en tuinbouw vaker een oplossing zijn voor de natuur-, klimaat- en wateropgaven. Ten slotte zien we dat agrarische ondernemers in Noord-Holland vaak kansrijke opties hebben voor bedrijfsontwikkeling en nieuwe verdienmodellen. Dit komt door de relatieve kleinschaligheid: de stad, andere agrarische bedrijven en natuur- en recreatiegebieden liggen vaak op relatief korte afstand. Kortom: wij zien volop mogelijkheden voor ondernemerschap en handelingsperspectief, ook voor de nieuwe generatie ondernemers in het landelijk gebied. Succesvolle voorbeelden zijn de samenwerking van gebiedspartijen in de Ronde Hoep en de Beemsterakkerbouwers. Deze voorbeelden leren ons dat het onderscheid tussen gebieden met relatief zware, matige en weinig gebiedsspecifieke uitdagingen voor de landbouw geen recht doet aan de kracht van de landbouw en het ondernemerschap. Dit ligt genuanceerder, waarbij we de sector ook de tijd willen gunnen om de transitie succesvol te doorlopen. Juist in gebieden met een complexe en meervoudige opgave (zoals de Ronde Hoep) willen wij gebiedspartijen faciliteren om te komen tot een ontwikkelingsperspectief voor een vitaal landelijk gebied. We hebben deze visie ingezet bij het vaststellen van de Voedselvisie 2030 en zien dit ook als perspectief voor andere sectoren zoals de glastuinbouw en bollenteelt (zie ook aanbevelingen Randstedelijke Rekenkamer 2022 op de Voedselvisie).

Landbouwperspectief per regio

Op basis van de analyse van het bodem- en watersysteem en de NPLG-opgaven zullen we per deelgebied de kansen, uitdagingen en beperkingen van het handelingsperspectief van de landbouw (bedrijven) in beeld brengen. De [vijf factsheets van CLM](#) geven een eerste indruk van gebieden met relatief zware (diepe veenweide), matige (duinzandgronden) en geringe gebiedsspecifieke uitdagingen. De analyse in hoeverre de uitdaging opweegt tegen de betekenis van de gronden voor landbouw, vindt mede plaats op basis van de agro-economische impact analyse die nog in ontwikkeling is. Zo loopt de betekenis van de bollenteelt, de veredelingssector of juist de biovalley erg uiteen.

De kansen, uitdagingen en beperkingen voor het handelingsperspectief voor de landbouw of plattelandsondernemer beschrijven we dus op basis van de transitieopgave voor de doelen voor kringlooplandbouw. Deze opgave of uitdaging staat kwalitatief per deelgebied beschreven in de genoemde factsheets. Welke maatregelen nodig zijn en welke doelen haalbaar zijn respectievelijk voor welke opgaven er meer onderzoek, kennis en innovatie nodig is onderzoeken we met maatregel (pakketten) voor onder meer fieldlabs, kpi-sturing en de voedselvisie. De opgaven zijn maatwerk per bedrijf of gebied, andere maatregelen zijn generiek landelijk of Europees per sector of thema. Maatregelen blijven ook in ontwikkeling door nieuwe kennis en inzichten. Dus wat anno 2024 als zware uitdaging wordt gezien kan worden omgebogen tot kans voor nieuw handelingsperspectief die leidt tot nieuwe verdienmodellen. Rijk en provincies werken voor deze doorontwikkeling intensief samen in het Kennisnetwerk, maar ook in het GLB-NSP wordt doelsturing op basis van kritische prestatie indicatoren (KPI's) het uitgangspunt. De ambitie is dat in 2040 de landbouw (gecontroleerd) produceert op basis van KPI kringlooplandbouw (KPI-k).

[infographic doelsturing en KPI of illustratie voorbeeld ronde Hoep of Cono als voorbeeld]

Voor het doelbereik komen de zeven doelen voor kringlooplandbouw op het boerenerf integraal samen. Een agrarisch ondernemer kan geen maatregelen voor één specifiek doel nemen, zonder te overwegen wat dit betekent voor andere doelen. Om recht te doen aan de integrale werkwijze op het boerenerf, wordt momenteel een werkwijze ontwikkeld om per gebied of bedrijf tot een KPI-k set te komen: een set met indicatoren waar een ondernemer op kan sturen in de bedrijfsvoering. Bij aanpassingen in de bedrijfsvoering worden dan zowel positieve veranderingen als afwenteling inzichtelijk. De KPI-k set moet over enkele jaren operationeel zijn en ondernemers helpen bij het integraal sturen op doelen. Voor de vertaling van PPLG-opgaven naar KPI-k streef- en drempelwaarden (milieuruimte) zijn we aangesloten bij de landelijke kennisontwikkeling over KPI en doelsturing. De omschakeling van maatregelsturing naar doelsturing is een geleidelijk proces. Om doelen voor kringlooplandbouw te ondersteunen, kunnen ook structuurmaatregelen nodig zijn. Voorbeelden hiervan zijn de perceelverkaveling, de huiskavelvergroting en het watersysteem (waterberging) maar ook de keten, landschap en recreatie kunnen bijdragen aan nieuw perspectief voor bedrijven. Groenblauwe dooradering is een structuurmaatregel die op veel manieren kan bijdragen aan de transitie van de landbouw (mits daar een passende vergoeding aan is gekoppeld; heggen, natuurvriendelijke oevers betekent immers minder productiegrond), maar ook een groeiende vraag naar biologische producten kan bijdragen aan de transitie en het verdienmodel. De beschrijving van de opgave per deelgebied in de factsheets werken we uit naar maatregelpakketten voor de landbouw per transitiepad. Voorbeelden van beoogde gebiedsgerichte maatregelpakketten zijn [benoemen Beemsterakkerbouw, Cono, landelijke LNV/provinciale pilots].

Voedselvisie 2030 P.M. Tekst wordt nog aangepast.

Wij willen een voedselsysteem met gezonde verdienmodellen voor de ondernemers en dat goed is voor het klimaat, de bodem en het milieu. De productie op en de consumptie van eigen bodem van meer plantaardige eiwitten zien wij daarom als een positieve ontwikkeling en blijven wij stimuleren. Daarnaast vinden we het belangrijk om korte ketens te stimuleren, onder andere bij onze eigen bedrijfsvoering.

1.6.3 Ontwikkelrichting melkveehouderij

Op veel plaatsen in de provincie bevinden zich melkveehouderij bedrijven, met het zwaartepunt in de veenweidegebieden. De druk op de ruimte is echter groot. Deze druk komt onder meer voort uit de opgave tot extensivering, als een van de zeven transitiepaden, en de ontwikkeling naar kringlooplandbouw. Ook vragen niet-agrarische functies ruimte, zoals woningbouw, energietransitie, groenblauwe landschapselementen en natuurontwikkeling. Hoewel ook in de veenweidegebieden veel (broeikas)opgaven moeten worden gerealiseerd, is de melkveehouderij al relatief extensief. Door de afronding van het NNN zal, met name bij de Natura 2000-gebieden, een verdere extensivering kunnen plaatsvinden. Voor deze bedrijven ligt er een uitdaging om invulling te geven aan opgaven zoals het terugdringen van emissies, peilverhoging en natuurrealisatie, en tegelijkertijd een gezond verdienmodel te behouden. In de gebiedsprocessen helpen we hen met subsidiemogelijkheden voor investeringen ten behoeve van het terugdringen van emissies, het vergroten van de biodiversiteit en het verhogen van het grondwaterpeil. Daarnaast bieden we mogelijkheden voor bedrijfsverplaatsing en -beëindiging, waarmee er ruimte ontstaat voor de 'blijvende' bedrijven.

We voorzien in de gebiedsprocessen een aanzienlijke grondmobiliteit en daarmee het risico van achteruitgang van de verkaveling. Daarom zetten we in op agrarische structuurverbetering, waarbij de

verkavelingssituatie wordt geoptimaliseerd (grote huiskavel, zo weinig mogelijk veldkavels) en gronden van stoppende bedrijven worden toebedeeld aan de blijvers (in pacht en/of eigendom). Daarbij houden we rekening met het behoud van de landschappelijke waarde van het gebied. Om een gezond verdienmodel met voldoende ontwikkelingsmogelijkheden te realiseren, kan schaalvergroting aan de orde zijn, waarbij bedrijven uitbreiden in zowel grondposities als in vee. De veedichtheid per hectare zal echter afnemen.

1.6.4 Bescherming landbouwgrond (PM. Context met hoogproductieve landbouwgrond (zie ook coalitieakkoord) verwerken we in de tweede versie voorontwerp)

- De gebiedsindeling met de kansen, uitdagingen en beperkingen van het handelingsperspectief voor landbouwtransitie is de basis voor de structurerende keuze voor het zorgvuldig omgaan met het areaal landbouwgrond. Binnen het agro-complex is er veel samenhang en onderlinge afhankelijkheid tussen de primaire productie, de handelshuizen, verwerkende bedrijven, agrarische natuurverenigingen en kennis- en onderzoeksorganisaties. Al deze partijen hebben een rol in de ontwikkeling naar kringlooplandbouw. De beschikbaarheid van bruikbare landbouwgrond is daarbij van belang. Daarom hanteren we als uitwerking van de structurerende keuze 'zorgvuldig omgaan met het areaal landbouwgrond' een afwegingskader voor de bescherming van landbouwgrond. De zekerheid die dit aan de land- en tuinbouw biedt, stelt de sector in staat zich maximaal te richten op de ontwikkeling naar kringlooplandbouw. Zoals in een eerder genoemde pilot voor de Ronde Hoep is het juist ook voor gebieden met een complexe gebiedsopgave van belang om landbouwgrond te beschermen. Een andere reden voor dit afwegingskader is het borgen van een zorgvuldige afweging van ruimtevraagstukken vanuit andere opgaven uit het NPLG en andere ruimtevragende functies zoals energie-infrastructuur en verstedelijking. Tot slot willen we afwenteleffecten op de landbouw voorkomen wanneer het landbouwareaal afneemt, maar tegelijkertijd de milieupgaven zoals koolstofopslag in bodems op een kleiner areaal gerealiseerd moeten worden (bron NPLG). We houden rekening met eventuele beleidsontwikkelingen op nationaal niveau. In alle gevallen geven we de beheercheck (zie hoofdstuk 6) een plaats in het kader. Het afwegingskader biedt de processtappen om in gebiedsprocessen en in ons omgevingsbeleid tot onderbouwde keuzes te komen voor (gebieden met) functiecombinaties en –wijzigingen van landbouwgrond.

De uitwerking pakken wij integraal op met de landbouwsector, waterschappen en gemeenten.

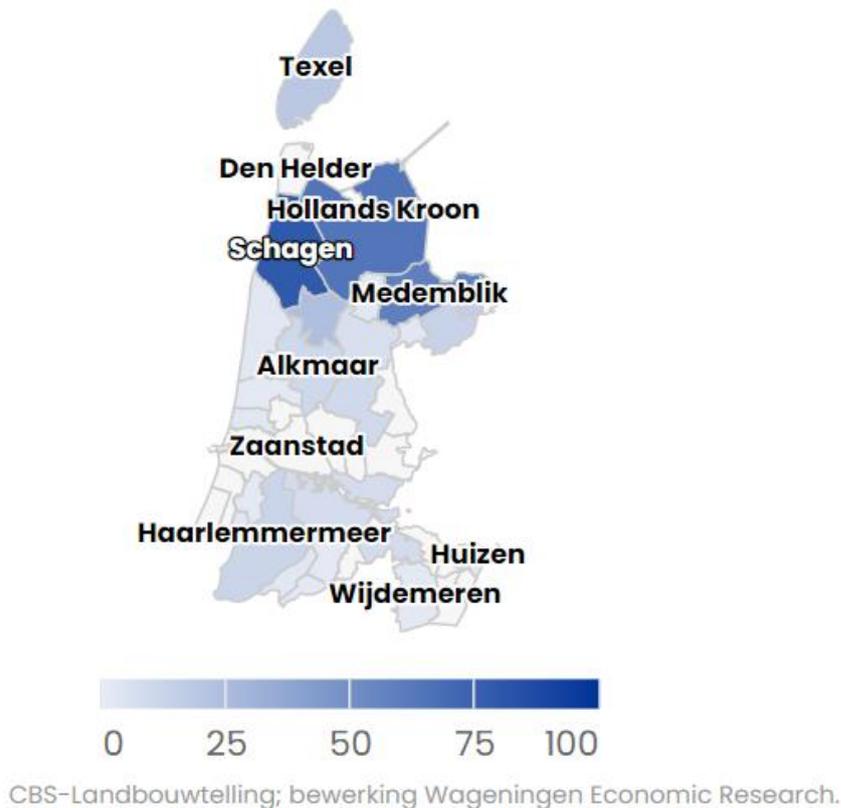
Daarbij maken wij gebruik van kaarten, deels al beschikbaar, deels nog in ontwikkeling (voorbeeld wateroverlast).

Thans beschikbaar:

- Bodemtypenkaart (2022)
- Concentratiegebieden Omgevingsverordening NH 2022
- Landgebruik (2022)
- Kaartjes uit agrimatie (2022), zie website agrimatie Noord-Holland
- voorbeeld: glastuinbouwbedrijven in Noord-Holland (bijlage)

voorbeeld: volle grondsgroenteteelt in Noord-Holland, 337 bedrijven in 2022, areaal circa 5200 ha.

+ Bedrijven met vollegrondsgroenten per gemeente, 2022

1.6.5 Ontwikkelperspectief bloembollenteelt

Ruim de helft van het landelijk areaal bloembollenteelt ligt binnen Noord-Holland. De van oudsher meest geschikte bollengronden zijn de zeezandgronden in de binnenduinrand. Veel specifieke bloembollensoorten kunnen alleen op deze grondsoort worden geteeld. De ontwikkeling van de bloembollenteelt op zand is planologisch begrensd (circa 11.000 hectare). Hier zijn grondbewerkingen toegestaan om percelen geschikt te maken voor de bloembollenteelt. Ook voor de bloembollensector is de ontwikkeling naar kringlooplandbouw ons doel. Hiervoor wordt in samenspraak met de sector en de waterschappen een kpi-set ontwikkeld en via gebiedsaanpak getest en uitgerold. Maatregelen die bijdragen aan de doelen worden ontwikkeld en beproefd in bijvoorbeeld het fieldlab Bol. Maatregelen kunnen zijn een ruimere teeltwisseling, precisietechnologie, toepassing van groenbemesters, fertigatie, en biologische teelt of juist meer gesloten teeltsystemen. Omdat voor de verduurzaming ruimte nodig is, willen wij het begrenste areaal voor bloembollenteelt op zand behouden. Echter, waar percelen of bedrijven door hun ligging tot een complexe milieuoopgave leiden – wat gelet op het watersysteem, kwetsbare natuur of functieverandering met name in de binnenduinrand het geval kan zijn – zetten wij in op herschikking van functies of verplaatsing naar andere voor bollenteelt geschikte

gebieden. Waar verzilting een risico vormt zetten we, mits kansrijk en ook op lange termijn mogelijk, in op zoetwater-zelfvoorzienendheid en precisietechnologie gericht op slim omgaan met zoet water.

1.6.xx Ontwikkelrichtingen andere sectoren (akkerbouw, vollegrondsgroenteteelt en glastuinbouw, geitenhouderij, schapenhouderij, uitwerken in het tweede concept van het voorontwerp).

PM:

- Welke keuzes maken voor deze opgave (aanvullend op bestaand beleid en startversie) PM
- Welke keuzes behoeven verdere beleidsuitwerking
- Meekoppelkansen

Agrarisch natuurbeheer als verdienmodel in gebiedsproces Oostzanerveld

Sinds xxx is er het Oostzanerveld een gebiedsproces gestart. In dit gebied spelen problemen als een teveel aan stikstofneerslag met betrekking tot gevoelige habitats, bodemdaling en CO₂-uitstoot. Het is een typische vaarpolder met moeras en weidevogelnatuur die ook internationaal als waardevol is aangemerkt en bescherming geniet (N2000). Er komen bijzondere natuurtypen voor (moerasnatuur en gras-en hooilanden), die tot stand zijn gekomen door historisch agrarisch gebruik en arbeidsintensief beheer. In het gebied zijn nog steeds kleinschalige agrarische bedrijven actief die ook natuur beheren, naast terrein-beherende organisaties. Inmiddels is er een verkenning gedaan en zijn oplossingsrichtingen in kaart gebracht door middel van actieve participatiesessies met gebiedspartijen en grondeigenaren; Conclusie is dat arbeidsintensief beheer noodzakelijk blijft voor het behoud van de natuurwaarden in dit complexe systeem. Huidige beheerders geven aan dan de beheervergoeding momenteel onvoldoende is. De huidige beheervergoeding voorziet niet in een volwaardig agrarisch verdienmodel. Als uitkomst van de verkenning is er een werkgroep Gegarandeerd Beheer opgericht waarin gezamenlijk wordt gewerkt aan een beheerplan.

1.7 Een beleefbaar landelijk gebied

1.7.1 Inleiding

Onze Noord-Hollandse landschappen zijn prachtig en divers. We wonen, werken en recreëren er, genieten van de mooie uitzichten en reizen erdoorheen. Ze herbergen onze geschiedenis en vormen een deel van onze identiteit. Een mooi landschap, met waardevolle natuurgebieden, cultuurhistorisch erfgoed, agrarische bedrijvigheid en voldoende recreatiemogelijkheden is onmisbaar voor een gezonde leefomgeving waar mensen zich thuis voelen.

Het aantal Noord-Hollanders groeit. Hierdoor groeit ook de recreatiebehoefte en komt er meer drukte, zeker in de groene stadsranden maar ook elders in het landelijk gebied. Bovenop de jaarlijkse 114 miljoen vrijetijdsactiviteiten (2018) verwachten we er in 2030 nog 43 miljoen extra, waarvan zo'n 10 miljoen als 'buitenrecreatie' en nog eens 10 miljoen als 'sportieve buitenactiviteit' te kwalificeren zijn. Het aantal toeristische overnachtingen stijgt naar verwachting met 17,2 miljoen: bijna 33% extra.³⁵ Kortom: de recreatieve druk neemt toe, ook op onze natuurgebieden. Dit onderstreept de noodzaak van voldoende groene recreatieruimte en toegankelijke, beleefbare landschappen.

1.7.2 Landschap en erfgoed

Ons landschap verandert de komende decennia. Dat vraagt flexibiliteit. Tegelijkertijd zijn onze landschappen soms eeuwenoud en heeft natuur decennia nodig om tot wasdom te komen. Daarom bevestigt onze [Omgevingsvisie NH2050](#) het belang van behoud en ontwikkeling van landschap, natuurgebieden en ruimtelijke kwaliteit. Onze beschermde landschappen en natuurgebieden vormen een duurzaam groenblauw raamwerk. Met de afronding van het Natuurnetwerk Nederland, de aanleg van bos, groenblauwe dooradering en recreatief groen werken we door aan de ontwikkeling van dit raamwerk.

Bij elke ruimtelijke ontwikkeling is de bescherming en ontwikkeling van landschappelijke waarden en erfgoed ons uitgangspunt. We beschermen onze meest waardevolle landschappen en natuurgebieden in onze [Omgevingsverordening](#): de UNESCO-werelderfgoederen [Waddenzee](#), [Droogmakerij de Beemster](#) en de [Hollandse Waterlinies](#), het Natuurnetwerk Nederland, het Beschermd Landschap (zie kaart 5) en de rijks-, provinciale en gemeentelijke monumenten. De ruimtelijke kwaliteitseis en de [Leidraad Landschap en Cultuurhistorie](#) borgen dat ruimtelijke ontwikkelingen passend zijn en voortbouwen op de karakteristieken en waarden van het landschap. Ons erfgoedbeleid is gericht op bescherming, behoud en ontwikkeling van het gebouwde en groene erfgoed, bescherming van het ondergrondse erfgoed en historische structuren. We gaan uit van 'erfgoedinclusiviteit': niet de bevrozing van het erfgoed, maar ontwikkelingsgericht meebewegen op basis van erfgoedwaarden en hierbij de tijdlagen in het landschap herkenbaar houden.

³⁵ Bureau BUITEN en Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd Onderzoek (2022). *Natuur- en Recreatiegebieden Noord-Holland*. Prognose op basis van gegevens van CBS, NBTC en CVTO.

Zorgvuldig omgaan met de waarden van het landschap, erfgoed en de natuur is de onderliggende kernboodschap achter onze Omgevingsvisie, beschermingsregimes en ruimtelijke kwaliteits-instrumenten. Met de toenemende druk op het landschap die de opgaven waar we voor staan met zich meebrengen (van natuur, water, klimaat, landbouw, recreatie tot woningbouw en energie), neemt ook het belang van die zorgvuldigheid toe. Dat betekent niet dat er binnen de beschermingsregimes geen ontwikkelingen mogelijk zijn, maar in gebieden die buiten een planologisch beschermingsregime vallen zijn meer en ruimere mogelijkheden.

In het verleden, zoals bij de ruilverkavelingen vanaf de jaren '50, is soms te lichtzinnig omgesprongen met het landschap. De transities die voor ons liggen biedt kansen om het beter te doen. Want hoewel landschappelijke waarden niet in een kwantitatieve opgave zijn te vatten, zien we veel kansen om de opgaven in dit PPLG te gebruiken voor een versterking en verbetering van (de toegankelijkheid van) het landschap. Een aansprekend voorbeeld is de aanleg van waterbergingen door historische waterlopen in ere te herstellen of inundatievelden te benutten. Of agrarische verbreding met natuur- en landschapsbeheer, recreatieve voorzieningen en de herbestemming van gebouwd erfgoed, zoals de typisch Noord-Hollandse stolpboerderijen. Soms kunnen zelfs geheel nieuwe, waardevolle landschappen ontstaan. Een mooi voorbeeld daarvan is de nieuwe Hondsbossche Zeewering, waar vóór de oude zeedijk een nieuw strand en duinen zijn gerealiseerd.

Bij de uitvoering van gebiedsprocessen maken we dit concreet door instrumenten te gebruiken zoals een landschapshistorische analyse (bijvoorbeeld een landschapsbiografie) of ontwerpend onderzoek aan toekomstperspectieven. Door te investeren in het behoud en versterking van ons landschap en erfgoed (zoals stolpenlinten, historische dijken, monumentale ensembles en monumenten) vergroten we de beleefbaarheid van het landschap. Hierdoor zal ook de recreatieve aantrekkingskracht vergroten. Het is onze ambitie ook de recreatieve infrastructuur passend te verbeteren en daarmee de toegankelijkheid van het landschap te vergroten.

In het meebewegen in de transities in het landelijk gebied zullen we naast kansen ook tegen schuurpunten aanlopen. Zo kan vernatting en moerasbosgroei op gespannen voet staan met het behoud van de open (weidevogel)landschappen. Er kan spanning bestaan tussen de aanleg van recreatieve voorzieningen en het verbod op nieuwe stedelijke ontwikkelingen in beschermd landschap. Fluctuerende waterstanden en verzilting beschadigen archeologisch en (funderingspalen van) gebouwd erfgoed. Historische kavelpatronen kunnen verdwijnen bij de aanleg van water en nieuwe natuur. Wij sluiten nieuwe ontwikkelingen niet uit, maar verwachten altijd een zorgvuldige afweging. Onze ruimtelijke-orderingsprocedures zijn hierop ingericht: wij gaan vroegtijdig met gemeenten in gesprek over aankomende ontwikkelingen. Vaak zal een zorgvuldige afweging in het gebiedsproces gemaakt kunnen worden; in sommige gevallen is misschien sprake van beleidskeuzes. Hierop lopen wij nog niet vooruit. Maar ook wanneer er keuzes gemaakt moeten worden en blijkt dat bestaande waarden niet behouden kunnen blijven, dan vormen deze waarden het vertrekpunt voor verdere ontwikkeling met kwaliteit. In een enkel geval betekent het misschien zelfs dat een volledig nieuw landschap ontstaat met nieuwe waarden. Een goede vormgeving én een respectvolle inpassing, in overleg met belanghebbenden, zijn in die gevallen voorwaardelijk voor maatschappelijke acceptatie van de veranderingen.

1.7.3 Recreatie

Recreatie speelt een onmisbare rol in ons welzijn. In onze [Visie Recreatie & Toerisme 2030](#) en [Visie op de Waterrecreatie 2030](#) formuleren we ons recreatief en toeristisch beleid. We willen optimaal kunnen profiteren van de sociale en economische waarde van recreatie en toerisme, zowel nu als in de toekomst. Om dit doel te bereiken is werk aan de winkel. Door bevolkingsgroei, veranderingen in ons vrijetijdsgedrag en de groei van het toerisme staan zowel de beleving van natuur, ruimte en rust, als de draagkracht van de natuur zelf onder druk. Natuur- en recreatiegebieden hebben onvoldoende capaciteit om de groeiende vraag naar recreatiemogelijkheden – inclusief nieuwe vormen zoals e-bikes, bootcamps en durfsporten – op te vangen. De exacte opgave verschilt per regio. Zo is de recreatieve druk in Noord-Holland Noord minder groot, hoewel sommige recreatiegebieden ook daar incidenteel of structureel overbelast zijn. Met name in de Metropoolregio Amsterdam zal de druk de komende jaren sterk toenemen. In 2050 is in Noord-Holland sprake van een tekort van ruim 5.000 hectare recreatieruimte.³⁶

Dit onderzoek heeft ook uitgewezen dat we op verschillende manieren uitvoering kunnen (en moeten) geven aan de opgave om meer recreatieruimte te realiseren. Het moet onderdeel worden van alle opgaven waar we als provincie voor staan. Dus ook bij de ontwikkeling van het landelijk gebied die we voorstaan. We zullen ervoor moeten zorgen dat er voldoende extra recreatieruimte is bij gebieden waar woningbouw voorzien is. Dit kan bijvoorbeeld door een groennorm voor woningbouw te ontwikkelen. Daarnaast is het van belang dat we de recreatieruimte die we hebben, goed onderhouden en (dus) toegankelijk houden. Voor allerlei doelgroepen. We zullen recreatie op het water meer stimuleren omdat daar ruimte lijkt te zijn en we zullen ervoor moeten zorgen de kust bereikbaar is en blijft. Bij voorkeur op een duurzame manier.

Wij vinden het belangrijk om recreatie een plek te geven in alle gebiedsprocessen. Voor elk van de vijf programmegebieden brengen we zowel de recreatiebehoefte als de kansen voor recreatieve voorzieningen in kaart. De resultaten betrekken we bij de ontwikkeling van de uitvoeringsprogramma's (zie hoofdstuk P.M.). Wij beschouwen het tekort aan recreatieruimte niet als een separate ruimtelijke opgave. In plaats daarvan willen wij de recreatiebehoefte deels opvangen in de huidige natuur- en recreatiegebieden, en deels nieuwe recreatievoorzieningen creëren door slimme combinaties met andere opgaven in dit PPLG. Een nauwe samenwerking met de recreatieschappen en terreinbeherende organisaties is geboden, zodat we optimaal gebruik maken van de recreatieruimte die er is.

In alle natuur- en recreatiegebieden zijn een goede inrichting en zonering van recreatieve activiteiten – inclusief heldere communicatie hierover – en optimaal beheer van belang. Daarnaast is een goede ontsluiting van, en verbinding tussen de gebieden essentieel. Dit vraagt aandacht voor de natuur- en belevingswaarden van de huidige natuur- en recreatiegebieden, die nu al onder druk staan. Het spreekt voor zich dat in een Natura 2000-gebied intensieve recreatievormen die afbreuk doen aan de natuurwaarden, onwenselijk zijn. Mogelijk is extensieve recreatie, zoals kanoën of fluisterboten, wel haalbaar. Mits zorgvuldig ecologisch gemotiveerd kunnen we besluiten tot aanpassing van de begrenzing van het Natuurnetwerk Nederland om in de recreatiegebieden passende ontwikkelmogelijkheden te realiseren.

³⁶ Bureau BUITEN en Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd Onderzoek (2022). *Natuur- en Recreatiegebieden Noord-Holland*.

Ook als we inrichting, beheer en bereikbaarheid van de huidige natuur- en recreatiegebieden optimaliseren, zal het niet mogelijk zijn om de volledige recreatiebehoefte hier op te vangen. We moeten dus ook nieuwe recreatievoorzieningen creëren. Waar mogelijk combineren we dit met de aanleg van het Natuurnetwerk Nederland, bossen en groenblauwe landschapselementen, locaties voor waterberging met strandjes en zwemgelegenheden, nieuwe verdienmodellen in de agrarische sector – inclusief boerenland-, vlonder- of laarzenpaden – en een groene, meer duurzame inrichting van bedrijventerreinen. De voorzieningen zullen moeten passen bij de natuur en in het landschap en bovendien moeten voldoen aan de behoefte van onze inwoners. Hiervoor werken we met de Leefstijlvinder. In alle gebiedsprocessen verdient het verbeteren van het recreatieve routenetwerk voor wandelen, fietsen en varen aandacht, aangezien we hiermee een goede verbinding tussen stedelijk en landelijk gebied bevorderen. Na afronding van het wandelnetwerk op Texel is ons wandel- en fietsnetwerk provinciedekkend. We volgen hoe het netwerk wordt benut en hoe we het kunnen optimaliseren.

Recreatie biedt tevens perspectief voor agrariërs in het landelijk gebied. Onderzoek heeft aangetoond dat er een toenemende vraag is naar agrotourisme. Hieronder valt bijvoorbeeld overnachten op een boerenbedrijf maar ook activiteiten zoals bedrijfsuitjes, boerderij-winkels en campings, en boerenlandpaden. Dit zorgt tevens voor verbinding tussen de inwoners van de stad en het landelijk gebied.

PM Samenvattend:

- Welke keuzes maken voor deze opgave (aanvullend op bestaand beleid)
- Welke keuzes behoeven verdere beleidsuitwerking
- Meekoppelkansen

1.8 Overgangszones, groenblauwe dooradering en bosstrategie

In deze paragraaf beschrijven we drie nieuwe opgaven die een ruimtelijke component hebben en bijdragen aan meerdere van de hierboven beschreven zes beleidsdoelen. Dit zijn de overgangszones, groenblauwe dooradering en bossenstrategie.

1.8.1 Overgangszones

Overgangsgebieden zijn gebieden die grenzen aan Natura 2000-gebieden. Ze vallen er dus buiten, maar wat er gebeurt in de overgangsgebieden heeft wel direct invloed op de Natura 2000-gebieden. Activiteiten en het landgebruik binnen de overgangsgebieden worden dan ook afgestemd op systeemherstel voor de instandhoudingsdoelen. Opgaven voor natuur, water en klimaat zijn hier in samenhang met de landbouw uitgewerkt. Teneinde het systeemherstel duurzaam te realiseren.

Daarbij is het goed om aan te geven dat de overgangszone geen planologisch instrument betreft. Ze dient vooral om richting te geven aan een doelmatige inzet van beschikbare instrumenten in Noord-Holland. We richten onze gebiedsprocessen dan ook in op ondersteuning bij vermindering van stikstofuitstoot binnen 500 meter van stikstofgevoelig Natura 2000-gebied.

Het Rijk vraagt van de provincie een nadere uitwerking van het concept overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden. Het ontwerp NPLG geeft namelijk preciezer de opdracht voor de realisatie van een gebied rondom *stikstofgevoelige* Natura 2000-gebieden waar functies en activiteiten een bijdrage moeten leveren aan instandhoudingsdoelstellingen en systeemherstel. Als concrete uitwerking wordt genoemd: VHR-doelbereik, omgevingswaarden voor reductie van stikstofdepositie, hydrologische condities Natura 2000 en groenblauwe dooradering. Het landbouwperspectief is hierbij benoemd als randvoorwaardelijk. [PM verwijzingen documenten Rijk in voetnoot](#)

Wij herkennen de noodzaak om de opgaven voor natuur, stikstof, water en het landbouwperspectief gelijktijdig aan te pakken. Overgangsgebieden in de NPLG-definitie zijn in Noord-Holland overwegend agrarische gebieden. Deze gebieden kunnen een aanzienlijke bijdrage leveren aan de gunstige staat van instandhouding voor behoud en herstel van de biodiversiteit in Natura 2000-gebieden, met uiteindelijk zicht op ruimte voor vergunningverlening voor woningbouw en andere activiteiten.

Bij overgangsgebieden staat in de letterlijke zin de overgang van natuur naar landbouw centraal. Dit beschouwen wij als een kans om gezamenlijk werk te maken van de transitiepaden voor de landbouw in Noord-Holland. De benodigde verduurzaming van de landbouw in de overgangsgebieden biedt toekomstperspectief voor agrariërs die willen blijven, en die willen boeren in samenhang met natuur en landschap.

Centraal staat in Noord-Holland het draagvlak en de samenwerking bij de uitvoering met onze partners in het landelijk gebied. De overgangsgebieden zijn tenslotte de plek waar de verschillende thema's van het PPLG samenkomen.

Onze natuur- en landbouwpartners benoemen de urgentie om voor deze overgangsgebieden heldere kaderstellende keuzes te maken. Dit wordt algemeen gezien als noodzakelijk om de continuïteit in de lopende gebiedsprocessen te borgen, en om onzekerheid van agrarische ondernemers nabij kwetsbare natuur waar mogelijk weg te nemen.

De uitwerking van overgangsgebieden rondom N2000 in Noord-Holland valt uiteen in drie kernvragen: (1) Wat is de natuuropgave vanuit de externe werking van N2000 (het waarom), (2) welke begrenzing wil je aanhouden voor deze gebieden (waar) en (3) welke instrumenten kan je inzetten om de opgave te bereiken (het wat). Onze gebiedskennis en de samenwerking met de natuur- en landbouwpartners bieden samen de basis voor de beantwoording van deze vragen in het gebied.

De concrete uitwerking van de uitgangspunten hiervoor zal afhankelijk zijn van specifieke kenmerken van het gebied (natuur landbouw, historie) en van reeds lopende gebiedsprocessen. De kaderstellende keuzes in dit PPLG laten dan ook ruimte voor maatwerk in het gebied. Het PPLG geeft hiermee invulling aan de opdracht uit het ontwerp-NPLG om ten minste inzicht te geven in de locatie en omvang van een overgangsgebied, en de mogelijke maatregelen en de wijze waarop die worden geborgd. In Noord-Holland nemen wij hiervoor de natuur- en wateropgaven als vertrekpunt.

Allereerst kiezen wij ervoor om de overgangsgebieden in te richten als *voorrangsgebieden* ten behoeve van een doelmatige aanpak. Dit zijn voor ons overgangszones rond Natura 2000-gebieden waarin de beschikbare ondersteuning en middelen zo optimaal mogelijk worden benut. Dit kader moet bijdragen aan een inzet van instrumenten waar de toegevoegde waarde voor natuurherstel en kringlooplandbouw het grootst is. Met de term overgangszones benadrukken wij de wendbaarheid van het voorrangsprincipe in Noord-Holland. De overgangszones zijn namelijk geen planologisch instrument. Het is een manier om generiek beschikbare instrumenten gemotiveerd te prioriteren. Dit betekent dat zowel binnen als buiten de overgangszones instrumenten ten behoeve van emissiereductie en een ontwikkeling naar kringlooplandbouw ingezet worden, maar dat dit bij beperkte middelen geprioriteerd wordt in de overgangszones. In deze aanpak past ook ondersteuning naar een toekomstbestendig agrarisch bedrijfsmodel.

Op basis van dit PPLG ontwikkelen we een gecontroleerde pilotvorm om de hieronder beschreven uitgangspunten voor overgangszones te testen in de praktijk van (een type) gebied. Het gebiedsproces is waar het maatwerk moet plaatsvinden. Hierbij zoeken we de samenwerking met het Rijk en andere provincies voor ondersteuning en kennisuitwisseling. De uitgangspunten betreffen (A) de opgaven, (B) de begrenzing en (C) het instrumentarium. Ze zijn hieronder uitgewerkt.

A. *Uitgangspunten opgaven*

1. De opgave om tot systeemherstel in N2000-gebieden te komen, is leidend voor de overgangszones. Hierbij richten we ons op drukfactoren met een oorzaak buiten het Natura 2000-gebied waarbij beleid een rol kan spelen in het oplossen of verminderen van de negatieve invloed op het Natura 2000-gebied en de realisatie van de instandhoudingsdoelen. De relevante drukfactoren en hun invloed op het doelbereik per Natura 2000-gebied zijn uitvoerig beschreven door het Rijk **PM voetnoot**;
2. De uitwerking door Noord-Holland hiervan heeft plaatsgevonden in de provinciale natuurdoelanalyses (NDA's) en de VHR-analyse, met aanvulling op de analyse van de relevante stikstofbronnen, en de KRW-opgave die samenhangt met de Natura 2000-gebieden. De precieze opgave voor de overgangszones per gebied werken wij aan de hand van de genoemde analyses in de gebiedsprogramma's nader uit. In dit PPLG wordt hiervoor de aanzet gegeven aan de hand van de driedeling in de drie landschapsnatuurtypen: veenweide, duinen en hogere zandgronden;

3. De gemene deler in de NDA's voor vrijwel alle habitatrictlijngebieden is dat, naast stikstof, water (kwaliteit en kwantiteit) een belangrijke drukfactor is voor N2000. De oplossing voor deze hydrologische opgave ligt voor een groot deel buiten de Natura 2000-gebieden. De manier waarop de drukfactor water een rol spelen en welke oplossing genomen kan worden, verschilt per gebied. De NDA's zijn de basis om oplossingsrichtingen uit te werken in de gebiedsprogramma's. Daarnaast lopen in de kuststrook, Laag Holland en de Oostelijke Vechtplassen hydrologische onderzoeken naar de werking van het systeem en relevante oplossingsrichtingen per Natura 2000-gebied;
4. De overgangszones bieden kansen voor het behalen van de KRW-opgaven van provincie en waterbeheerders, door deze te verbinden met de Natura 2000-instandhoudingsdoelen. Bezien vanuit de KRW blijken er vanuit de provinciale analyse raakvlakken te bestaan tussen stikstofgevoelige habitattypen, en de KRW-grondwaterlichamen en -oppervlaktewaterlichamen. Voor deze waterlichamen hebben provincie en waterbeheerders doelen gesteld en maatregelen gepland. In het Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 36^[OBJ] (RWP) zijn maatregelen opgenomen ter verbetering van schoon en voldoende grond- en oppervlaktewater. De drie betrokken waterschappen (Hollands Noorderkwartier, Rijnland en Amstel, Gooi en Vecht) en Rijkswaterstaat hebben ook maatregelen opgenomen in hun waterprogramma's PM^[OBJ]³⁷^[OBJ]. Deze documenten, samen met de systeemanalyses in de NDA's, vormen de basis bij de integrale uitwerking in de gebiedsprogramma's wat betreft de aanwijzing, begrenzing en afleiding van maatregelen op water. Zie bijlage voor uitwerking Water;
5. **PM We bezien bij de uitwerking in de gebiedsprogramma's of de opgaven en analyse van kansrijke maatregelen aanleiding geven om zo nodig te prioriteren tussen Natura 2000-gebieden;**
6. Gelet op de inzet van het Rijk in het NPLG op een integrale opgave en aanpak ligt het in de rede de aanpak van overgangszones ook te onderzoeken voor de overige (niet-stikstofgevoelige) Natura 2000-gebieden in Noord-Holland.

N2000-gebied met stikstofgevoelig habitat

Duinen Den Helder-Callantssoog
 Duinen en Lage Land Texel
 Eilandspolder
 IJperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske
 Kennemerland-Zuid
 Naardermeer
 Noordhollands Duinreservaat
 Oostelijke Vechtplassen
 Polder Westzaan
 Schoorlse Duinen
 Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder
 Zwanenwater & Pettemerduinen

landschap

duinen
 duinen
 veenweide
 veenweide
 veenweide
hogere zandgronden
 duinen
hogere zandgronden
 veenweide
 duinen
 veenweide
 veenweide

B. Uitgangspunten begrenzing P.M. Is nog in bewerking.

1. De begrenzing van overgangszones is niet-planologisch en volgt het hiervoor beschreven voorrangsprincipe, maar dient wel richting te geven voor een doelmatige inzet van beschikbare

instrumenten in Noord-Holland. We richten ons op overgangszones binnen 500 meter van 'stikstofgevoelig Natura 2000-gebied'. Dit zijn de gebieden met instandhoudingsdoelstellingen die betrekking hebben op stikstofgevoelige habitattypen of soorten met een stikstofgevoelig leefgebied. Wij kiezen voor een werkbare invulling van leefgebieden door de begrenzing van VHR-richtlijngebieden in Natura 2000-gebieden als basis te nemen voor de 500 meter overgangszones. Dit zijn de habitatrichtlijngebieden rondom stikstofgevoelig habitat, en vogelrichtlijngebied rondom stikstofgevoelig leefgebied dat relevant is voor de vergunningsverlening (in Noord-Holland alleen Oostelijke Vechtplassen). Dat betekent een kleiner gebied dan de Natura 2000-gebieden waarop het Rijk aanstuurt, maar biedt een duurzame manier van begrenzing die aansluit bij de bestaande wettelijke VHR- en Aerius-systematiek. Op deze manier is er ruimte voor de natuurlijke dynamiek.

2. Noord-Holland heeft deze werkwijze voor begrenzing afgestemd met de aangrenzende provincies. Dit draagt bij aan een voor gebiedspartners herkenbare gebiedsgerichte aanpak in de grensoverschrijdende Natura 2000-gebieden en overgangszones;
3. De begrenzing is nadrukkelijk een kaderstellende keuze met ruimte voor maatwerk om tot een werkelijk doelmatige aanpak per gebied te komen. De natuurlijke omstandigheden (bijvoorbeeld hydrologie) en/of bestaande samenwerkingsverbanden (bijvoorbeeld polders) kunnen aanleiding zijn om gemotiveerd lokaal af te wijken;
4. De externe werking van het watersysteem en de waterkwaliteit moet apart worden gezien voor een begrenzing en inzet van maatregelen. Watersystemen zijn immers sterk afhankelijk van het landschap, de peilgebieden, het waterbeheer en het gebruik van grondwater. De ligging en begrenzing van de overgangsgebieden in relatie tot watersystemen is daardoor niet generiek voor alle stikstofgevoelige gebieden op voorhand aan te geven. De samenhang en bredere werking van waterlichamen is op hoofdlijnen nader uitgewerkt in **PM** figuur.

C. Uitgangspunten instrumenten. (NB. Het betreft hier niet-planologisch instrumentarium)

1. De inzet van instrumenten volgt de opgaven. De opgaven voor natuur en water bepalen wat, hoe en waar instrumenten het meest doelmatig kunnen worden ingezet binnen de nader uitgewerkte overgangszones per Natura 2000-gebied;
2. Het landbouwperspectief is bij de inzet op de opgaven randvoorwaardelijk. De overgangszones bieden een kader voor ondersteuning bij versterken van de overgang van natuur naar landbouw. Agrarische ondernemers met (een deel van) hun bedrijfsvoering in de overgangszones worden door ons actief benaderd als onderdeel van een gebiedsproces om maximale ondersteuning te bieden met de instrumenten die het Rijk en de provincie ter beschikking hebben. De landbouwinstrumenten hebben een vrijwillig karakter vanuit de gedeelde wens voor een toekomstbestendig bedrijfsmodel nabij kwetsbare natuur. Net als elders in de provincie wordt ook hier ingezet op een ontwikkeling naar kringlooplandbouw. Dezelfde transitiepaden gelden ook hier, het uiteindelijke doel is immers hetzelfde. Het verschil is echter dat we hier de middelen versneld inzetten en zullen onderzoeken of de KPI-k drempel- en streefwaarden aansluiten bij het verwachte systeemherstel in de overgangsgebieden. **PM verbinding met landbouwinstrumenten/landbouwvisie;**

3. De overgangszones geven richting aan een prioritering van de inzet van instrumenten voor landbouw en natuur. De overgangszones zijn aanvullend op bestaand landelijk en provinciaal beleid zoals NNN-realisatie en 7de nitraatactieprogramma. Daarnaast hebben de overgangszones geen invloed op andere werkingsgebieden zoals NNN, bufferzones en bufferstroken;
4. De inzet van instrumenten met voorrang in de overgangszones is bedoeld om de ontwikkeling naar kringlooplandbouw te versnellen. De ondersteuning gaat uit van doelsturing waarbij de keuzes door de agrariër zelf worden gemaakt passend bij de bedrijfsvoering. Extensivering is één van de transitiepaden die hieraan bijdraagt en waarvoor instrumenten zullen worden ontwikkeld. Extensivering is geen doel op zich. De uitkomsten van de beheercheck worden in het bijzonder meegenomen om daar waar weidevogelbeheer en NNN-realisatie een grote rol spelen, agrarische bedrijfsvoering en agrarisch natuurbeheer samen een duurzaam systeem te laten zijn.
5. **PM Natuurherstelmaatregelen in overgangsgebieden**
6. Noord-Holland kiest ervoor recreatie nadrukkelijk te betrekken in de aanpak voor de overgangszones. Een gerichte inzet maakt een combinatie mogelijk van zowel natuurwinst door de recreatiedruk in Natura 2000-gebieden te verplaatsen, als landbouwperspectief door het aanvullende verdienmodel dat recreatie biedt. Zie ook de recreatieparagraaf in dit PPLG (1.7.3).

In de bijlagen zijn uitwerkingen voor respectievelijk natuur, water en landbouw opgenomen. Voor het tweede concept van het voorontwerp zal een nadere afweging plaatsvinden of voor water een aanpak in het kader van de overgangszones wenselijk is.

1.8.2 Groenblauwe dooradering

Onder groenblauwe dooradering (GBDA) verstaan we kleine landschapselementen, zoals bomenrijen, houtwallen, heggen, hagen, knotbomen en hoogstamboomgaarden. Of natte elementen zoals slootkanten, natuurvriendelijke oevers en poelen. Ecologisch beheerde sloten kunnen ook tot groenblauwe dooradering worden gerekend, evenals keverbanken of kruidenrijke akkerranden. De kracht van de groenblauwe dooradering is dat deze bijdraagt aan veel verschillende opgaven in dit PPLG zoals versterking van de biodiversiteit (VHR), verbeteren van de waterkwaliteit (KRW), behalen klimaatdoelen, verbeteren van bodem- en luchtkwaliteit, bestuiving en natuurlijke plaagbestrijding en een recreatief aantrekkelijk landschap.

Het NPLG verwijst naar het [Aanvalsplan Landschap](#). In het Aanvalsplan staat o.a. het volgende over het doelbereik van de groenblauwe dooradering:

- *Versterking biodiversiteit: "Landschapselementen zorgen voor versterking van de biodiversiteit dankzij meer en kwalitatief betere ecologische verbindingen op land en langs het water. De potentie langs sloten en op land is groot. De helft van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn en/of nationale Rode Lijst soorten zijn (mede) afhankelijk van GBDA... Met 10% GBDA versterken we het natuurbeleid voor N2000 gebieden en dragen we bij aan een basiskwaliteit natuur in het hele landelijke gebied."*

- *Betere waterkwaliteit: "Natuurlijke oevers hebben een filterende werking en bufferen water. De blauwe dooradering kan met meer natuurlijke oevers, aangepast waterloopbeheer, bufferstroken langs waterlopen, verontdieping, extensivering beheer en plaatselijke beschaduwning met landschapselementen sterk bijdragen aan het behalen van de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water."*

- *CO2-vastlegging, klimaatopgave: "Er worden grote hoeveelheden CO2 vastgelegd in houtige en moerassige elementen en in de bodem. Zo legt 1 ha landschapselementen 10 ton CO2 per jaar vast, en legt 1 ha natuurlijke oever 13 ton CO2 vast per jaar"*

- *Betere bodemkwaliteit en tegengaan erosie: "Landschapselementen leveren ook een bijdrage in het tegengaan van bodemerosie. Wortels houden de bodem beter vast, organische stof zorgt voor meer samenhang en een gezond bodemleven."*

- *Betere luchtkwaliteit: "Landschapselementen filteren de lucht en houden water langer vast. Met name elementen dicht bij de bron van atmosferische depositie (o.a. NOx en NH3) kunnen ervoor zorgen dat minder mensen worden blootgesteld aan overschrijding van de normen voor luchtkwaliteit. De afstroom en verdamping van water nemen aanzienlijk af."*

- *Bijdrage duurzaam inkomen landbouw: "Landschapselementen dragen door het leveren van ecosysteemdiensten bij aan een duurzaam inkomen van boeren en andere grondeigenaren. Hiermee kan een belangrijke impuls worden gegeven aan natuurinclusieve vormen van landbouw. Een adequate en langjarige vergoeding is daarbij cruciaal. De landbouw heeft ook baat bij landschapselementen omdat ze bijdragen aan plaagreductie. Momenteel levert de huidige dooradering een bijdrage van 14% aan natuurlijke plaagreductie, 10% GBDA heeft een potentie van meer dan 40% reductie. Belangrijk is ook de rol bij de bestuiving en bodemverbetering. Voor bestuiving dragen natuur en landschapselementen nu al aanzienlijk bij aan opbrengstverhoging, wat verder toeneemt bij realisatie van 10% GBDA."*

- *Mooier en recreatief aantrekkelijk landschap: "Door landschapselementen neemt de kwaliteit en diversiteit van het Nederlandse landschap toe...Gebiedseigen GBDA leidt voor het hele landelijk gebied tot significante versterking van landschappelijke structuren en draagt bij aan een mooier (be)leefbaar landschap. Bewoners en bezoekers worden door een duurzaam aantrekkelijk landschap verleid niet alleen naar natuurkernen te gaan maar worden meer gespreid."*

De opgave is dat in 2050 10% van het landelijk gebied buiten het NNN en N2000 uit groenblauwe dooradering bestaat. Het streven is de helft van de resterende opgave, dus het gat tussen het huidige areaal en de 10%, in 2030 te hebben gerealiseerd. Wij verwachten dat deze opgave kan worden gerealiseerd, maar hij is zeer omvangrijk. Er is dan ook een stevige impuls nodig, zowel kwantitatief als kwalitatief. We werken aan een inventarisatie van alle elementen die vallen binnen de richtlijnen van het Rijk. Wij gaan met het oog op het open en natte karakter van Noord-Holland uit van een groenblauwe dooradering bestaande uit 50% natte elementen en 50% droge elementen. Hiervan is al een

deel aanwezig. Op basis van een eerste globale verkenning van alle elementen hebben wij tot 2050 nog ongeveer 4,5% natte dooradering (ca. 7000 ha) en 2% droge dooradering (ca. 3000 ha) te realiseren. Dit betekent ca. 3500 ha natte dooradering en ca. 1500 ha droge dooradering tot 2030. Dit is nadrukkelijk een indicatieve schatting van de restopgave in Noord-Holland. Een landelijke definitieelijst van elementen en bijbehorende inventarisatiemethodiek en monitoring is nog in ontwikkeling

Realisatie van groenblauwe dooradering is altijd op vrijwillige basis en, waar het agrarische grond betreft, in samenwerking met de agrarische sector. Daarbij streven we ernaar dat aanleg en beheer bijdragen aan de ontwikkeling van de landbouw. Behalve elementen op landbouwgrond betreft de groenblauwe dooradering ook grond zonder landbouwfunctie, die in eigendom is van overheden en particulieren, niet zijnde agrarische ondernemers. Er zijn ook mogelijkheden om delen van de groenblauwe dooradering te realiseren bij bijvoorbeeld de aanleg van energieprojecten, woningbouw, werkzaamheden aan dijken en vaarwegen en verbetering van groen rond steden en kernen.

Een vereiste vanuit het NPLG is een overall strategie, een inventarisatie van kansen en meekoppelmogelijkheden voor de GBDA en inzicht in stappen en rollen. Voor de prioritaire gebieden (de overgangszones en veenweidegebieden) vraagt het Rijk inzichtelijk te maken welke stappen noodzakelijk zijn om in 2030 al 10% GBDA te realiseren als onderdeel van de strategie. **Dit vergt nog nadere uitwerking.**

We vertalen de opgave van 10% door naar de vijf programmegebieden. Op basis van de hiervoor genoemde inventarisatie concretiseren we de exacte opgave per programmegebied. De ervaring is dat de groenblauwe dooradering meestal wordt opgepakt als zich kansen voordoen. Daarom is de uitwerking ervan een belangrijk onderdeel van de uitvoeringsprogramma's (zie hoofdstuk..). **De opgave kan echter alleen worden gerealiseerd als er voldoende financiële middelen beschikbaar komen voor zowel inrichting, afwaardering als beheer.** Financiering gebeurt waar mogelijk via (bij voorkeur langjarige) subsidies voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer, het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en het Landbouwportaal. Wij vragen uit het Transitiefonds aanvullende middelen aan. Met name voor het blauwe deel van de groenblauwe dooradering zoeken wij de samenwerking met de waterschappen op.

We zien de groenblauwe dooradering op dit moment als een 'lerend' project. Ondanks de beperkte beschikbaarheid van middelen willen we daarom een eerste stap zetten in de vorm van een openstelling van een subsidieregeling GLB/NSP – niet productieve investering agrarische bedrijven. De subsidie is voor samenwerkingsverbanden van landbouwers. **Deze subsidieregeling dekt de inrichtingskosten. Over de dekking van de beheerlasten kunnen wij op dit moment nog geen uitsluitel geven. Over een duurzame vergoeding voor beheer willen wij afspraken maken met het Rijk.**

Bij de invulling van de groenblauwe dooradering zetten we met name in op lijnvormige elementen, die een netwerk vormen. Waar dat een bijdrage levert richten we ons ook op andere elementen zoals poelen en erfbeplanting. We beginnen bij voorkeur in onze prioritaire gebieden (binnenduintrand en veenweidegebieden) en in de nabijheid van natuurgebieden, om zo de meest directe bijdrage te leveren aan de opgaven in dit PPLG. Daarnaast herstellen we als eerste de reeds aanwezige, maar aangestaste of geïsoleerd geraakte landschapselementen. We zien koppelkansen met de aanleg van natuurverbindingen, maatregelen voor de Kaderrichtlijn Water en Bossenstrategie en versterking van het recreatief aanbod en het leefgebied van boerenlandvogels.

Van belang is een goede en evenredige spreiding, die recht doet aan de specifieke landschapstypen: het juiste element in elk landschap. Hiermee wordt de landschapskarakteristiek versterkt. Er moeten geen grote gaten ontstaan in de ruimtelijke verdeling. Daarnaast moet de invulling van de groenblauwe dooradering qua soortensamenstelling en ruimtelijke verdeling passen bij de bodem en de

aanwezigheid van water in een gebied. Zo vragen waterrijke gebieden (met meer sloten en watergangen) meer natuurlijke oevers of ecologisch slootbeheer dan de hoge zandgronden. We sluiten zoveel mogelijk aan bij natuurkernen en bestaande ecologische stapstenen in het landschap. Bij de aanleg houden we rekening met weidevogelleefgebieden.

Bij de uitwerking en realisatie van de groenblauwe dooradering sluiten we zoveel mogelijk aan bij bestaande typologieën, waarbij die van Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) leidend is. Voor de voorwaarden/vereisten t.a.v. de elementen houden wij de factsheets 'Groenblauwe dooradering nader gedefinieerd' van Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel aan³⁷.

1.8.3 Bossenstrategie

Bos³⁸ is belangrijk, zowel voor de natuur als voor onze bewoners en bezoekers. Het planten van bos draagt bij aan versterking van de biodiversiteit, het vastleggen van koolstof, klimaatadaptatie, landschappelijke kwaliteit en leefbaarheid van steden. Bovendien zijn bossen uitermate geschikt om te recreëren en draagt de realisatie van bos (en uiteraard ook de vitaliteit van het bos) bij aan de recreatieve opgave waar we als provincie voor staan. Daarom werken we aan de uitvoering van de [Bossenstrategie](#). In deze strategie benoemen Rijk en provincies gezamenlijk ambities voor bossen in Nederland. Wij richten ons op vier pijlers: 1) meer bos, 2) meer vitaal bos, 3) meer bomen buiten het bos, en 4) duurzaam gebruik van het bos.

Pijler 1. Meer bos

In Noord-Holland is 14.784 hectare bos.³⁹ De Bossenstrategie bevat een opgave van 10% toename in 2030, oftewel 1.478 hectare. Aanvullend compenseren wij het bos dat sinds 2017 is gekapt vanwege natuurherstelmaatregelen, bijvoorbeeld om verstuing in de duinen op gang te brengen. Dit doen we buiten het NNN. Wij schatten in dat als alle herstelmaatregelen in Natura 2000-gebieden de komende jaren doorgang vinden onze opgave voor compensatiebos 103 hectare is. In tabel X maken wij de beoogde bosuitbreiding per programmagebied inzichtelijk op basis van een globale analyse en ecologische beoordeling voor de mogelijkheden van bos binnen NNN. We gaan veelal uit van het realiseren van bos nabij steden en dorpen, vanwege de genoemde geschiktheid van bos voor recreatie. Maar daarnaast versterken we ook bestaand bos met nieuw bos.

	Binnen NNN (versterken van het Natuurnetwerk)	Buiten NNN (uitbreiding- compensatie) en
Wadden, Kop van Noord-Holland en West-Friesland	29 hectare	292 hectare
Noord-Kennemerland	77 hectare	5 hectare
Laag Holland	2 hectare	61 hectare

³⁷ <https://www.samenvoorbiodiversiteit.nl/pdf/svbd-handreiking-definitie-landschapselementen.pdf>

³⁸ Landelijk wordt als definitie van bos aangehouden: minimaal 0,5 ha en 30 meter breed. Kleiner oppervlak valt onder bomen buiten het bos of groenblauwe dooradering.

³⁹ Wageningen Environmental Research (2022). [Nederlandse Bosinventarisatie \(NBI-7\)](#).

Zuid-Kennemerland en Amstel-Meerlanden	32 hectare	1.053 hectare
Gooi en Vechtstreek	-	30 hectare
TOTAAL:	140 hectare	1.441 hectare

Tabel X: Beoogde bosuitbreiding per programmagebied

Pijler 2. Meer vitaal bos

We revitaliseren onze bossen, zodat deze weerbaarder zijn. Dit is nodig, omdat de bossen in Noord-Holland over het algemeen een matige vitaliteit laten zien.⁴⁰ Wij bevorderen maatregelen zoals hydrologisch herstel, het (onderling) verbinden van bossen, het aanplanten van mengboomsoorten en/of rijkstrooiselsoorten, het creëren van dood hout en het behoud van dikke bomen in het bos. Wij streven ernaar om tot 2035 in 25% van ons bosareaal revitaliseringsmaatregelen te nemen.

Pijler 3. Meer bomen buiten het bos

Wij ondersteunen maatschappelijke initiatieven voor boomaanplant buiten de bossen, zoals plantaties in stedelijke omgevingen. Daarnaast werken we aan de ambitie om 300 hectare *agroforestry* en 50 hectare nieuw voedselbos te realiseren.⁴¹ We maken inzichtelijk welke gebieden hiervoor geschikt zijn en passend in ons landschap en zetten hier in op realisatie van deze opgave. Deze opgave verdelen we niet per programmagebied. De ambitie heeft deels overlap met groenblauwe dooradering en past ook binnen onze vastgestelde Voedselvisie (onderdeel regeneratieve landbouw) en er zijn financieringsmogelijkheden binnen het GLB.

Pijler 4. Duurzaam gebruik van het bos

Door uitvoering van de Bossenstrategie verwachten wij een lichte toename van de houtproductie in Noord-Holland. In de Green Deal Houtbouw hebben wij ambities uitgesproken voor het verduurzamen van de bouwsector door het gebruik van hout te stimuleren.

PM:

- Welke keuzes maken we in dit PPLG
- Welke keuzes behoeven verdere beleidsuitwerking

Meekoppelkansen uit ander opgaven of ander beleid

⁴⁰ L. Kampherbeek, E. Roest, Y. Leunisse & P. van Wijhe (2023). *Revitaliseringsplan Noord-Holland*

⁴¹ Een voedselbos is een door mensen ontworpen productief ecosysteem naar het voorbeeld van een natuurlijk bos, met een hoge diversiteit aan meerjarige en/of [houtige plantensoorten](#), waarvan delen (vruchten, zaden, bladeren, stengels, wortels, ed.) voor de mens als voedsel dienen.

1.9 Leefbaarheid

P.M. In zal in deze paragraaf prominenter aandacht worden gegeven aan het onderwerp leefbaarheid van het landelijk gebied.

Conclusies van beleidsdeel

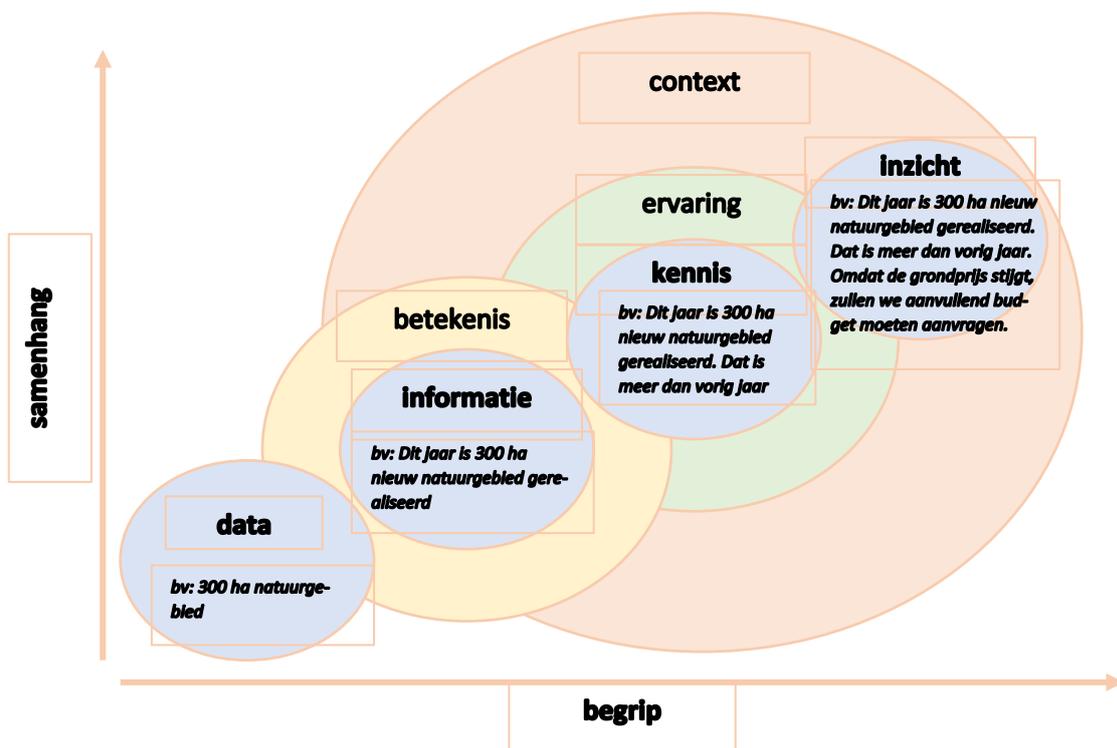
P.M. Is bedoeld als overgang naar uitvoeringsdeel en de maatregelpakketten. Kan mogelijk vervallen, afhankelijk van hoe het onderdeel 'prioritering en uitvoeringsstrategie' in deel B (uitvoeringsdeel) vormt krijgt.

2

Van data tot inzicht

2.1 Inleiding

Werken aan een vitaal landelijk gebied kan alleen met de juiste data, informatie, kennis en inzicht. Zo maken we de goede keuzes, weten we of we onze doelen halen en kunnen we desgewenst bijsturen. Dit hoofdstuk beschrijft hoe we dit borgen. Wij gaan daarbij uit van het volgende model (figuur X).

Figuur X: kennismodel: van data tot inzicht

2.2 Data en informatie

Samen met het Rijk, kennisinstellingen en regionale partners verzamelen wij data en informatie die nodig zijn om de voortgang, resultaten en effecten te volgen van ons beleid en onze maatregelen. We beginnen niet op nul: er is al enorm veel beschikbaar. We bouwen verder om de monitoring die er al wordt gedaan zoals de KRW, de KEV, de verbetering van VHR-monitoring programma en de AERIUS modellen van het RIVM. Er moet echter ook nog veel gebeuren, het Rijk ondersteunt provincies hierin, er wordt gewerkt aan een handleiding monitoring. Deze handleiding zal in eerste instantie handvaten bieden voor de maatregelraming en later de maatregelmonitoring. Hiernaast is het belangrijk om het doelbereik te monitoren. Dit wordt stapsgewijs ontwikkeld, een kennisconsortium van RIVM, WUR, PBL en Deltares voert voor het Rijk een voorverkenning uit voor de monitoring en evaluatiesystematiek. Als deze voorverkenning is afgerond in de eerste helft van 2024 werken wij aan een eigen *Datastrategie PPLG*, die we gelijktijdig met het definitieve PPLG vaststellen daarin staat hoe wij de huidige monitoringsstelsels – van onszelf en van andere overheden en kennisinstellingen – voor natuur, stikstof, water en klimaat gebruiken en verder ontwikkelen. Een speerpunt in de Datastrategie is het slim combineren van data en informatie. **Nog toevoegen: een passage over open data.** Dat past bij de integraliteit van onze opgave en zo ontstaan nieuwe kennis en inzichten. Daarnaast leggen we een relatie met andere ruimtelijke opgaven. In het kader staan de vijf principes die in de Datastrategie worden uitgewerkt.

Principe 1	Ruimtelijk inpassen: Met alle beschikbare data en informatieproducten dragen wij zo optimaal mogelijk bij aan het ruimtelijk inpassen van het PPLG met de andere ruimtelijke opgaven van de provincie. We maken inzichtelijk of de uitvoering van de opgaven ruimtelijk mogelijk is, waar kansen liggen voor meervoudig ruimtegebruik en waar keuzes gemaakt moeten worden.
Principe 2	Monitoren & modelleren: Wij zorgen er samen met partners voor dat de noodzakelijke monitors en modellen zijn ingericht, passend bij de gemaakte landelijke afspraken, zodat de voortgang inzichtelijk is evenals de impact van het voorgenomen beleid.
Principe 3	Beschikbaarheid van data: Wij hebben de benodigde data voor de opgaven binnen het landelijk gebied tot onze beschikking en digitaal toegankelijk gemaakt.
Principe 4	Harmonisatie & standaardisering: We zetten in op het ontwikkelen van een eenduidig begrippenkader, één taal, omtrent datagedreven werken, zodat we in staat zijn om heldere afspraken te maken rondom dataverzameling, -(her)gebruik, -beheer, en -delen.
Principe 5	Vernieuwen van data en digitale technologie: We signaleren kansen en risico's omtrent innovatie op data- en digitaliseringsgebied en vertalen deze naar concrete producten en acties, waardoor we blijven vernieuwen in data- en digitale technologie.

Kader: Vijf principes voor de Datastrategie PPLG

2.3 Kennis en inzicht

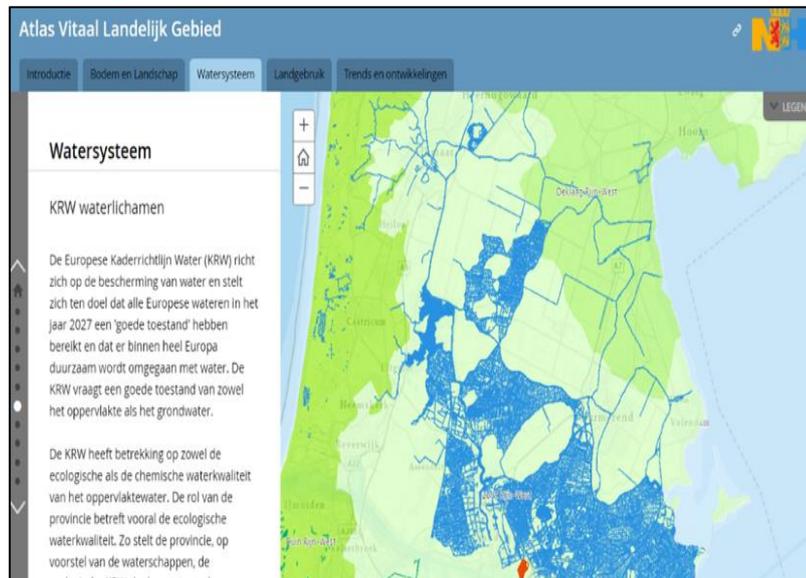
Eén van de kenmerken van een transitie is dat nog niet alle antwoorden bekend zijn. Dat betekent dat *leren* belangrijk is: samen weten we meer dan alleen. Als we onze successen en fouten delen staan we sterker. Nieuwe kennis en inzicht doen we op door lerende monitoring en door gezamenlijke reflectie, zowel in beleidsontwikkeling als in de gebiedsprocessen. Voor de gebiedsprocessen doen wij mee aan het een pilot vanuit het Rijk met Wageningen Universiteit waarin we met onze gebiedspartners leren over wat werkt, hoe er kan worden samengewerkt, en wordt ingespeeld op barrières en kansen. Daarnaast zijn er de 'living labs', waar we samen met partners onderzoek uitvoeren en geleerde lessen delen en opschalen. Het living lab Dijkland, nabij Spaarnwoude, is het eerste voorbeeld. Hier werken

we samen met soortenorganisaties, agrarische ondernemers, overheden en kennisinstellingen zoals de Vrije Universiteit. In de jaarlijkse *Strategische Evaluatie- en Onderzoeksagenda PPLG* programmeren we evaluaties en onderzoeken. We stellen de Strategische Evaluatie- en Onderzoeksagenda tegelijkertijd vast met het definitieve PPLG.

2.4 Kennis- en dataportaal

Om kennis en data toegankelijk te maken voor onze partners is er een [Kennis- en dataportaal](#). Dit portaal maakt data, informatie en kennis over het landelijk gebied – zowel van onszelf als partners –

gemakkelijk toegankelijk op één online plek. We zorgen voor verwijzingen naar data die al zijn ontsloten door het Rijk.. Een voorbeeld van zo'n product is de [Atlas Vitaal Landelijk Gebied](#). Deze atlas richt zich op het gebiedsgewijs inzichtelijk maken hoe vitaal het provinciale landelijk gebied is en wat de krachten zijn die deze vitaliteit ondersteunen dan wel aantasten.

3

Participatie

Onderstaande tekst kan in de plaats komen van de participatie-tekst uit de Startversie

3.1 Participatie PPLG

De transitie van het landelijk gebied komt niet vanzelf tot stand. De inzet van boeren, natuur- en recreatieve organisaties, gemeenten, waterschappen en bedrijven is heel hard nodig voor de transitie. Bij de totstandkoming van de startversie van PPLG zijn zij betrokken geweest op verschillende momenten (toelichting geven hier of elders). Naast deze voor ons belangrijke partners willen we de mensen betrekken die zelf wonen of werken in het landelijk gebied. Of er graag komen om te recreëren. Ook zij hebben waardevolle ervaringen en ideeën die de ontwikkeling in het landelijk gebied kunnen helpen. Zoals we ook in ons coalitieakkoord hebben opgenomen willen we meer ruimte bieden voor betrokkenheid en participatie van inwoners bij het werk van de provincie. Dat geldt zeker voor het landelijk gebied.

Online inwonerraadpleging (2023)

Ten behoeve van de startversie van het PPLG hebben we een online inwonerraadpleging uitgevoerd (PM [link naar inwonerraadpleging](#)). Deze raadpleging is ontwikkeld in samenwerking met vertegenwoordigers van gemeenten, waterschappen, landbouw-, natuur- en recreatieve organisaties en ondernemers. Er was zowel een open raadpleging, waaraan alle Noord-Hollandse inwoners konden meedoen, als een representatief panel. De laagdrempeligheid was een sterk punt van de inwonerraadpleging. Deelname kostte ongeveer 20 minuten. In totaal hebben 5.500 mensen deelgenomen aan de raadpleging: 3.600 deelnemers aan de open raadpleging en 1.900 mensen in het representatieve panel. De raadpleging leverde waardevolle resultaten op die we hebben gebruikt bij het opstellen van de startversie van het PPLG. Nu de volgende versie van ons PPLG zich aandient, denken we opnieuw na over de wijze waarop we participatie met betrekking tot de transitie van het landelijk gebied in de toekomst kunnen inzetten. Verder benoemen we in dit hoofdstuk de sociaaleconomische impactanalyse (SEIA) als een waardevol participatie-instrument. Breder denken we na over een overkoepelende participatiestrategie voor het PPLG.

Participatie inbedden in de PPLG-cyclus

Het PPLG wordt in principe eens in de vier jaar herzien en ieder jaar wordt er een uitvoeringsprogramma vastgesteld. Het is dus zaak om de participatie meer structureel een plaats te geven in de transitie van het landelijk gebied. Niet alleen omdat de Omgevingswet ons daartoe verplicht. Maar juist ook omdat we waardevolle kennis en inzichten kunnen gebruiken om het PPLG te verrijken en zo nodig op onderdelen te wijzigen. Om die participatie goed in te kunnen zetten, willen we de komende tijd samen met de partners een voorstel uitwerken: een participatiestrategie voor de transitie van het landelijk gebied. [\[relatie met hiervoor genoemde richtlijn?\]](#)

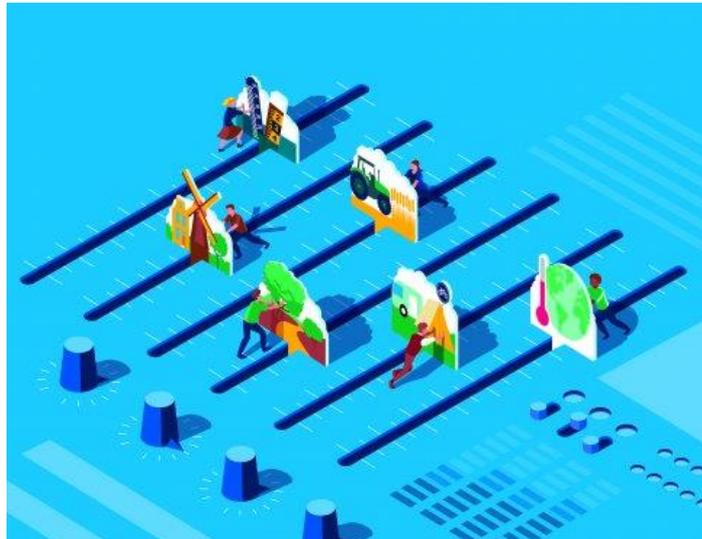
Governance en participatie

Wat van minstens zo groot belang is voor ons is de wijze waarop participatie structureel kan worden ingebed in de sturing en samenwerking binnen het PPLG. Participatie komt namelijk niet in de plaats van formele besluitvorming, maar heeft daar wel degelijk invloed op. Zoals de resultaten van de inwonerraadpleging ook hun weg hebben gevonden naar de startversie PPLG. Hiervoor werkt de provincie een richtlijn [[wanneer?](#)] uit waarin principes en kaders voor participatie in de gebiedsprocessen komen te staan. Ook blijven voor ieder afzonderlijk participatieproces de uitgangspunten van provincie Noord-Holland voor participatie van belang ([link toevoegen](#)).

3.2 Sociaaleconomische impactanalyse (SEIA)

Wij hechten niet alleen belang aan het inzichtelijk maken van de milieu-impact, maar ook aan de sociaaleconomische impact van de maatregelen in het PPLG. Het is namelijk van groot belang om inzichtelijk te maken wat de sociaaleconomische impact is van maatregelen in het PPLG, nog vóórdát maatregelen daadwerkelijk worden geïmplementeerd.

Naast een procesbeschrijving voor het planMER werken we tegelijkertijd aan een procesbeschrijving voor de sociaaleconomische impactanalyse (SEIA) van het PPLG.

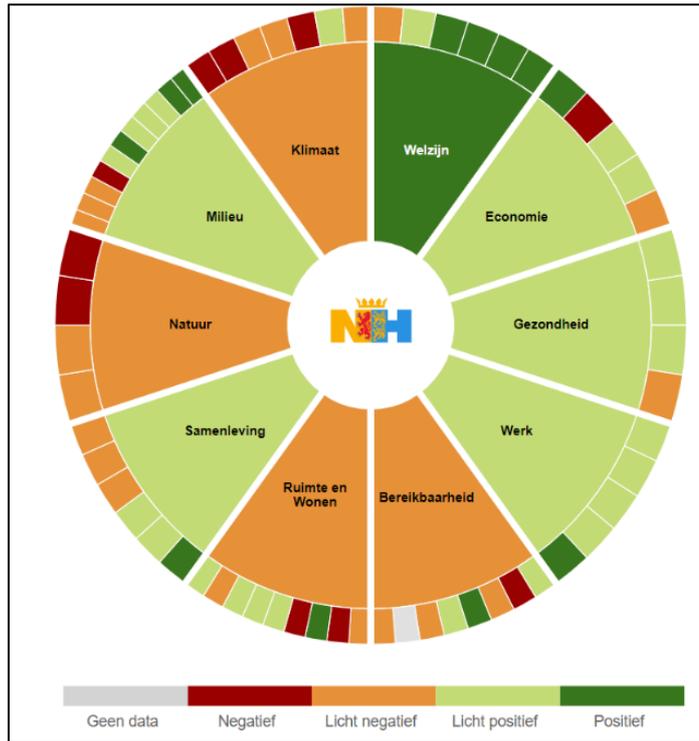

Het Rijk, provincies, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties hebben in mei 2023 gezamenlijk een methodiek voor de sociaaleconomische impactanalyse (SEIA) ontwikkeld. Bij deze ontwikkeling waren we overigens nauw betrokken: het Noord-Hollandse deel van het Groene Hart was één van de pilotregio's. Wij zien de sociaaleconomische impactanalyse als een mogelijkheid om samen met partners te bespreken welke mogelijke effecten het PPLG heeft op de brede welvaart. We beschouwen de impactanalyse als een waardevol participatie-instrument om de effecten van de maatregelen uit het PPLG op brede welvaart in gebieden te bepalen. En zo ons beleid aan te passen om negatieve effecten te voorkomen, positieve effecten te versterken of onzekerheden weg te nemen.

De methodiek om te komen tot SEIA's blijft pionieren en daarom zijn in september 2023 twee pilot SEIA's uitgevoerd voor maatregelen van het Noord-Hollandse PPLG: (1) de pijler 'meer bos' van de bossenstrategie en (2) de landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties (LbV en LBV+). De uitkomsten van deze analyses en geleerde lessen staan in het rapport: ['Leren van de sociaaleconomische impactanalyse'](#). De geleerde lessen over de methodiek gaan we de komende tijd gebruiken in enkele pilots in gebiedsprocessen. [Bevindingen uit deze pilots](#) willen we samen met de procesbeschrijving SEIA uitwerken tot een SEIA methodiek die een gedegen onderdeel wordt in de gebiedsprocessen van Noord-Holland.

Een specifiek onderdeel van de SEIA benadering is de berekening van de agro-economische effecten. WECR stelt hier binnenkort een methodiek ter beschikking, op het moment dat deze toepasbaar is voor ons, gaan we deze methodiek gebruiken om de agro-economische effecten te berekenen.

n.

Figuur X: Brede Basismonitor Noord-Holland

Afbeelding X: Conferentie 'Samen zetten we de koers', 2 februari 2023

DEEL B: UITVOERING

VAN BELEID NAAR UITVOERING

Dit onderdeel van de startversie wordt het uitvoeringsplan voor het PPLG. Het bestaat uit twee delen: (1) een uitvoeringsstrategie' waarin zichtbaar wordt hoe we de verschillende opgaven in uitvoering willen brengen en (2) een uitvoeringsprogramma waarin wordt beschreven via welke activiteiten, projecten en (gebieds)processen we de uitvoering vormgeven, inclusief planning en benodigde middelen. Voor het uitvoeringsprogramma zal vaststelling in september/oktober wordt beoogd zodat bij de begrotingsbehandeling van dit najaar besluitvorming kan plaatsvinden over de middelen van 2025.

Inleiding

Aan dit deel voegen we nog een overzicht toe met de begrotingsbudgetten die als onderdeel van het PPLG kunnen worden gezien. In het eerste concept zal dit een overzicht met begrotingsbedragen zijn. Een overzicht van beschikbare middelen werken we uit in het voorontwerp.

Aan de slag!

Een visie moet ook werkelijkheid worden. In de huidige situatie is er onduidelijkheid over de bijdrage die het Rijk wil gaan leveren aan ons PPLG. Er zijn veel ambities benoemd, maar budget en instrumentarium ontbreken nog voor een groot deel. Dat betekent niet dat we de uitvoering gaan stilleggen. Dat zou ook geen recht doen aan de intensieve samenwerking die is opgebouwd met partners, zoals het waterschap en de landbouw- en natuurpartijen. Bovendien is er voor bepaalde opgaven wel degelijk budget beschikbaar en liggen er duidelijke uitvoeringsafspraken. Daarnaast verwachten we van het Rijk en de EU aanvullende middelen die we kunnen aanwenden om voor verschillende PPLG-opgaven (eerste) stappen in de uitvoering te zetten. Echter, niet in de omvang en met een voortvarendheid die we eerder voor ogen hadden. Er zal geprioriteerd moeten worden, zowel in onze eigen inzet als in de beschikbare middelen. Met die prioritering kunnen we samen met de partijen in de gebieden gericht stappen zetten die nodig zijn voor een leefbaar en vitaal landelijk gebied.

Leeswijzer

In dit uitvoeringsprogramma onderscheiden we twee delen. *Deel I* gaat over de prioritering en de analyse die daaraan ten grondslag ligt. Daarnaast beschrijven we in dit eerste deel de visie op de governance en programmasturing. *Deel II* betreft concreet de programmering van hetgeen we gaan doen, de planning en de middelen die daarvoor beschikbaar en benodigd zijn.

Deel I Uitvoeringstrategie vormt de brug tussen het PPLG en het uitvoeringsprogramma. **We** gaan in op de uitgangspunten, de prioritering en de keuzes die daaraan ten grondslag liggen. Het belangrijkste daarbij is dat we uitvoeringsafspraken willen nakomen en niet gaan uitvoeren zonder budget. Vervolgens maken we deze prioritering concreet in afspraken over de aanpak: Daarbij maken we onderscheid tussen gebiedsgerichte activiteiten en generieke activiteiten (zoals het openstellen van een subsidie-regeling voor groenblauwe dooradering of het oprichten van een commissie van deskundigen ten

behoefte van juridische borging van stalaanpassingen). Bij de gebiedsgerichte activiteiten maken we onderscheid in drie prioritaire gebieden: (1) Duinen en omgeving, (2) Veenweiden en (3) de Gooi- en Vechtstreek. In deze gebieden landen de meeste PPLG opgaven en vinden de grootste veranderingen plaats. Binnen deze gebieden ondersteunen we daarom actief gebiedsprocessen of starten we die zelf op. **We** omschrijven onze manier van werken in het landelijk gebied, inclusief de daarbij horende governance en uitvoeringsorganisatie.

Deel II Uitvoeringsprogramma bevat de daadwerkelijke programmering voor de uitvoering van het PPLG voor de periode 2025 tot en met 2027 en bevat een kostenraming voor de totale doorlooptijd van het PPLG. We gaan in op wat de prioritering betekent voor het werk in de programmagebieden en wat het impliceert voor de ondersteuning van de uitvoering (beleidsuitwerkingen, instrumentontwikkeling, regelingen en/of fondsenwerving, sturing, planning en verantwoording). We geven een beschrijving van gebiedsdekkende instrumenten in ontwikkeling en laten zien welke activiteiten er plaatsvinden per programmagebied en wat de bijbehorende planning is (o.b.v. een gebiedskaart en matrix). Hoofdstuk 4 geeft de programmering van de werkzaamheden. In hoofdstuk 5 gaan we tenslotte in op de totale kosten die zijn geraamd tot 2030 voor de uitvoering van het PPLG.

DEEL 1: UITVOERINGSSTRATEGIE

1.1 Uitgangspunten

Voor (het prioriteren van) de uitvoering van het PPLG in de komende jaren hanteren we een aantal uitgangspunten die we toepassen:

1. **Integraliteit in de uitvoering.** Een succesvolle transitie vraagt om inzet op meerdere doelen. In de huidige praktijk is een integrale benadering complex omdat met name de natuuropgaven al verder zijn uitgewerkt in uitvoeringsafspraken met budget terwijl andere opgaven nog verder uitgewerkt moeten worden en budget op korte termijn nog niet wordt voorzien. In de uitvoering zullen we integraliteit als afwegingscriterium hanteren bij het nemen van besluiten, zodat expliciet zichtbaar wordt hoe we omgaan met eventuele effecten die maatregelen hebben op andere functies en opgaven. Daarnaast zullen we de meekoppelkansen met overige opgaven zoveel als mogelijk benutten en andere kansen die in de invloedssfeer van maatschappelijk partners liggen.
2. **Prioriteiten stellen.** Maatregelen die bijdragen aan wettelijke verplichtingen krijgen voorrang. Opgaven waarvan geen zicht is op financiering worden niet meegenomen in de uitvoering. No-regret maatregelen voeren we als eerste uit. Het beschikbaar krijgen van gronden voor vrijwel alle PPLG opgaven is een no-regret maatregel, mits hiervoor voldoende aankoopkrediet beschikbaar is.
3. **Participerende overheid.** We willen ruimte bieden aan lokale initiatieven die zich lenen voor een gebiedsgerichte, collectieve aanpak. Waar zich uitvoeringskansen voordoen die een aantoonbare bijdrage leveren aan de PPLG opgaven, willen we die ondersteunen. Ook daar waar we niet zelf onze uitvoeringsprioriteiten leggen.

4. **Duidelijkheid over opgaves en procedures.** We zijn duidelijk over doorlooptijden en procedures. Als we geen duidelijkheid kunnen bieden, geven we dat op tijd aan. Hiermee voorkomen we dat we onnodig onrust creëren. We bieden voldoende kader aan de uitvoering in de gebiedsprocessen, zodat duidelijk is wat vanuit wettelijke opgaven en vastgestelde of reeds vastgelegde uitvoeringsafspraken en ambities zijn.

5. **Continuïteit waarborgen.** Afspraak is afspraak. Gebiedsprocessen die reeds zijn opgestart gaan door. Daar zetten we beschikbaar budget en instrumentarium bij voorkeur in. We handhaven eerdere besluiten omtrent de inzet van budget en instrumentarium die nodig zijn voor de uitvoering. Uitvoeringsafspraken die we met andere partijen hebben gemaakt (zoals natuurpact met Rijk) komen we na. Indien het vasthouden van afspraken onverhoopt niet houdbaar is, treden we in overleg om te komen tot nieuwe afspraken.

6. **Samenwerking.** PM link naar governance, samenwerking niet beperken tot afstemming en informeren (zoals nu vaak in veel stuurgroepen) maar ook op inhoud doordinken van oplossingsrichtingen met zorgvuldige afwegingen en het streven naar oplossingen die vanuit de direct betrokken partners kunnen rekenen op draagvlak, zonder daarbij afbreuk te doen aan de ambities. Deze samenwerking zowel bestuurlijk als ambtelijk organiseren, met onderscheid tussen provinciebreed en gebiedsspecifiek.

7. **Beheerbudget vooraf geregeld.** Geen investeringen doen als het zicht op beheergeld ontbreekt. PM

8. **Zorgvuldigheid**

In de gebiedsprocessen gaan we zorgvuldig om met de agrariërs en hun belangen (PM)

1.2 keuzevraagstukken

Op veel onderwerpen is nog onvoldoende duidelijkheid om tot uitvoering over te kunnen gaan. Dit is een afbreukrisico voor de uitvoering. Zo kan er in elk gebiedsproces afzonderlijk gezocht worden naar duidelijkheid, wat inefficiënt en inconsequent handelen tot gevolg heeft. Gebiedsprocessen kunnen daarmee lang blijven 'hangen' in de verkenningsfase. PM -> meenemen zorgen vanuit natuur en landbouworganisaties. Nu al hebben natuur- en landbouworganisaties aangegeven dat ze hun bijdrage in de gebiedsprocessen heroverwegen en pas weer aanhaken als er meer helderheid komt over de beleidskaders die meegegeven worden aan de gebiedsprocessen (brief WLD).

Onderstaand is per thema aangegeven voor welke (keuze)vraagstukken er behoefte is aan meer scherpheid zowel inhoudelijk als procesmatig. PM (de beantwoording op deze keuzevraagstukken hoeft niet in deze paragraaf terecht te komen, kan ook voor groot deel in het beleidsdeel). De vragen zijn een hulpmiddel om voldoende scherpheid te krijgen in de beleidslijn zodat uitvoering mogelijk wordt. In dit hoofdstuk wel zodanig doorvertalen dat uitvoering mogelijk wordt/geen open eindjes.

1. Natuur

- a. Geven de VHR doelen van het NPLG aanleiding om de natuurdoelstellingen voor Noord-Holland aan te passen? Zo ja, op welke wijze?
- b. Wat betekent de prioritering van de NNN-realisatie voor de uitvoering. Welke wijzigingen zijn er t.o.v. de eerder vastgestelde realisatiestrategie NNN?

2. Stikstof

- a. Sturen we in de gebiedsprocessen op depositie of op emissie (of beide)? Welk reductiedoel streven we daarbij na?
- b. Zijn overgangsgebieden nodig? Zo ja, hoe geven we daar concreet invulling aan? (uitgangspunten, instrumentarium)
- c. Welke concrete acties ondernemen we om generiek (dus ook buiten de overgangszones) te komen tot reductie van de stikstofemissie?

3. Landbouw

- a. Hoe behouden we in de gebiedsprocessen een gezond evenwicht tussen landbouw en natuur met voldoende verdien capaciteit in het gebied?
- b. Hoe geven we de ontwikkeling naar kringlooplandbouw concreet vorm? (wat betekent dit voor de huidige gebiedsprocessen en wat daarbuiten?)
- c. Hoe komen we tot een zorgvuldige afweging tussen landbouw en andere functies en tussen landbouwfuncties onderling (bollenteelt versus akkerbouw/melkveehouderij)?

4. Water en klimaat

- a. Nemen we de water- en klimaatdoelstellingen (waterkwaliteit, verzilting/waterbeschikbaarheid/zelfvoorzienendheid, ruimte voor vasthouden, bergen en afvoeren van water, verhoging grondwaterpeilen, ruimtereservering waterkeringen, klimaatadaptie, CO2-emmissies veenoxidatie reduceren) mee in de gebiedsprocessen (ook al is er geen budget en lopen er nog onderzoeken en/of beleidstrajecten) en zo ja: op welke wijze?
- b. Hoe kunnen we buiten de huidige gebiedsprocessen stappen zetten t.b.v. waterkwaliteit en klimaat, wetende dat capaciteit en budget beperkt zijn.?
- c. Hoe maken we de keuze tussen twee strijdige PPLG-ambities:
 - i. vernatting versus kwaliteitsverbetering/KRW (*geldt overal dat vernatting prioriteit heeft boven KRW: ook op plekken waar de waterkwaliteit bepalend is voor het behalen van VHR doelstellingen*)
 - ii. vernatting versus behoud van het agrarisch veenweidelandschap met weidevogels

5. Leefbaarheid en recreatie

- a. De recreatiebehoefte per regio is in beeld gebracht. Hoe vertalen we dit naar een concrete ambitie met bijbehorend budget? (wetende dat vanuit het Rijk geen budget te verwachten is).
- b. Hoe nemen we leefbaarheid goed mee in de gebiedsprocessen?

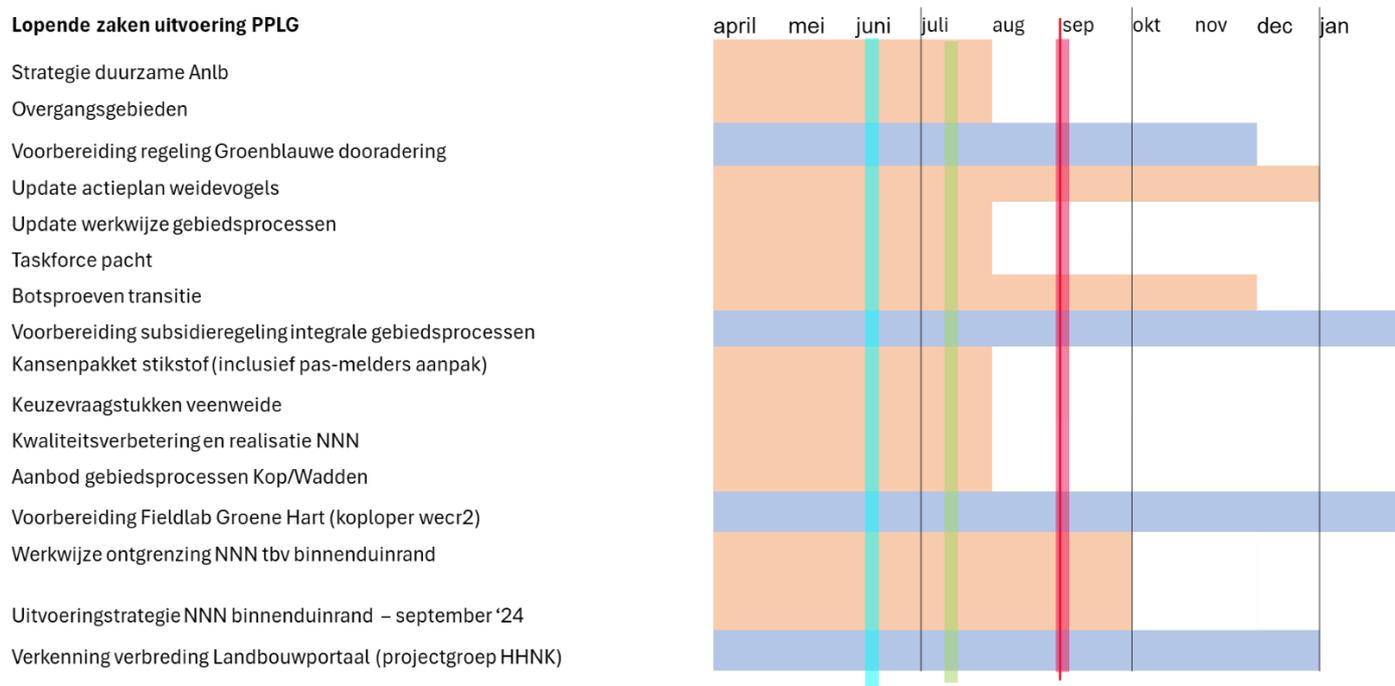
6. Procesvraagstukken

- a. Hoe behouden we de integrale aanpak, wetende dat budgetten en capaciteit ongelijk zijn verdeeld over de opgaven? (-> 1.1. uitgangspunten)
- b. Welke ruimte kunnen we bieden aan gebiedsprocessen, wetende dat er wettelijke kaders en bestuurlijke uitvoeringsafspraken zijn die deze ruimte beperken?
 - i. Kan het gezamenlijke voorstel van de natuur- en landbouworganisaties voor een KPI-systematiek hierbij behulpzaam zijn?
 - ii. Zo ja, kunnen we hen hierin ondersteunen door in (enkele) pilotgebieden deze systematiek verder vorm te geven?

PM (check bij partners of zij aanvullende keuzevraagstukken zien, ook voorleggen aan Commissie Landelijk Gebied).

Uitwerking reeds gestart

Er zijn de afgelopen jaren al de nodige stappen gezet om voor verschillende onderwerpen meer scherpte te krijgen zodat hier uitvoering kan worden gestart. Onderstaand overzicht geeft hiervan een eerste beeld van deze trajecten met de planning. Hiermee wordt zichtbaar welke uitwerking nog meegenomen kan worden in de ontwerpversie van het PPLG. (PM, nog niet compleet!, moet landen in uitvoeringsprogramma)

Figuur 1: overzicht lopende trajecten, blauw is bevestigde datum, oranje is verwachte einddatum voor uitwerking.

1.3 Analyse

1.3.1 PM Waar staan we voor aan de lat?

PM -> conclusies uit de analyse (analyse = per opgave (uit doelenboom) een ingevulde quickscan die scherpste geeft over taken en verantwoordelijkheden voor welke partij (voor de provincie het onderscheid in moeten/willen/kunnen)

1.3.2 Beschikbaar budget

PM Voor welke opgaven zijn harde uitvoeringsafspraken inclusief budget (natuurpact, Programma Natuur, bodemdaling, KRW, ...)

PM Welke financieringsmogelijkheden zien we op korte termijn (GLB, koplopers)

Dit verwerken in staafdiagram, tabel, wellicht in combinatie met waar we budget verwachten

1.3.3. Huidige gebiedsprocessen

PM

1.4 Conclusie

PM Vrijwel uitsluitend 'harde uitvoeringsafspraken en budget voor de natuuropgaven (maar ontoereikend budget). Ook zonder budget kan vanuit de provincie gericht gestuurd worden op: PM

1.5. Uitvoeringsstrategie per thema

Op basis van de analyse en de uitgangspunten uit voorgaande paragrafen adviseren we de volgende uitvoeringsstrategie, per thema:

NATUUR

Het beschikbaar gestelde budget vanuit het Natuurpact is onvoldoende om de afronding van het gehele NNN te financieren. Aanvullende Rijksmiddelen waren voorzien vanuit het transitiefonds. Nu dit wegvalt, is prioritering noodzakelijk. We stellen voor om de realisatiestrategie NNN uit 2020 te actualiseren om deze in balans te brengen met de beschikbare middelen en capaciteit. Hierbij nemen we de Vogel en Habitatrichtlijn (VHR)-doelen als leidraad. Deze actualisatie verwerken we in het PPLG.

Hoe willen we dit doen?

We komen de lopende afspraken en toezeggingen na, zowel naar de partners in de gebiedsprocessen als naar het Rijk (Natuurpact 2013). We maken onderscheid in NNN in focusgebieden en NNN buiten focusgebieden. Focusgebieden zijn gebieden waarin we natuurherstel een hogere prioriteit geven (zie de toelichting in het kader aan het einde van deze bijlage).

NNN in focusgebieden

De beschikbare middelen uit het natuurpact plus de eigen middelen die we in het verleden aan het natuurpact hebben verbonden, koppelen we aan de NNN-realisatie in de focusgebieden (*circa een derde van de restanttaakstelling NNN ligt in de focusgebieden*). We houden hier vast aan de planning zoals in ons coalitieakkoord is beschreven en de werkwijze uit de eerder vastgestelde realisatiestrategie NNN, waaronder de inzet van het instrumentarium volledige schadeloosstelling.

De uitvoering van andere PPLG-opgaven binnen de focusgebieden wordt zoveel mogelijk gekoppeld aan de afronding van het NNN, mits dit de voortgang van die afronding niet in de weg staat.

NNN buiten focusgebieden

Circa twee derde deel van de restanttaakstelling NNN ligt *buiten de focusgebieden* (bijvoorbeeld in weidevogelgebieden of natuurverbindingen). Uit onze VHR-analyse blijkt dat afronding van dit NNN noodzakelijk is voor het behalen van de VHR-doelstellingen. Voor dit NNN is – met het wegvallen van het transitiefonds – op dit moment echter onvoldoende financiering. We beperken onze eigen inzet en middelen in deze gebieden en koppelen de uitvoering aan kansen die zich voordoen in de gebieden. Buiten de focusgebieden laten we de deadline uit het coalitieakkoord los waarin staat dat we het NNN in 2027 afronden. We houden voor deze NNN-hectares de tijdshorizon van de VHR-doelstellingen aan (lees: de doelen zijn bereikt in 2050¹).

Afronding van het NNN buiten de focusgebieden is gericht op het benutten van uitvoeringskansen en – initiatieven die zich in de gebieden voordoen. Om dit mogelijk te maken, zetten we in op:

(1) de inzet van het aankoopkrediet NNN voor aankopen in en rond NNN. We waarderen deze gronden pas af en richten ze pas in als daar voldoende financiering voor is;

(2) het reserveren van budget uit eigen middelen voor het stimuleren van gebiedsinitiatieven en het doen van investeringen in NNN².

Overige NNN-afspraken

- Pachtgronden binnen NNN die in het verleden onterecht zijn aangemerkt als gerealiseerde natuur worden toegevoegd aan de restanttaakstelling NNN (circa 700 ha).
- Agrarisch natuurbeheer als mogelijkheid binnen het NNN vervalt uiterlijk op 1 januari 2029, volgens bestaande afspraken. We onderzoeken de mogelijkheid om een duurzame vorm van agrarisch natuurbeheer te ontwikkelen en hiervoor een instrument beschikbaar te stellen. Dit kan in bepaalde weidevogelgebieden een alternatief bieden voor NNN. We halen de NNN-begrenzing er dan af. Gedacht wordt aan een instrument waarbij de bestemming agrarisch blijft maar via een Kwalitatieve Verplichting afspraken worden vastgelegd over het gebruik van de percelen. Het agrarisch natuurbeheer wordt dan voor een langere periode vastgelegd (12-18 jaar).
- We treden in overleg met het Rijk over het in stand houden en waar nodig aanvullen van beheerbudget SVNL (subsidie natuur- en landschapsbeheer) voor het al afgeronde NNN en de aanleg van NNN in de focusgebieden.
- We werken aan kwaliteitsverbetering van het bestaande NNN ten behoeve van de VHR-doelen. Hiertoe benutten we de financiering vanuit Natuurpact (SKNL- Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur), Programma natuur (Natuurherstelmaatregelen) en vragen we extra middelen hiervoor aan bij het Rijk.
- De werkwijze voor de realisatie van 300 ha NNN in de binnenduinrand zoals opgenomen in het coalitieakkoord, wordt – in nauwe afstemming met Terreinbeherende Organisaties, de branchevereniging van de bloembollensector KAVB en LTO - verder uitgewerkt en opgenomen in het PPLG.

VHR-analyse

In het NPLG zijn de doelen m.b.t. de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) nader uitgewerkt en vertaald naar de provincies. Voor Noord-Holland analyseren we deze uitwerking en nemen we de conclusies van deze analyse mee in de uitvoeringsstrategie van het PPLG. De voorlopige conclusie is dat de hoofdlijnen van ons natuurbeleid zoals we dat in uitvoering (willen) brengen, voldoen om de beoogde NPLG-doelen in Noord-Holland te realiseren. Wel biedt de VHR-analyse een goede basis om meer richting mee te geven aan de gebiedsprocessen zodat meer gericht ingezet kan worden op de noodzakelijke kwaliteitsverbetering van de natuurgebieden en het systeemherstel dat hieraan ten grondslag ligt. Op hoofdlijnen voorzien we voor de uitvoering van het NNN aanscherpingen voor de binnenduinrand, de moeras- en weidevogelnatuur, pioniervegetatie³ en de natuurverbindingen:

In de *binnenduinrand* NNN zetten we in op het halen van de VHR-doelen en herstel van het watersysteem voor zowel (zoet)waterbeschikbaarheid als drinkwatervoorziening. De

natuurtypen die hierbij passen (zeer biodiverse graslandtypen) kennen een lange ontwikkeltijd met een intensief beheer. Starten op korte termijn is daarvoor belangrijk. We streven ernaar om deze opgave mee te nemen in de realisatie van de restantaakstelling NNN in de binnenduinrand en de aanvullende 300 ha NNN uit het coalitieakkoord.

In *Laag Holland en de Oostelijke Vechtplassen* zetten we in op kwaliteitsverbetering van de grotendeels al bestaande moerasnatuur. Hiervoor maken we de natuurgebieden robuuster door middel van afronding van de laatste stukken NNN. We gaan ook het peilbeheer natuurlijker maken en de waterkwaliteit verbeteren. Waar nodig passen we de ambitiekaart NNN voor deze gebieden aan, aan een logische samenhang in natuurtypen die past in de regio.

Voor de VHR-doelen die samenhangen met *pioniervegetaties* bestaan vooral in de noordelijke kuststreken kansen. Pioniervegetaties kennen geen lange ontwikkeltijd. De realisatie hiervan kan daarom plaatsvinden op basis van kansen die zich de komende jaren voordoen.

De *natuurverbindingen* maken van het NNN een stevig netwerk, en daarom is continuering van de aanleg hiervan wenselijk. We zetten hiervoor verschillende instrumenten in, zoals groenblauwe dooradering, natuurinclusief beheer van primaire en secundaire waterkeringen, faunapassages, natuurvriendelijke oevers, waar mogelijk gecombineerd met bufferzones en NNN-begrenzing van essentiële stapstenen⁴. De uitvoering hiervan gebeurt op basis van kansen die zich voordoen. Voor de aanleg van pioniervegetaties en natuurverbindingen verwachten we dat herbegrenzing van NNN aan de orde kan zijn. Hierbij hanteren we de saldo 0-benadering (totale omvang NNN neemt niet toe en niet af) zoals in het coalitieakkoord is opgenomen. We houden voor deze NNN-hectares de tijdhorizon van de VHR-doelstellingen aan.

Stikstof

Ten aanzien van stikstof zetten we in op doelsturing, onder meer via streefwaarden voor ammoniakuitstoot. Hiermee sturen we op uitstoot. In de gebiedsprocessen willen we sturen op het terugbrengen van stikstofuitstoot door te werken met haalbare en herkenbare streefwaarden. Daartoe werken we de landelijke streefwaarden nader uit naar voor onze provincie toepasbare streefwaarden voor alle landbouwsectoren.

Hoe willen we dit doen?

Het NPLG stelt als richtinggevende reductieopgave dat de agrarische sector in Noord-Holland de stikstofuitstoot van ammoniak in 2030 met 41% moet hebben verlaagd ten opzichte van 2018. Dat is 1.797 kiloton ammoniak. Dit richtinggevende doel is gebaseerd op een gebiedsgerichte verdeling van emissiereducties over het land, en werd in oktober 2022 door het Rijk ingetrokken. In combinatie met het aanpassen van de Kritische Depositie Waarde (KDW) in 2023 concluderen wij dat deze opgave vanuit het Rijk niet langer toereikend is voor de sturing in de gebiedsprocessen. We treden in overleg met het Rijk om deze opgave te herzien. Parallel daaraan werken we verder aan emissiereductie in de gebieden.

Met het PPLG geven wij invulling aan de minimaal vereiste uitwerking van het concept 'overgangsgebieden bij N2000' zoals benoemd in het NPLG. In overgangsgebieden staat de overgang van natuur naar landbouw centraal. (Agrarische) ondernemers in overgangsgebieden worden gestimuleerd om zich te ontwikkelen naar een bedrijfsvoering die ondersteunend is aan systeemherstel in de Natura 2000-gebieden. Wij benaderen deze ondernemers actief om te wijzen op instrumenten die – met voorrang – voor hen beschikbaar zijn. Twee instrumenten worden daarvoor momenteel door ons ontwikkeld: (1) een subsidieregeling voor de ombouw van drijfmeststallen naar emissiearme stallen, via het koploperproject 'fieldlab Groene hart' en (2) een subsidieregeling voor de aanleg van natuurvriendelijke/brede oevers (groenblauwe dooradering) door gecombineerde inzet van eigen middelen, EU-middelen uit het GLB/NSP en eventuele aanvullende Rijksmiddelen (mocht het positief beoordeelde koploperproject fieldlab Groene Hart beschikt worden). Deelname aan de regelingen is op vrijwillige basis. Naast deze twee genoemde regelingen voorzien we dat

aanvullend hierop vanuit het Rijk regelingen beschikbaar komen voor overgangszones (zo is momenteel door het Rijk een extensiveringsregeling voor overgangszones opengesteld).

Voor de vermindering van stikstofuitstoot richten we ons op overgangszones binnen 500 meter van stikstofgevoelig Natura 2000-gebied. Dit zijn de Natura 2000-gebieden met instandhoudingsdoelstellingen die betrekking hebben op stikstofgevoelige habitattypen of plant- en diersoorten met een stikstofgevoelig leefgebied. De begrenzing van overgangszones is niet-planologisch en is uitsluitend bedoeld als basis voor het beschreven voorrangsprincipe. De overgangszones hebben geen invloed op andere werkingsgebieden zoals NNN, bufferzones en bufferstroken.

Ook buiten overgangszones zetten we in op het terugbrengen van stikstofuitstoot. We sluiten daarbij aan bij het landelijk instrumentarium zoals beschikbaar gesteld door het Rijk (bijvoorbeeld bedrijfsbeëindigingsregelingen). We stimuleren in de gehele provincie emissiearm bedrijfsmanagement voor agrarische bedrijven. Dit doen we door (1) het openstellen van een subsidieregeling voor de ombouw van drijfmeststallen naar emissiearme stalsystemen via het koploperproject Fieldlab Groene Hart en (2) het stimuleren van coachingstrajecten om voer- en managementmaatregelen te nemen die de uitstoot op het bedrijf reduceren.

We zien een oplossing voor onze PAS-melders als randvoorwaarde voor het uitvoeren van de gebiedsprocessen. Dit geven wij vorm door

- (1) aan te sluiten bij een landelijk actieplan PAS-melders;
- (2) een provinciale aanpak PAS-melders;
- (3) te starten met de pilot legalisatie PAS-melders op Texel;
- (4) maatwerkoplossingen.

LANDBOUW

(nog verder aanvullen. Huidige tekst betreft nog uitsluitend een voorstel op hoofdlijnen hoe we om willen gaan met de landbouw in gebiedsprocessen)

LANDBOUW IN DE GEBIEDSPROCESSEN

In de gebiedsprocessen zoeken we naar een goede balans tussen natuur en landbouw. Waarbij we handelingsperspectief bieden aan agrariërs, de natuurdoelen behalen en het beheer duurzaam borgen.

Hoe willen we dit doen?

- In de delen van het NNN waar boeren natuurbeheer verrichten (dit betreft voornamelijk weidevogelbeheer in de veenweiden) hanteren we de beheercheck⁵ om te bepalen welke veebezetting minimaal gewenst is (en blijft) om het natuurbeheer duurzaam te borgen.
- Agrarische bedrijven met een substantieel aandeel van hun gronden binnen de nog af te ronden NNN-grenzen, wordt de mogelijkheid geboden om hun bedrijf met volledige schadeloosstelling te verplaatsen of te beëindigen. Daarnaast is en blijft de mogelijkheid voor ondernemers bestaan om deze gronden zelf om te zetten naar natuur en vervolgens als natuur te beheren. Hiervoor blijft de subsidieregeling SKNL beschikbaar.
- Verbetering en/of behoud van een gezonde landbouwstructuur door herverdeling van gronden (kavelruil) wordt als doelstelling meegegeven in de gebiedsprocessen. Hiervoor kan dit jaar gebruik worden gemaakt van de diensten van de STIVAS⁶. We zetten in op continuering van kavelruil in het landelijk gebied en stellen hiervoor uit de reserve PPLG een bedrag⁷ aan procesgeld beschikbaar. Daarnaast onderzoeken we de mogelijkheid om de WILG (onderdeel Omgevingswet, voorheen de Wet Inrichting Landelijk Gebied) in te zetten in de gebiedsprocessen.
- We zoeken naar oplossingen om in de toekomst een gezond verdienmodel te behouden voor de betrokken agrariërs. We gaan uit van doelsturing. We blijven via de zogenoemde iconoprojecten uit onze voedselvisie zoeken naar mogelijkheden om via subsidies of KPI-systematiek de ontwikkeling naar kringlooplandbouw in de gebiedsprocessen te stimuleren.
- Via het [landbouwportaal](#) ondersteunen we samen met de waterschappen agrariërs als het gaat om kennis en investeringen voor een duurzaam bodemgebruik en verbetering van de

waterkwaliteit. Via de inzet van erfcoaches en casemanagers ondersteunen we individuele agrariërs bij de strategische keuzes voor de toekomstige ontwikkeling van hun bedrijf.

- Tot slot onderzoeken we dit jaar de mogelijkheden om het [landbouwportaal](#) te verbreden naar andere doelen voor kringlooplandbouw.

Water en klimaat

pm

Leefbaarheid en recreatie

pm

-

Focusgebieden

Onder focusgebieden verstaan we de gebieden waarin het tegengaan van verslechtering van natuur nodig is voor het behalen van de Natura 2000-doelen. Naast het grote natuurbelang (het betreft natuur die van internationaal belang is) in deze gebieden is natuurherstel hier ook essentieel voor het oplossen van de huidige vergunningencrisis. Voor het natuurherstel in de focusgebieden is het noodzakelijk om de laatste stukken NNN beschikbaar te krijgen voor de natuur. Hierdoor wordt het mogelijk om voor grotere natuureenheden maatregelen te nemen die resulteren in systeemherstel (zoals peilbeheer dat is toegespitst op de natuurfunctie) en uiteindelijk ook lagere beheerlasten. Belangrijke maatregelen die eveneens nodig zijn voor het natuurherstel: het verbeteren van de kwaliteit in bestaande natuurgebieden, het verbeteren van de waterkwaliteit, het terugdringen van de stikstofuitstoot en het ontwikkelen van kringlooplandbouw met een (emissiearme) bedrijfsvoering die rekening houdt met de nabije ligging van natuur en vaak ook een rol in het natuurbeheer.

De afgelopen jaren zijn – op basis van de omvang en urgentie van de natuuropgave - focusgebieden aangewezen. In de meeste van deze focusgebieden zijn inmiddels gebiedsprocessen gestart onder regie van de provincie. In het uitvoeringsprogramma van het PPLG volgt een overzicht van de focusgebieden (ook op kaart). Met de waterschappen wordt overleg gevoerd om na te gaan of er ook focusgebieden aangewezen moeten worden die een urgentie kennen vanuit de klimaat- en wateropgave.

2. Opgaven per landschapstype

De uitvoeringsstrategieën per thema zoals verwoord in het vorige hoofdstuk zijn niet los van elkaar te zien. In de gebieden komen ze samen en integreren we de aanpak zodat opgaven elkaar niet tegenwerken en waar dit mogelijk is, juist versterken. Per landschapstype is de uitwerking van de opgaven verschillend. Vandaar dat we onderscheid maken in de aanpak per landschapstype.

i

2.1 Veenweidegebied

PM

2.2 Duinen en omgeving

PM

2.3 Gooi- en Vechtstreek

PM

2. 4 Overig gebied: ondersteuning initiatieven

PM Waterfocusgebieden in overleg met waterschappen

PM Overige kaders voor het landelijke gebied:

Biodiversiteit (niet nabij N2000)

- Initiatieven ondersteunen – regeling gebiedsprocessen

Waar we geen actieve rol ons nemen bieden wel gelegenheid aan initiatieven. Daarvoor voorzien we een regeling gebiedsprocessen waarmee partners zelf een gebiedsproces kunnen doorlopen. De werkwijze gebiedsprocessen is ook een handleiding voor deze processen. **PM rol gebiedsmanagers en adviescommissies bij ondersteuning verschillende regelingen.**

- Stikstofreductie

Stikstofreductie is niet alleen van belang rondom N2000 gebied maar doorheen de hele provincie. Voor agrariërs en anderen die actief aan slag willen met stikstof reductie zijn er de volgende middelen voorzien; Fieldlab Groene Hart; PAS-melders aanpak omschrijving.

- Biodiversiteit – GBDA, NNN restopgave, VHR, verbindingzones

Natuurherstel en kwaliteitsverbetering is een primaire opgave van de provincie. Ook blijven we actief projecten ontwikkelen met partners die bijdragen aan het afmaken van de restopgave NNN, een bijdrage leveren aan de VHR-doelen en de KRW. Doorheen de gehele provincie stellen we daarom de regelingen open voor GBDA, ook het landbouwportaal blijft overeind.

2. Governance en uitvoeringsorganisatie

3.1 Visie op programmasturing

PM Programmabureau in oprichting, sector GLG en andere sectoren

3.2 Werkwijze gebiedsprocessen

PM

3.3 Uitvoeringsorganisatie

PM

DEEL 2: UITVOERINGSPROGRAMMA PPLG 2025-2027

4. Financiële verantwoording en programmering (incl. voormalig PNN)

4.1 Activiteiten en doorontwikkeling

PM Overzicht van doorontwikkeling instrumentenkoffer, **voorbeeld:**

Verwerving van gronden

Tot op heden onttrokken we een jaar na de verwerving 90% van de waarden uit de Reserve Groen, met het idee dat landbouwgrond na inrichting als natuur 90% minder waard wordt. Dit deden we ook bij ruilgronden die landbouwgrond zouden blijven, met als gevolg dat de Reserve Afwaardering volliep en de Reserve Groen leegliep.

Dit willen we vanaf nu anders doen, namelijk:

- Ruilgrond gaan we niet meer afwaarderen;
- Gronden gaan we alleen afwaarderen indien inrichting op korte termijn plaatsvindt;

- Ruilgronden die zijn afgewaardeerd en nog in ons bezit, halen we de afwaardering terug uit de Reserve Afwaardering en storten we terug in de Reserve Groen;
- Voor de afwaarderingskosten bij verwerving met volledige schadeloosstelling gaan we budget aanvragen bij het Rijk via de maatregelpakketten.

4.2 Programmering activiteiten inclusief middelen

PM

Planning NNN Natuurpact en VHR

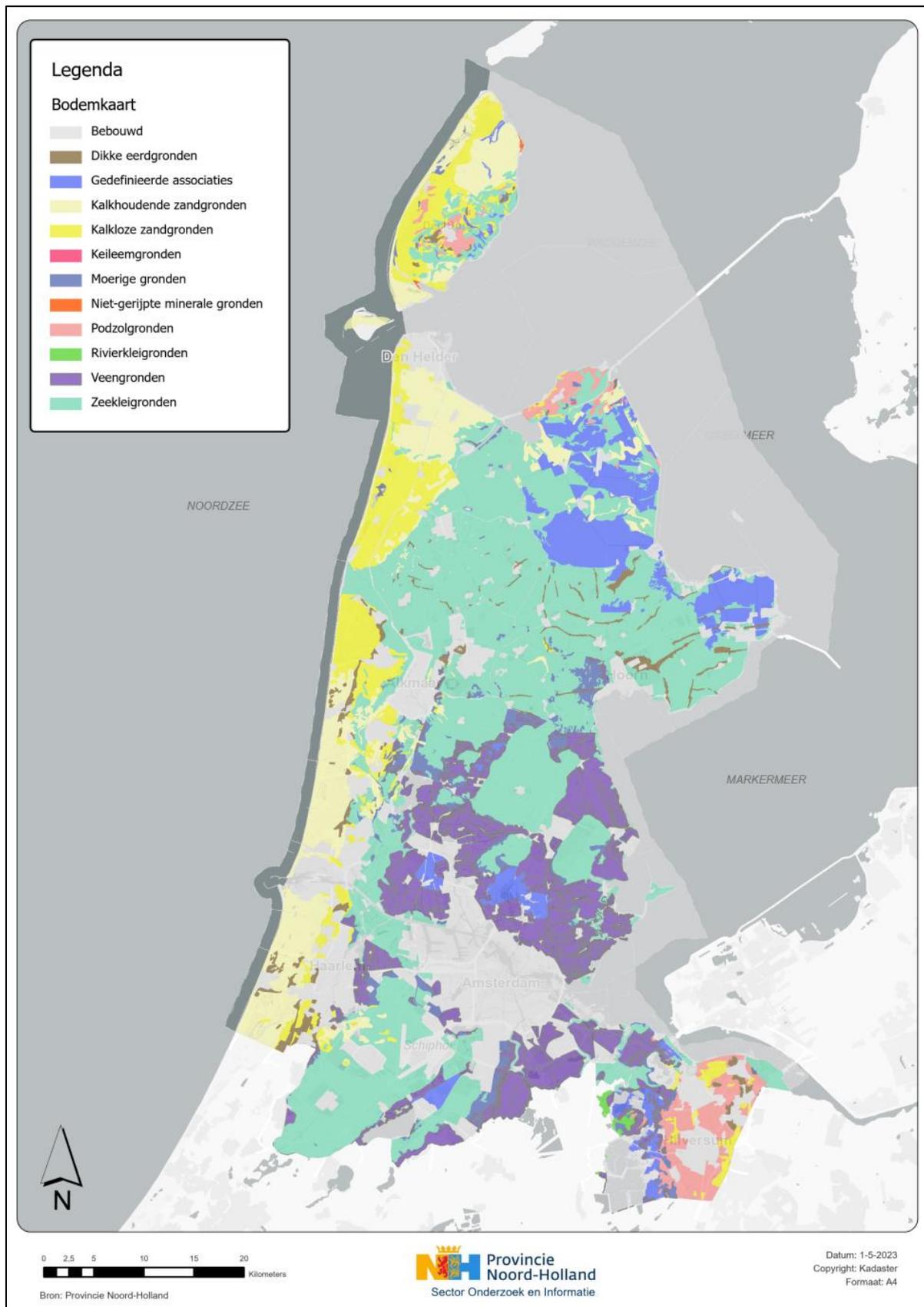
Voor de afronding van de NNN-hectares onder het natuurpact is de deadline van 2027 afgesproken met het Rijk. Voor de NNN-hectares daarbuiten (additionele hectares) geldt dat ze volgens onze analyse noodzakelijk zijn voor het behalen van de VHR-doelstellingen maar dat ze buiten de afspraken van het Natuurpact vallen. Daarom nemen we voor deze hectares meer tijd en houden we de tijdhorizon van de VHR-doelstelling aan.

5. Financiën PPLG

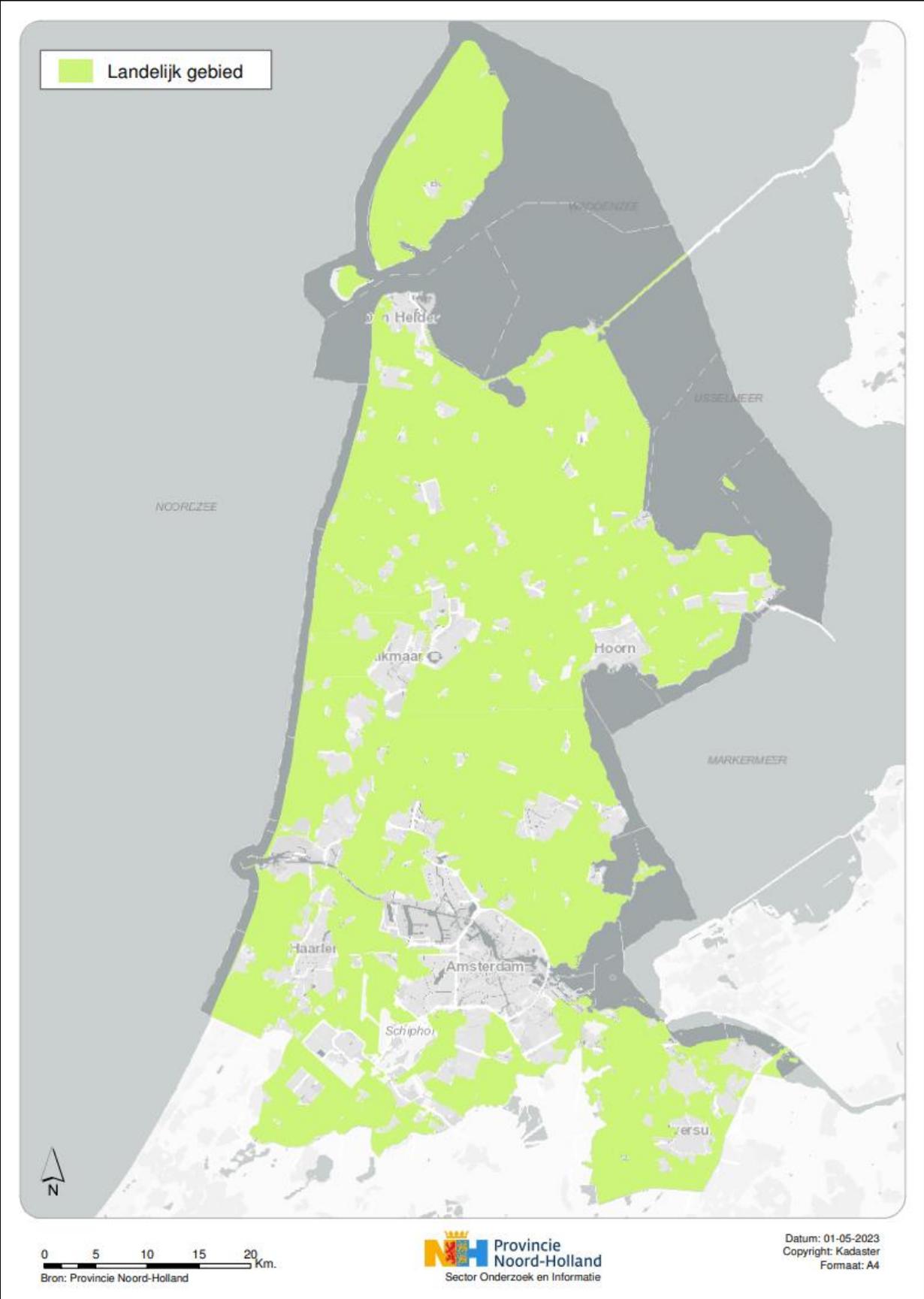
Bij het opstellen van de startversie was de insteek van het Rijk om middelen beschikbaar te stellen vanuit het transitiefonds voor maatregelpakketten die bijdragen aan het doelbereik van het NPLG. In het hoofdlijnenakkoord is opgenomen dat het transitiefonds komt te vervallen. Tegelijkertijd is nog onduidelijk of en hoe het Rijk verder wil met de opgaven uit het NPLG. Op dit moment bekijken we welke ruimte de budgetten van de provincie bieden voor het financieren van de maatregelen die we vanuit het PPLG willen nemen. De budgetten voor het landelijk gebied zelf zijn onderdeel van de begroting en zijn via deze [link](#) te vinden.

KAARTEN

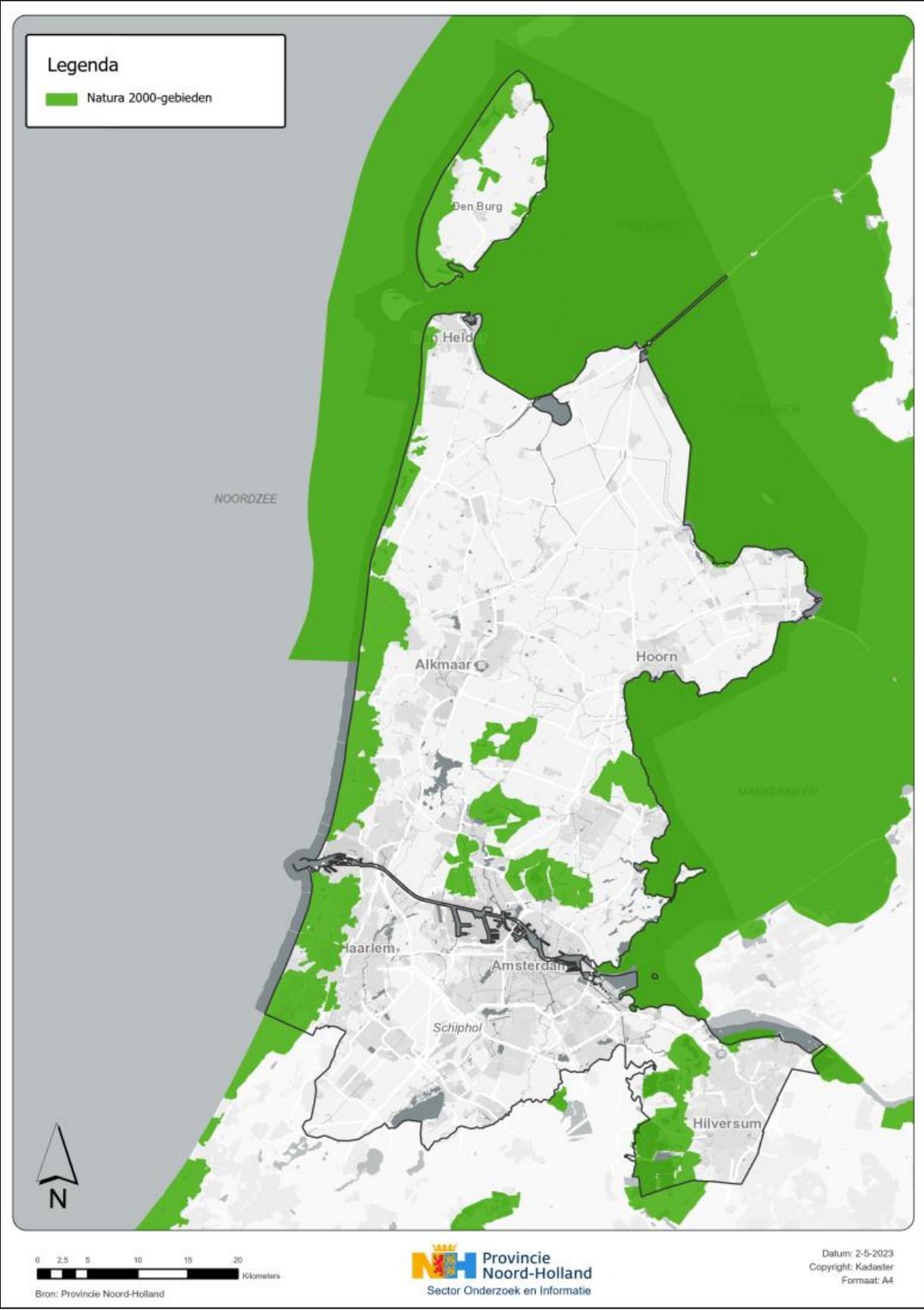
Kaart 1. Bodemtypen en ondergronden

Kaart 2. Landelijk gebied

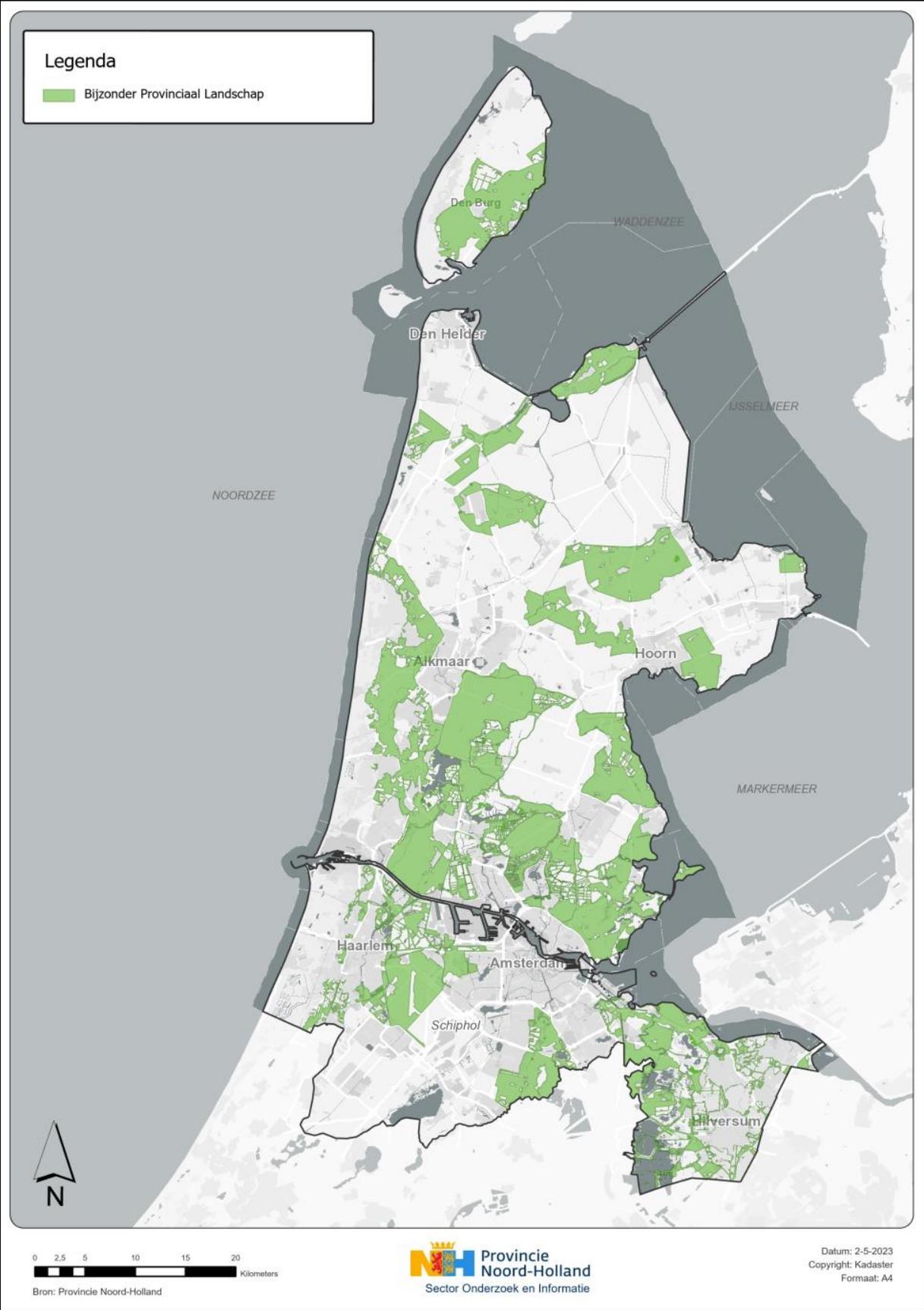
Kaart 3. Natura 2000-gebieden

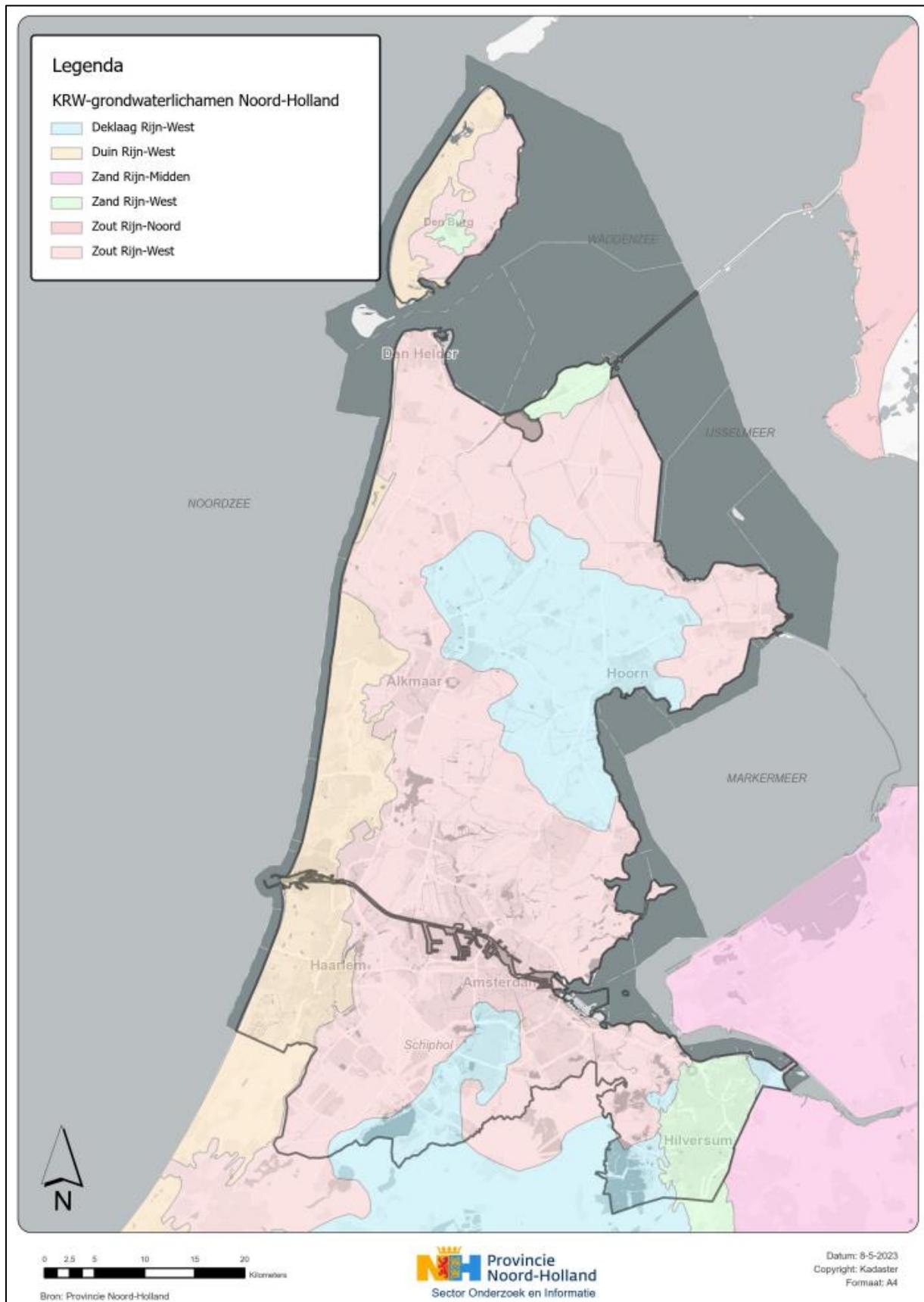
Kaart 4. Natuurnetwerk Nederland

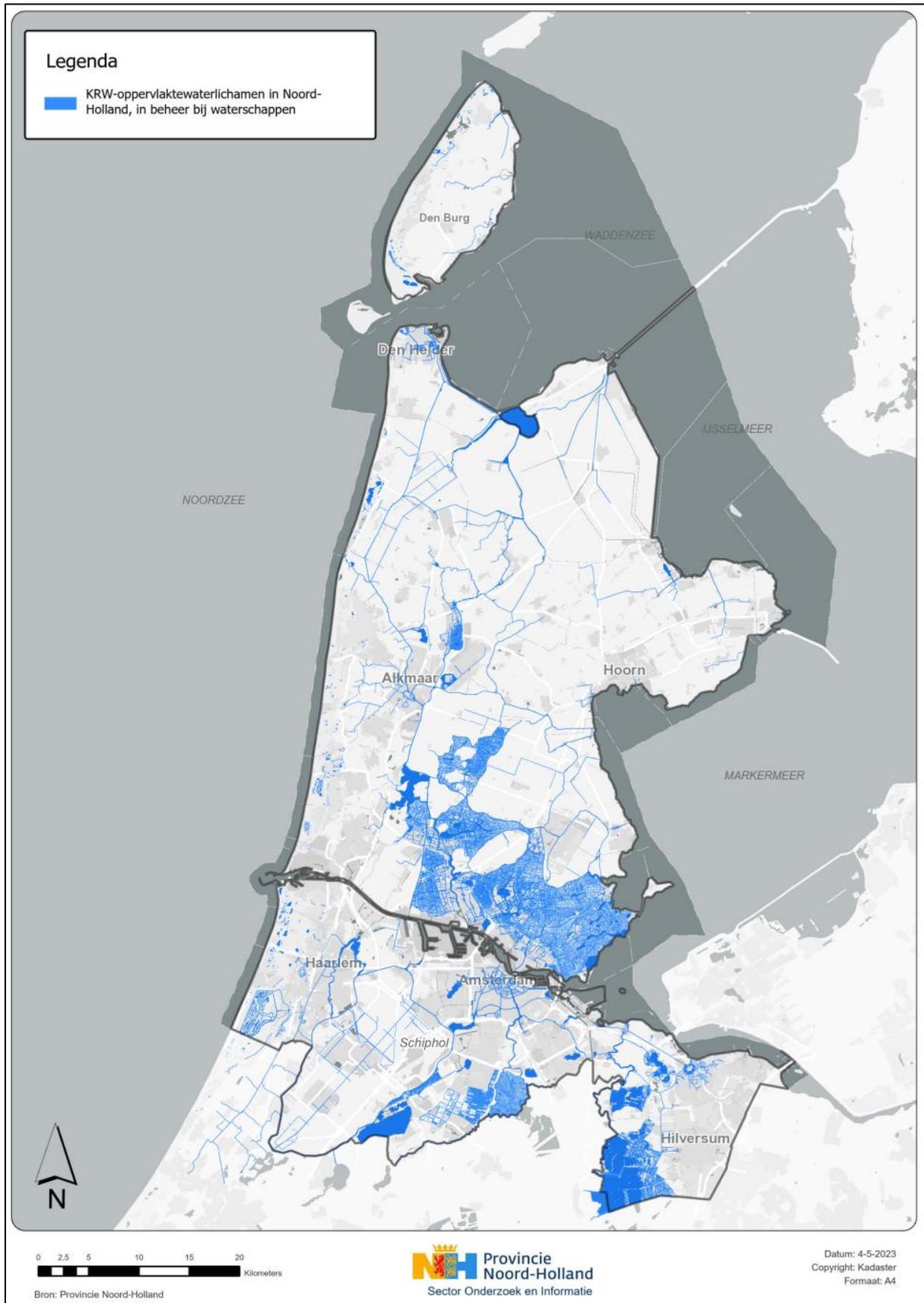
Kaart 5. Beschermd Landschap

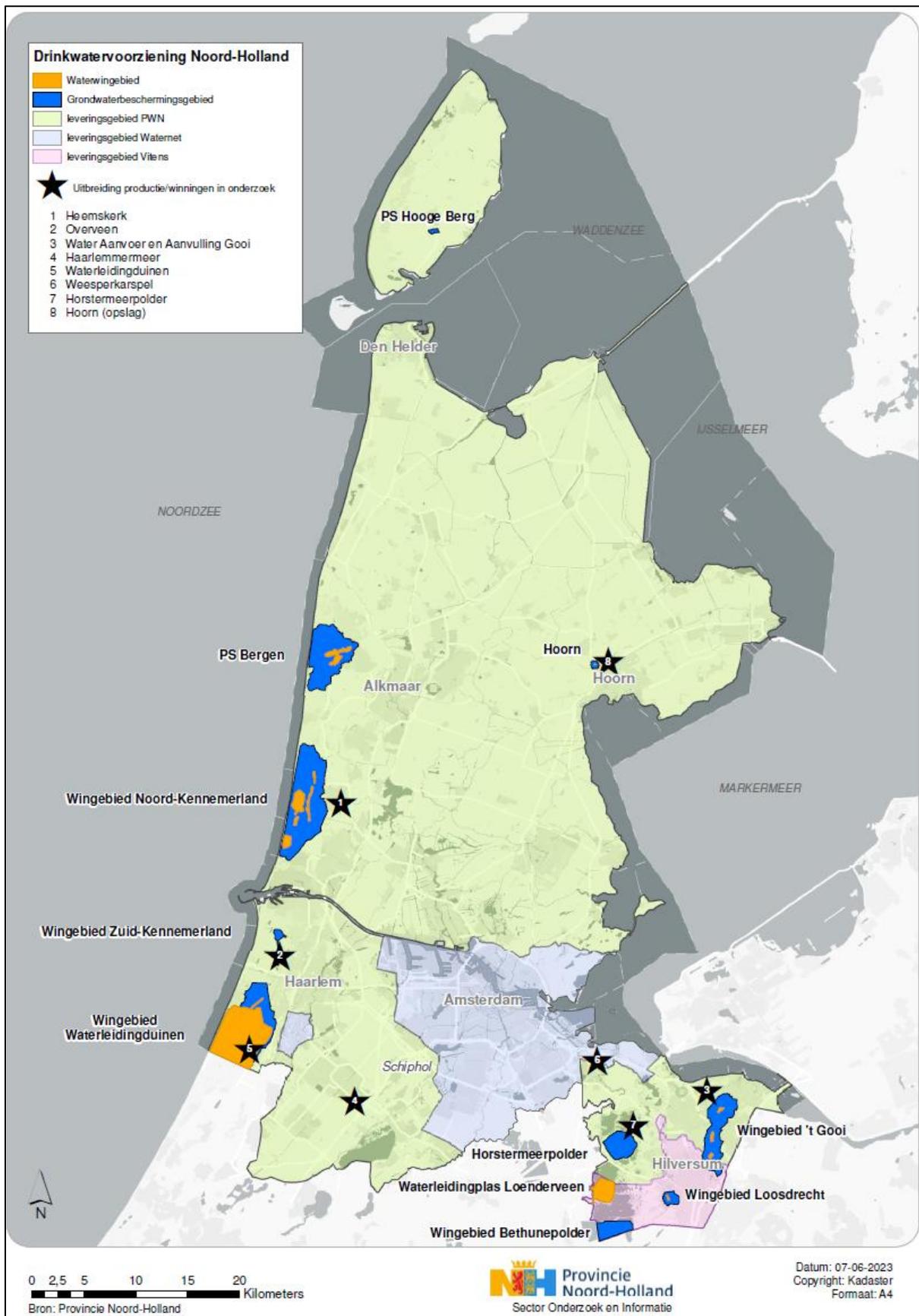
Kaart 6. KRW-grondwaterlichamen

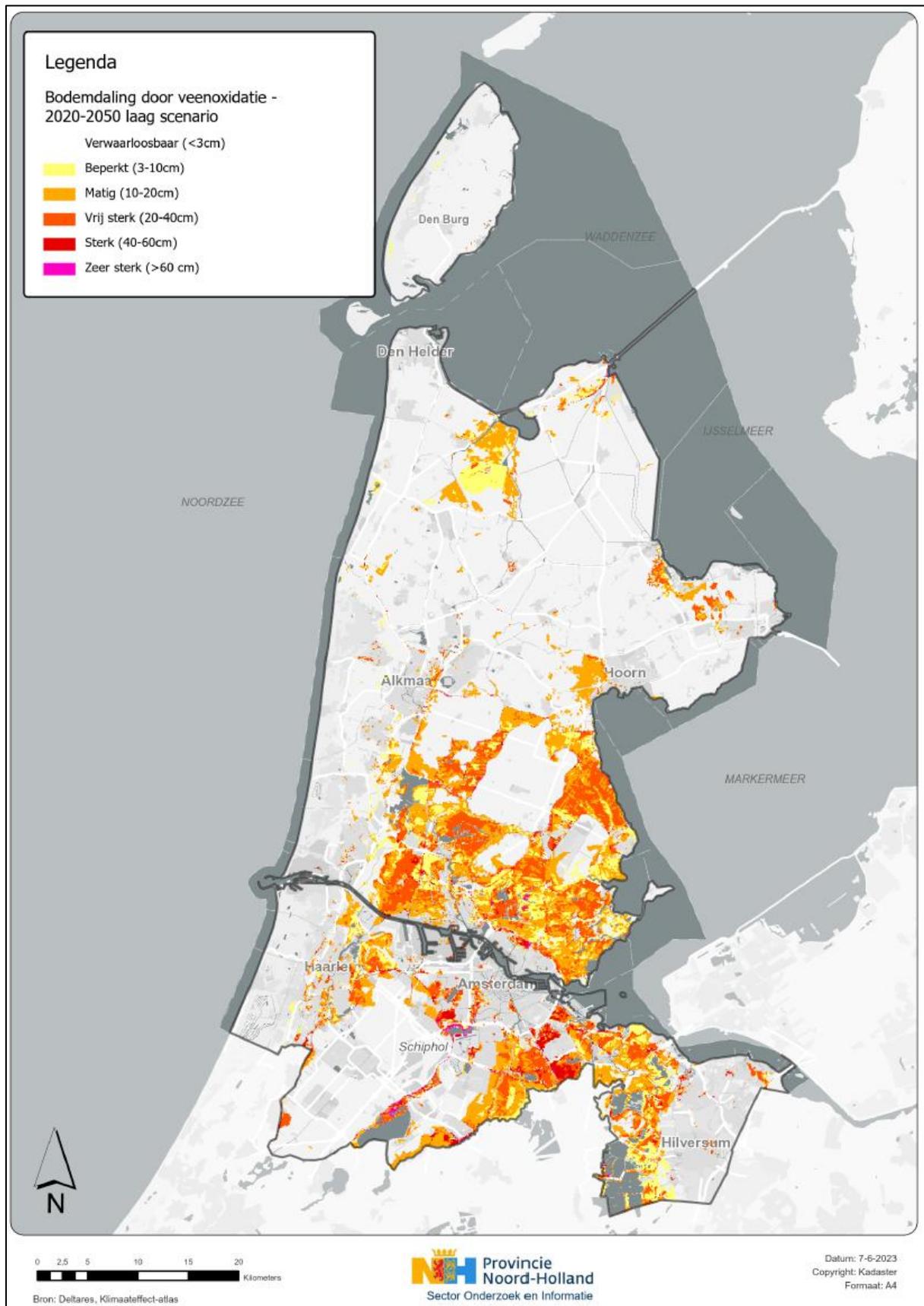
Kaart 7. KRW-oppervlaktewaterlichamen

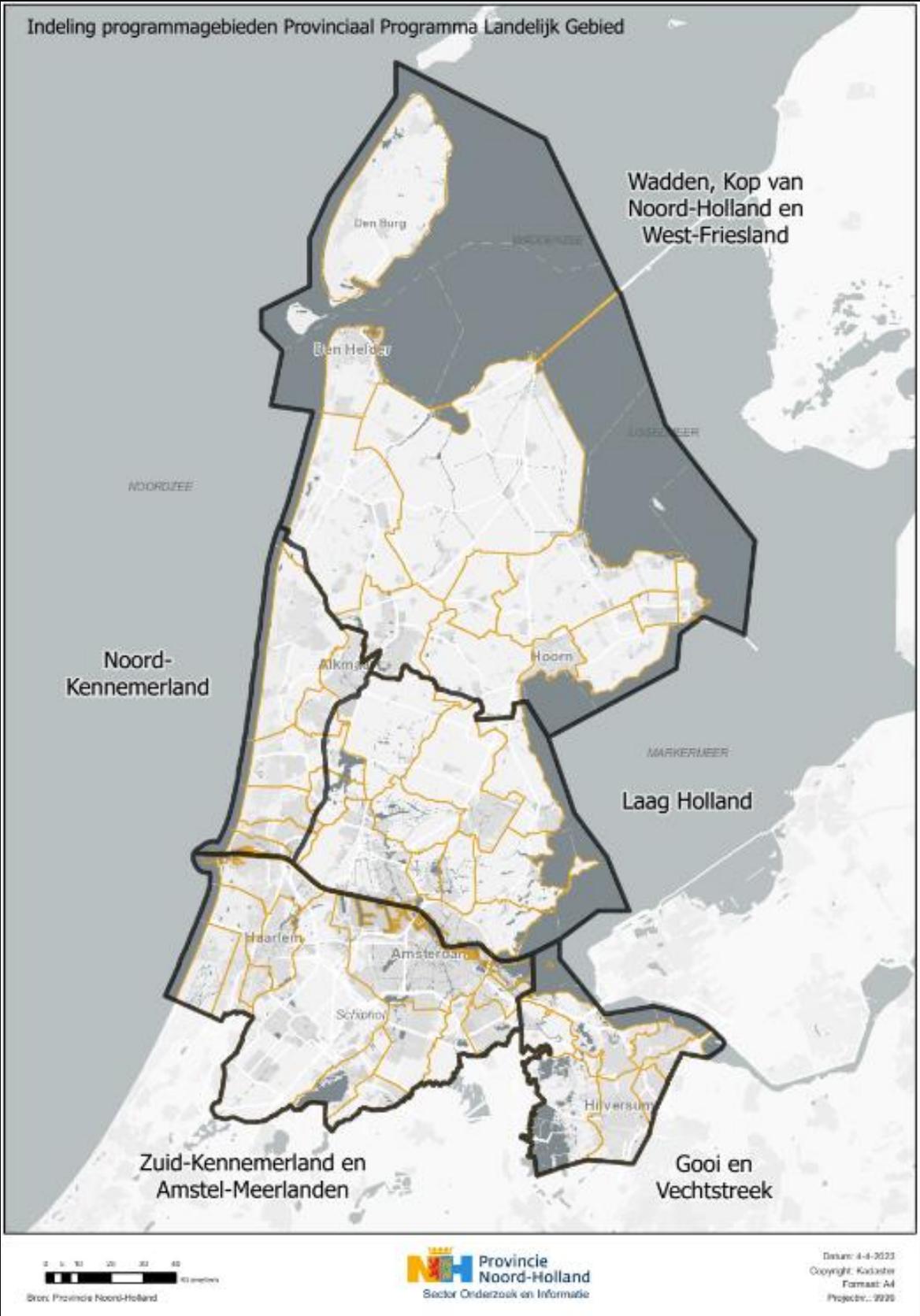
Kaart 8. Drinkwatervoorziening

Kaart 9. Bodemdaling

Kaart 10. Programmagebieden PPLG

Kaart 11a tot en met e. Opdrachten per programme- bied:

Deze kaarten worden aangepast, of ze vervallen.

opdracht per deelgebied

Wadden, Kop van Noord-Holland en West-Friesland (WKWF)

> belangrijke opgaven

Water en bodem

natuur en stikstof

opdracht per deelgebied
Noord-Kennemerland (NK)

> belangrijke opgaven

opdracht per deelgebied
Laag Holland (LH)

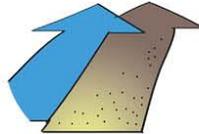
> belangrijke opgaven

Water en bodem

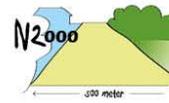
natuur en stikstof

diepe polder functie in opvangen piekbuien

water en bodem zijn sturend

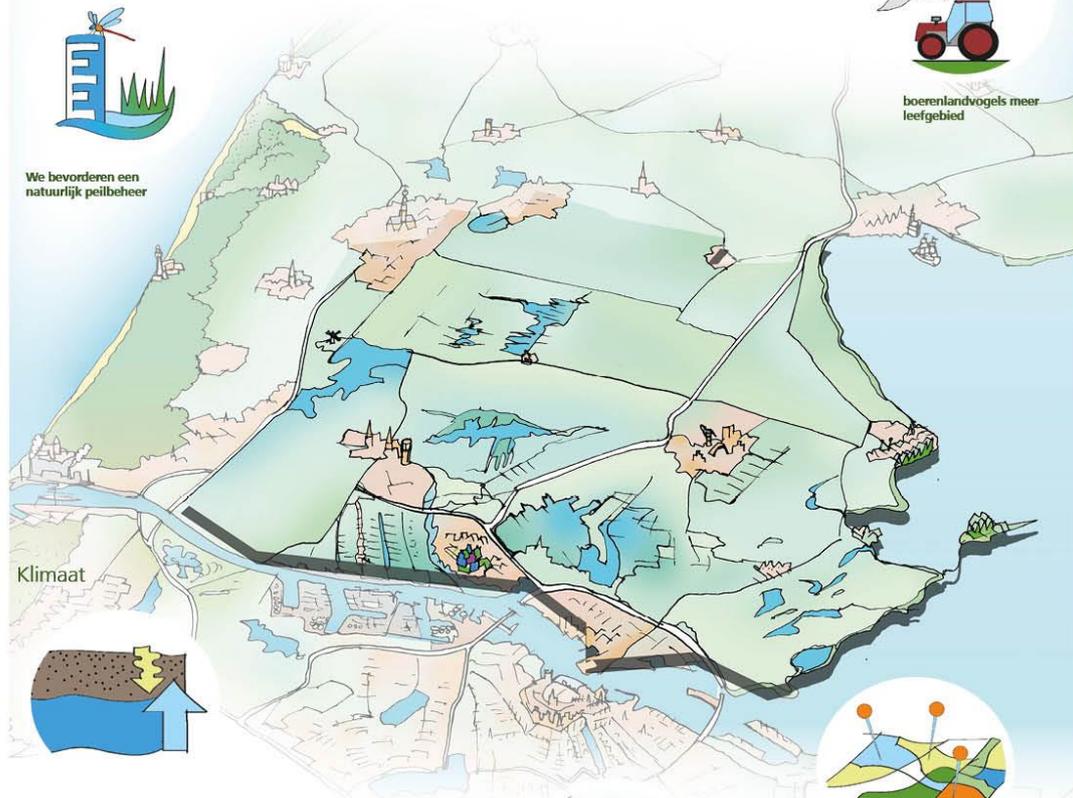
vermindering stikstofemissie in de overgangszone

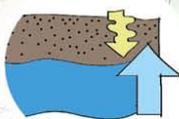
We bevorderen een natuurlijk peilbeheer

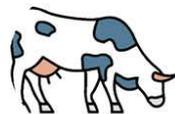
boerenlandvogels meer leefgebied

Klimaat

bodemdaling tegengaan

methaanuitstoot verminderen

Recreatiebehoefte en voorzieningen in beeld

Recreatie

perspectief voor de landbouw

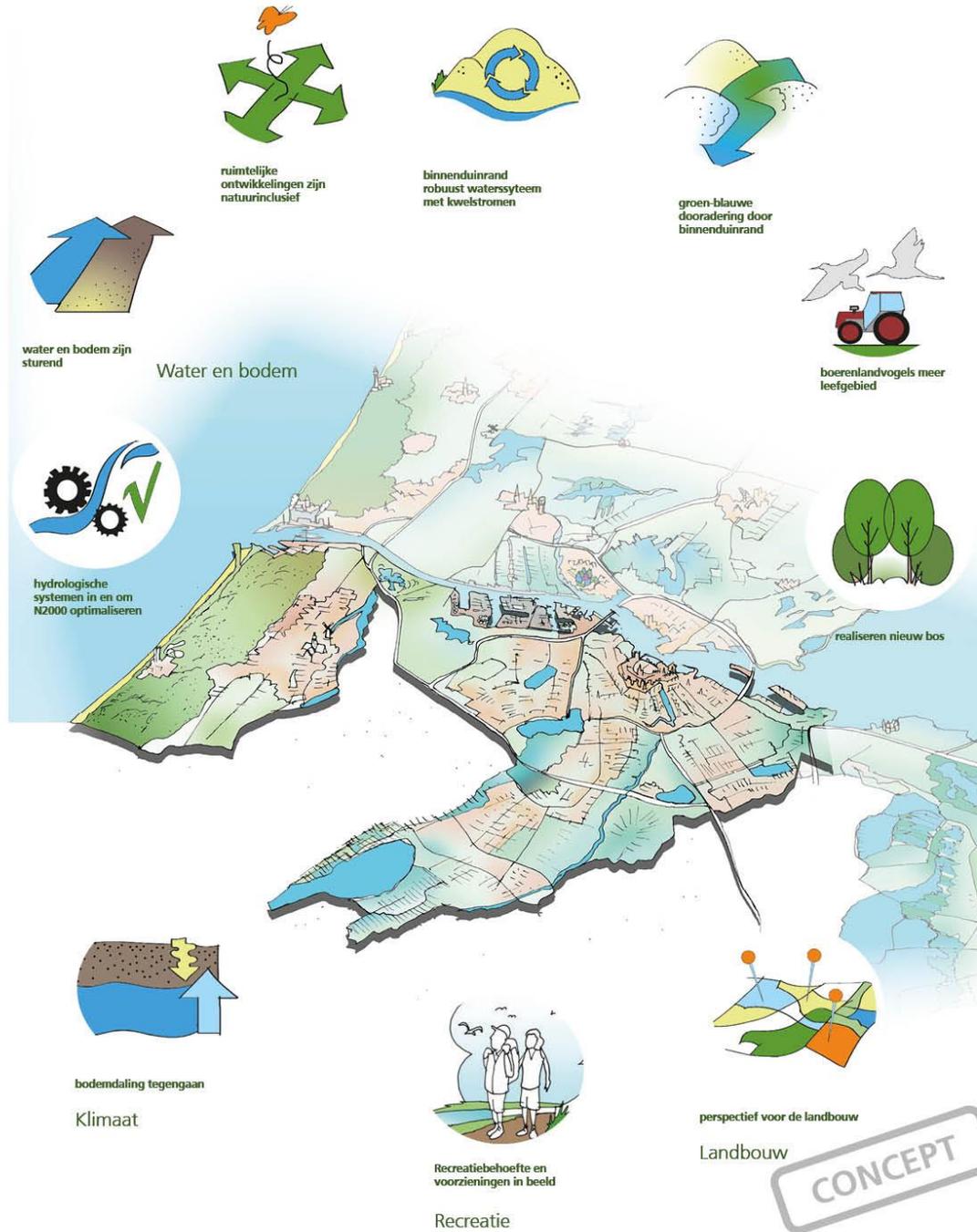
Landbouw

CONCEPT

opdracht per deelgebied
Zuid-Kennemerland en Amstel-Meerlanden (ZKAM)

> belangrijke opgaven

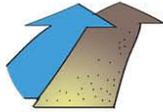
natuur en stikstof

opdracht per deelgebied Gooi- en Vechtstreek

> belangrijke opgaven

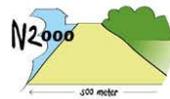
Water en bodem

water en bodem zijn sturend

Afronding NNN en verbindingen Afronden

vermindering stikstofemissie in de overgangszone

uiterlijk 2030 5% groenblauwe dooradering

robuust watersysteem en kwelstromen

ruimtelijke ontwikkelingen zijn natuurinclusief

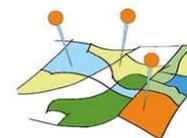
aanpak invasieve soorten

een natuurlijk peilbeheer in Laag Holland

voorraadberging aan de randen van polders

perspectief voor de landbouw

Landbouw

Recreatiebehoefte en voorzieningen in beeld

Recreatie

CONCEPT

BIJLAGEN

Samenstelling Regietafel PPLG & Stikstof

- Gemeente Zaanstad (namens de Noord-Hollandse gemeenten)
- Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
- Hoogheemraadschap van Rijnland
- Waterschap Amstel, Gooi en Vecht
- Rijkswaterstaat
- LTO-Noord, Boeren in Actie en Water, Land & Dijken (namens de agrarische sector)
- Landschap Noord-Holland, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten (namens de terreinbeheerende organisaties)
- Natuur & Milieufederatie Noord-Holland
- PWN (namens de drinkwaterbedrijven)
- ANWB (namens de recreatie- en mobiliteitssector)
- VNO-NCW
- Bouwend Nederland
- Schiphol

Actualisering beheerplannen Natura 2000-gebieden

Wij zijn verantwoordelijk voor het actualiseren van de [beheerplannen](#) van veertien Natura 2000-gebieden. De einddata van deze plannen staan in onderstaande tabel. Voor de Natura 2000-gebieden in de Noordzee, Waddenzee en het IJsselmeer ligt deze verantwoordelijkheid bij Rijkswaterstaat.

Natura 2000-gebied	Einddata beheerplan
Polder Zeevang	4-11-2027
Eilandspolder	20-9-2029
Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld en Twiske	20-09-2029
Polder Westzaan	20-09-2029
Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder	20-09-2029
Abtskolk en de Putten	29-4-2027
Duinen en Lage Land Texel	13-12-2028
Duinen Den Helder-Callantsoog	23-3-2030
Zwanenwater en Pettemerduinen	23-3-2030
Kennemerland-Zuid	27-6-2030
Noordhollands Duinreservaat	31-1-2030
Schoorlse Duinen	31-1-2029
Naardermeer	15-9-2026
Oostelijke Vechtplassen	31-10-2028

Rapportage online inwonerraadpleging

De resultaten van de in 2023 uitgevoerde [inwonerraadpleging](#) zijn verwerkt in deze versie.

Sociaaleconomische impactanalyse

Een eerste sociaaleconomische impactanalyse is uitgevoerd in de tweede helft van 2023 (zie paragraaf 4.3). Hoe de sociaaleconomische impactanalyse een plek krijgt in het PPLG en in de gebiedsprocessen geven we aan bij het definitieve PPLG (begin eerste helft 2025).

Natuurdoelanalyses

De [natuurdoelanalyses en concept-natuurdoelanalyses](#) vormen de basis voor ecologische keuzes in het PPLG. De natuurdoelanalyses worden getoetst door de Ecologische Autoriteit.

Analyse watersysteem en klimaatbestendigheid

De [analyse watersysteem en klimaatbestendigheid](#) vormt de basis voor keuzes over klimaat en water in het PPLG. **Deze analyse zal in het uiteindelijke versie die in het najaar naar het Rijk wordt gestuurd worden vervangen door een bredere (o.a. toevoeging analyse bodem), verbeterde versie.**

Lijst van afkortingen

Afktoring	Betekenis	Afktoring	Betekenis
BL	Beschermd Landschap	NPLG	Nationaal Programma Landelijk Gebied
BRS	Bestuurlijke Regie Schiphol	NSP	Nationaal Strategisch Plan
CO₂	koolstofdioxide	PAS	Programma Aanpak Stikstof
EU	Europese Unie	PFAS	per- en polyfluoralkylstoffen
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid	PPLG	Provinciaal Programma Landelijk Gebied
GVE	grootvee-eenheden	Rav	Regeling ammoniak en veehouderij
KDW	kritische depositiewaarde	RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
KPI	kritische prestatie-indicatoren	SER	Sociaal-Economische Raad
KRW	Kaderrichtlijn Water	SKNL	Subsidie Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap
LBV	Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties	SNL	Subsidiestelsel Natuur en landschap
MER	Milieueffectrapportage	UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
MGB	Maatregel gebiedsgerichte beëindiging	WBS	water en bodem sturend
NH₃	ammoniak		
NNN	Natuurnetwerk Nederland		
NOVEX	Nationale Omgevingsvisie Extra		
NO_x	stikstofoxiden		

Uitwerkingen paragraaf 1.8 Overgangszones

Betreft uitwerkingen voor respectievelijk natuur, water en landbouw.

Deze bijlagen zullen in een volgende versie onder een link worden opgenomen.

[Uitwerking Natuur]

Overgangsgebieden zijn een middel om instandhoudingsdoelen in het aangrenzende Natura 2000-gebied te bereiken. Welke bijdrage Overgangsgebieden kunnen leveren t.b.v. de instandhoudingsdoelen in de natuurgebieden verschilt per natuurgebied. Er zijn verschillende functies te onderscheiden die een plek kunnen vinden in een overgangszone en daarmee een N2000-gebied kunnen ontlasten of een bufferwerking kunnen hebben voor de doelen in het N2000-gebied. Welke functies voor welk N2000-gebied een plek moeten krijgen in de overgangszones, is afhankelijk van de doelen in het N2000-gebied en de relevante stressfactoren die een negatieve invloed hebben op het halen van die doelen. De relevante stressfactoren en doelen staan voor elk N2000-gebied beschreven in de Beheerplannen en de NDA's.

Veel stressfactoren vinden hun oorsprong buiten het N2000-gebied: externe werking van stressfactoren. Dit betreft:

- Stikstofdepositie (of andere vervuilende bronnen)
- Waterkwaliteit (vervuilde inlaat)
- Waterkwaliteit (verdroging/ te weinig kwel/wegzijging)

Daarnaast zijn er stressfactoren waarvan de oorsprong binnen het N2000 gebied ligt, zogenaamde interne stressfactoren:

- Recreatiedruk (verstoring)
- Medegebruik zoals landbouw en energieproductie

Overgangsgebieden kunnen een rol spelen bij het wegnemen van bovenstaande stressfactoren door:

- Het verder op afstand te zetten van externe stressfactoren
- Ruimte te bieden aan de interne stressfactoren die uit het gebied worden geplaatst

Daarnaast kunnen Overgangsgebieden een versterkende functie hebben voor het N2000-gebied door ruimte te bieden aan maatregelen die de biodiversiteit stimuleren en daardoor de basiskwaliteit natuur verhogen, door

- Verbindingszones/GBDA
- Kleine landschapselementen
- Voedselbossen
- Productie van biobased landbouwproducten (alternatieve (natte) teelten)

Begrenzing

In sommige gevallen overlapt de begrenzing van een Overgangsgebied met de NNN-begrenzing. Hierbij is het ruimtelijke werkingsgebied van het NNN altijd leidend. Het NNN heeft tenslotte ten doel om de N2000-doelen te ondersteunen en kent daarvoor haar eigen, soms dwingende, instrumentarium en is daarmee minder vrijblijvend dan een Overgangszone.

Hoewel ervoor is gekozen om de Overgangszones op 500 m rondom de habitatrictlijngebieden te zetten, kan het noodzakelijk zijn voor de natuurdoelstellingen om voor sommige instrumenten een ruimer gebied te gebruiken. Voor watermaatregelen is een zone van 500 meter vaak te weinig en is er meer ruimtelijke samenhang nodig dan de individuele initiatieven die er nu mogelijk worden gemaakt.

Maatregelen

N.a.v. de hydrologische onderzoeken die nu uitgevoerd worden van de gebieden Laag Holland, OVP en de Binnenduinrand, kan er een analyse worden gemaakt van de water-maatregelen die nodig zijn ten behoeve van de N2000-doelen in de verschillende gebieden.

De NDA's bieden handvatten om dezelfde analyse voor andere stressfactoren te maken. Vanuit het stikstofbeleid zijn er diverse bron-analyses gedaan per N2000-gebied om die stressfactor goed in beeld te kunnen krijgen.

Zo kan per N2000-gebied een analyse worden gemaakt

- welke stressfactoren het grootst zijn
- welke rol de overgangsgebieden kunnen spelen in het wegnemen of verkleinen van de stressfactor

[Uitwerking Water]

Locatie en omvang overgangsgebied hydrologie en waterkwaliteit

Voor vermindering van de stikstofemissie wordt een zone aangewezen van 500 meter rondom stikstofgevoelige leefgebieden. Zo'n generieke aanpak volstaat niet voor het raakvlak hydrologie en waterkwaliteit. Grond- en oppervlaktewatersystemen zijn immers sterk afhankelijk van het landschap met bijbehorend maaiveldverloop, de geologische opbouw van de ondergrond en het waterbeheer wat geregeld wordt via boezems, peilgebieden en een veelheid aan kunstwerken. De relatie van het watersysteem met Natura-2000 natuur verschilt daardoor per gebied (zie kader). Watersystemen kunnen zelfs provincieoverstijgend zijn. Er is een systeemanalyse nodig om deze relaties goed in kaart te brengen en te vertalen naar de ligging en grootte van de overgangsgebieden.

Overgangsgebieden hebben een direct raakvlak met de opgave van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) en de wateropgaven van de provincie. Rijk, provincie en waterschappen nemen maatregelen om zowel grond- als oppervlaktewater in 2027 in een goede toestand te brengen of te houden, voor mens en natuur. Bezien vanuit de KRW zijn er (mogelijk) raakvlakken met:

- 4 grondwaterlichamen (Zout Rijn-West, Deklaag Rijn-West, Zand Rijn-West, Duin Rijn-West)
- 43 oppervlaktewaterlichamen (zie figuur; exclusief VR-gebieden).

KADER: Watersystemen zijn complex.

In elk landschap spelen andere aspecten. Duinwateren zijn regenwater gevoed, maar ontvangen wel stoffen vanuit zee (bijv. PFAS via de inwaai van zeeschuim). Het water in de duinen wordt niet beheerd door gemalen en stuwen. Regenwater infiltreert en komt aan de binnenduintrand als grondwater (kwel) in de percelen en sloten terecht. Dit is het schoonste water van de provincie en dient vanuit natuur gezien zo lang mogelijk vastgehouden te worden, maar vanuit gebruiksfuncties is dat niet altijd (meer) mogelijk. Een belangrijk raakvlak is de drinkwaterwinning in de duinen met de drinkwaterleidingplassen, een belangrijke ecosystemedienst.

Aan de andere kant van de provincie liggen de Vechtplassen en het Naardermeer. Deze gebieden ontvangen schoon kwelwater vanuit de Utrechtse Heuvelrug wat de motor is van de N2000-natuur. Dat watersysteem strekt zich dus uit buiten de provincie Noord-Holland. Menselijk invloeden (diepe polders, waterbeheer, bemesting, lozingen, etc.) zorgen echter voor verdroging van natte natuur en vervuiling van het schone water.

De veenweidegebieden liggen daartussen in. Het watersysteem kenmerkt zich door laaggelegen polders die gekoppeld zijn aan een groot boezemwater. Dat boezemwater fungeert als hydrologische verbinding tussen de drie landschappen. De boezems zelf zijn vele tientallen kilometers groot en op hun beurt weer afhankelijk van bijvoorbeeld Markermeerwater, met name tijdens periodes van waterinlaat. De kwaliteit van het boezemwater is van invloed op de polderwateren aangezien er in de zomer veel boezemwater nodig is voor peilhandhaving. Gebeurt dat niet, dan klinken de veengebieden in. Dat leidt vervolgens weer tot een extra belasting met voedingsstoffen en het vrijkomen van broeikasgassen. Specifiek voor Westzaan bestaan plannen om het N2000-gebied te verbrakken.

Dit zijn enkele voorbeelden van relaties tussen N2000-gebieden, het hydrologische systeem en waterkwaliteit. Er is dus niet op voorhand een generieke grens aan te geven die als overgangsgebied kan gelden. Dit vraagt per Natura 2000-gebied om een systeemanalyse.

Maatregelen

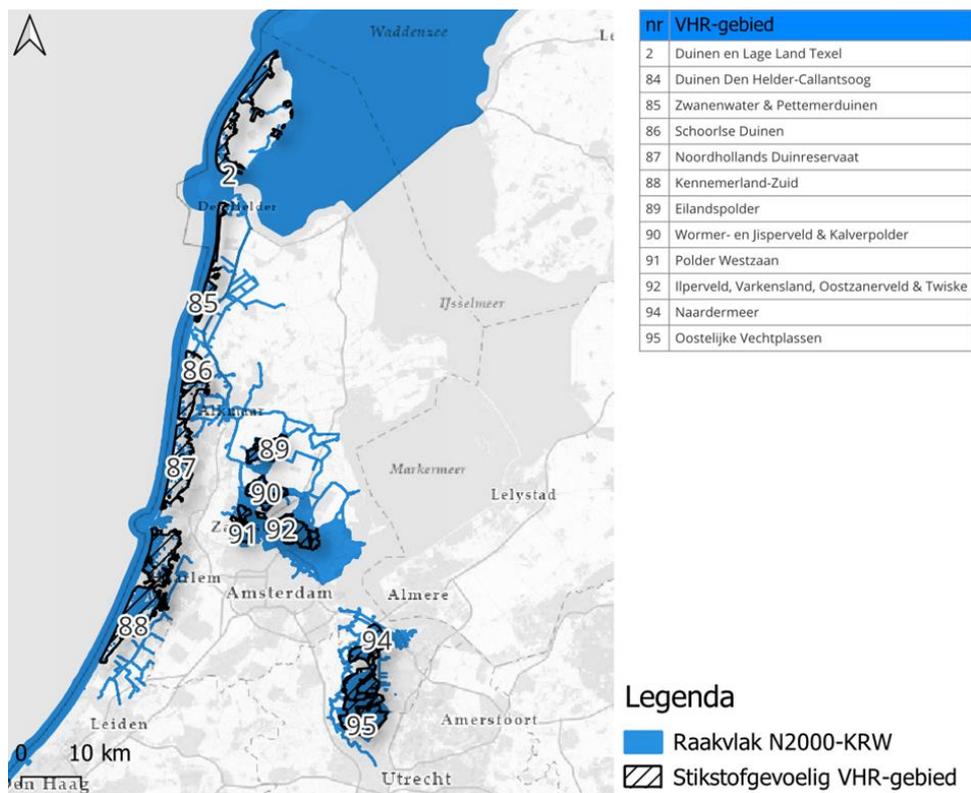
Pm De Handreiking van Mooi.nl en BügelHajema (2021) Adviesrapport Naar een Natuurinclusieve Ruimtelijke Inrichting rond Natura 2000-gebieden geven concrete maatregelen. Uitzoeken of deze te koppelen zijn aan de landschappen en zinvol zijn om op te lijsten hier (actie voor na de eerste conceptversie).

In de gebiedsprocessen dient met de volgende (beleids)documenten rekening gehouden te worden om systeemmaatregelen te nemen tbv de Instandhoudingsdoelstellingen in peilgebieden of waterlichamen rondom stikstofgevoelige N2000-gebieden:

- Er is per Natura 2000-gebied een systeemanalyse nodig om te achterhalen in hoeverre ingrepen in het watersysteem of de waterkwaliteit van omliggende peilgebieden of KRW-waterlichamen kunnen bijdragen aan de natuurdoelstellingen. Deze is deels al uitgevoerd in het kader van de Natuurdoelanalyses voor de N2000-gebieden^[1].
- In het Regionaal Waterprogramma voor grondwater en oppervlaktewater ^[2] zijn maatregelen opgenomen ter verbetering van schoon en voldoende grond- en oppervlaktewater. Hier kan een link liggen met Natura-2000 opgaven;
- De drie betrokken waterschappen (Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Hoogheemraadschap Rijnland, Waterschap Amstel, Gooi en Vecht) en Rijkswaterstaat hebben waterkwaliteitsmaatregelen uitgewerkt in de KRW-factsheets^[3]. Onderstaande figuur en tabel tonen de mogelijke relaties tussen stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden en de KRW-watervaten.

Daarnaast loopt er zowel in de Kustzone, als Laag Holland en de oostelijke Vechtplassen, hydrologische onderzoeken die meer informatie zullen geven over de precieze werking van het systeem en welke oplossingsrichtingen relevant zijn per N2000-gebied. Uitkomsten van deze studies geven meer informatie over de ligging en de grootte van het overgangsgebied voor het hydrologische systeem.

Maatregelen die genomen worden voor stikstof in de 500 m zone zullen overigens ook gunstig zijn voor de waterkwaliteit in de betrokken peilgebieden en wateren. Of dit ook doorwerkt naar de Natura 2000-doelen van naastgelegen gebieden hangt af van de hydrologische relatie tussen de locatie van de ingreep en het HR-gebied.

Figuur. Mogelijk raakvlak overgangsgebieden met KRW-oppervlaktewaterlichamen op een afstand van 100 m of minder van de 12 stikstofgevoelige N2000-gebieden.

Tabel. Koppeltabel van de 12 stikstofgevoelige N2000-gebieden met de KRW-waterlichamen binnen 100 meter of minder van die gebieden.

N2000-gebied	KRW-waterlichaam	KRW-type
Duinen Den Helder-Callantsoog	Hollandse kust (kustwater)	K1
	waterdelen duingebied Noord NHN +	M14
	waterdelen Schermerboezem-Noord +	M7b
Duinen en Lage Land Texel	Waddenkust (kustwater)	K3
	Waddenzee	K2
	waterdelen duingebied Texel	M14
	waterdelen Gemeenschappelijke polders +	M31
	waterdelen Waal en Burg en het Noorden +	M31
Eilandspolder	waterdelen Beemster	M3
	waterdelen Schermerboezem-Zuid +	M7b
	waterrijk Eilandspolder +	M10
Ijperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	waterdelen Schermerboezem-Zuid +	M7b
	waterrijk 't Twiske	M20
	waterrijk Waterland +	M10
Kennemerland-Zuid	Amsterdamse Waterleidingduinen	M23
	Trekvaartsysteem	M6a
	Zuid Kennemerland	M23
Naardermeer	Hollands Ankeveense plassen	M27
	Naardermeer	M14
	Vaarten Vechtstreek	M6a
	Vecht	M7b
Noordhollands Duinreservaat	Hollandse kust (kustwater)	K1
	waterdelen duingebied Zuid NHN	M14

N2000-gebied	KRW-waterlichaam	KRW-type
	waterdelen Schermerboezem-Noord +	M7b
	waterdelen Westerduinen / PWN	M14
Oostelijke Vechtplassen	Breukeleveense Plas	M27
	Grote Maarsseveense Plas	M20
	Het Hol	M27
	Hilversums Kanaal	M27
	Hollands Ankeveense plassen	M27
	Loenderveen Oost	M27
	Loosdrechtse Plas 1 t/m 5	M27
	Maarsseveense Zodden en omgeving	M27
	Molenpolder en Westbroek	M27
	Oostelijke Binnenpolder	M10
	Spiegelplas	M20
	Ster en Zodden	M10
	Stichtse Ankeveense Plassen	M27
	Terra Nova	M27
	Tienhovense Plassen	M27
	Vaarten Vechtstreek	M6a
	Vecht	M7b
	Vuntus	M27
	Waterleidingplas	M20
	Wijde Blik	M20
Wijde Gat	M27	
Polder Westzaan	waterdelen polder Assendelft (NW)	M10
	waterdelen Schermerboezem-Zuid +	M7b
	waterrijk polder Westzaan	M10
Schoorlse Duinen	waterdelen duingebied Zuid NHN	M14
	waterdelen Schermerboezem-Noord +	M7b
Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	waterdelen Schermerboezem-Zuid +	M7b
	waterrijk Wormer- en Jisperveld	M10
Zwanenwater & Pettemerduinen	Hollandse kust (kustwater)	K1
	waterdelen duingebied Noord NHN +	M14

^[1] https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Landelijk_gebied/Natuurdoelanalyses

^[2] https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Water_Bodem/Regionaal_Waterprogramma_Noord_Holland_2022_2027

^[3] <https://www.waterkwaliteitsportaal.nl/krw-factsheets>

[Uitwerking Landbouw]

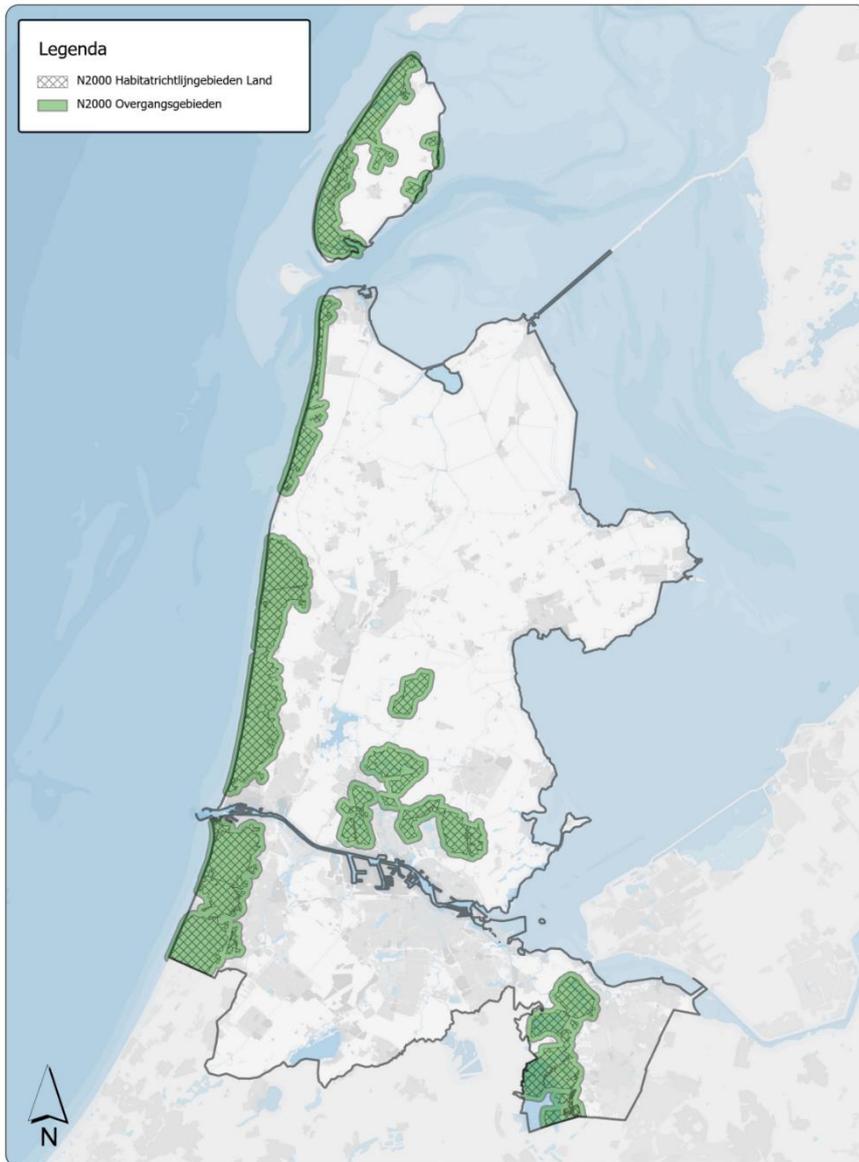
De ontwikkeling naar kringlooplandbouw is een generieke maatregel voor de agrarische sector in Noord-Holland. Deze ontwikkeling wordt ook verwacht van agrariërs in overgangsgebieden. We sluiten daarbij aan bij het trappetje van Remkes; omschakelen, extensiveren, verplaatsen en stoppen. De urgentie voor deze transitie is hoger in de overgangsgebieden, gezien de invloed op water, natuur en klimaat. Om de ontwikkeling te versnellen worden instrumenten hier met voorrang ingezet.

Onderwerpen die aan bod komen in de overgangsgebieden zijn onder andere:

- Warme sanering/gefaseerde transitie – een agrarisch bedrijf neemt slechts één á twee keer per generatie grote strategische beslissingen, zoals bij het moment van overname. Het doelgericht inzetten van instrumenten op deze momenten zorgt ervoor dat er zo weinig mogelijk desinvesteringen gedaan worden¹. Denk hierbij aan het subsidieëren van stalaanpassingen op het moment van bedrijfsopvolging door een jonge landbouwer, afspraken maken over extensivering of omschakeling naar natuur wanneer de volgende generatie het bedrijf overneemt of afspraken maken over de ver-/opkoop van het bedrijf op termijn wanneer er geen opvolger is.
- Afwaardering grond – Door het vestigen van een **kwalitatieve verplichting (KV)** wordt het mogelijk om voor bepaalde landbouwpercelen jarenlange bescherming te faciliteren. Door deze KV kan de agrariër niet langer de volledige potentie van het perceel benutten. Dit resulteert in een waardedaling van het perceel waarvoor de agrariër gecompenseerd wordt. Dit instrument past goed in de overgangsgebieden omdat er in de afspraken met de grondeigenaar rekening gehouden kan worden met de opgaven voor het gebied. Tegelijkertijd blijven er agrarische gebruiksmogelijkheden waardoor er een verdienmodel mogelijk blijft op de grond.
- Extra hectares ANLb & langjarige contracten – de inzet van extra hectares ANLb draagt bij aan het verweven van agrarisch en biodivers gebruik van agrarische grond. De ANLb systematiek is helder over de mogelijkheden en beperkingen van het agrarisch natuurbeheer en daar wordt een agrariër ook voor gecompenseerd. De huidige ANLb contracten bedragen zes jaar. Door dit op te schalen naar 18 jaar kan een agrariër dit permanent inpassen in zijn bedrijfsvoering (zie ook gefaseerde transitie).
- Mogelijk maken extra weidegang – Weidegang is een maatregel die een positieve uitwerking heeft op het reduceren van stikstofemissies, bijdraagt aan biodiversiteit en goed is voor de diergezondheid. Meerdere instrumenten kunnen hieraan bijdragen, zoals middels het subsidiëren van hulpmiddelen zoals tunnels, of het inzetten van vrijwillige kavelruil om huiskavels te vergroten.
- Mogelijk maken andere mestaanwending – uitspoeling van nutriënten uit de bodem is een probleem dat aangepakt moet worden ten behoeve van systeemherstel van N2000. Daarnaast kan de aanwending van vormen van vaste mest bijdragen aan een gezonde bodem en goede omstandigheden voor weidevogels. De inzet van fieldlab Groene Hart in de overgangsgebieden kan agrariërs helpen over te stappen op emissiearmere stalsystemen waarbij niet alleen de stikstofemissies uit de stal naar beneden gaan, maar ook andere mestproducten beschikbaar komen die minder uitspoelen en beter zijn voor bodem en weidevogel.

- Precisielandbouw – precisielandbouw is een manier om emissies uit de landbouw te verminderen. Het subsidiëren van middelen die hiervoor nodig zijn kan bijdragen aan systeemherstel.
- Andere teelten – afhankelijk van het type overgangsgebied kan overschakelen naar een andere teelt een optie zijn. Denk bijvoorbeeld aan eiwitgewassen, biobased materials en agroforestry. Het is daarbij belangrijk dat de teelt wel aansluit bij de karakteristieken van het overgangsgebied. Agroforestry in een weidevogelkerngebied is bijvoorbeeld minder geschikt, maar zou in de binnenduinrand of op de hoge zandgronden wel een rol kunnen spelen. Het is belangrijk dat deze andere teelten weinig input van (kunst)mest en gewasbeschermingsmiddelen vragen, zodat dit aansluit bij systeemherstel in de N2000 gebieden.
- Verbredingsactiviteiten – inzet extra recreatieve mogelijkheden buiten N2000 gebieden
- Eerlijke vergoeding voor bovenwettelijke inzet
- Instrumentarium ruimtelijke ordening om bovenstaande mogelijk te maken (recreatie, agroforestry...)
- Samenwerking met terreinbeherende organisaties om extensivering mogelijk te maken.

¹ Schrijver, R.A.M., Westerink, J., De Jong, K., Smit, A.B., Van der Meer, R.W., Dijkshoorn-Dekker, M.W.C., 2022. Verdienmodellen voor extensieve landbouwbedrijven: pijlers, principes en perspectieven. Wageningen, Wageningen Environmental Research, Rapport 3166.

0 2,75 5,5 11 16,5 22
Kilometers
Bron: Provincie Noord-Holland

 Provincie
Noord-Holland
Sector Onderzoek en Informatie

Datum: 26-3-2024
Copyright: Kadaster
Formaat: A4

ⁱ Schrijver, R.A.M., Westerink, J., De Jong, K., Smit, A.B., Van der Meer, R.W., Dijkshoorn-Dekker, M.W.C., 2022. Verdienmodellen voor extensieve landbouwbedrijven: pijlers, principes en perspectieven. Wageningen, Wageningen Environmental Research, Rapport 3166.